

eadem tamen civilis constitutio accipienda est etiam inuitis parentibus, si, videlicet, cum testamento moriantur nulla de naturalibus liberis facta mentione, erunt enim, si aliunde non habeant, unde alantur, de bonis patris alendi; quos, & pater ipse dum superstes erat, alere tenebatur, ut tenet *gloss. in d. §. si quis igitur habens, verb. legitimis, & in l. si quis a liberis §. Idem rescripsit, verb. justè ff. de liber. agnoscend. & pluribus citatis tradit Surd. l. questione nona, numero 1. qui num. sequenti ampliat cum citatis ab eo, non posse patrem testamento prohiberi, alimenta naturalibus filijs præstari; nec id statuto caveri potest, ut per eundem *ibid. numer. 3.* & hanc quidem sententiam juvat *tex. in d. Auth. licet, ibi, hujusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbitrio, est necesse, sive legitimi extant, & succedunt vel conjuge viva quilibet alij sunt hæredes;* si enim naturales patris, necesse est, ut ibi dicitur, advertens hanc juris necessitatem pater testamento suo præcipere non potest, quia nemo potest facere, quin leges in testamento suo locum habeant *l. nemo potest. ff. de leg. 1.**

51 Illud inter omnes constat, patrem filio naturali eatenus succedere, quatenus illi filius, *Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. in quibus enim casibus, collat. 7. tradit Matthesil. qui text. illum optimum dixit, de successione abintestat. art. 2. memb. 2. num. 8. & sequentibus. & Bolognin. in additione ad eum ibid. Ludovic. de Sard. de natural. liber. 3. part. §. de successione naturalium, numer. penult. Palæot. de noth. & spur. cap. 39. nu. 1. Gom. l. 9. Taur. nu. 8.*

52 Ex quo infert Matthesilan. loco citato, *numer. 10.* quod, sicut filius naturalis intestato patri, cui legitima proles extat, aut conjux legitima, in nihilum succedit, ita, & è contra pater illi prædefuncto non succedet, si tempore quo filius moritur, pater ipse legitimos habeat liberos, aut uxorem, idem probat Nicol. de Ubald. *tract. de successione abintestat. 2. part. numer. 23. versicul. Sed posses dubitari, Angel. mirabile reputans, in §. præferuntur, numer. 6. versicul. Ex quo infertur mirabiliter, instit. de Senat. cons. Tertillian. Sed Bolognin. in addit. ad Matthesilan. num. 11. de sententia hac multum dubitat, & quamvis cogitandum relinquat, in contrariam magis inclinatur; quam expressè probat Palæot. *d. cap. 39. num. 3.* successione vicissitudinem admittens spectatis patris terminis in persona illius cui succeditur, & non in persona succedentis, ut, videlicet, quemadmodum naturalis filius succedit abintestato in duas vncias patri, cui nec legitima proles, nec vxor superstit, ita pater in eadem succe-*

dat filio naturali cui nec legitima proles extat, nec vxor, quamvis pater ipse tunc temporis legitimos habeat liberos, aut uxorem; qui non oberunt illi, naturali filio succedere volenti; & contrarium asserere, absurdum reputat Palæot. Ego illi assentio; sic enim successione vicissitudo æqualiter vtrinque servatur; quia quemadmodum propria legitima proles naturali filio non obest, quòminus patri suo finè liberis legitimis, & vxore morienti, in duas illas vncias succedere posset: ita è converso, legitima proles, & vxor non debet obesse patri, quòminus naturali filio absque illa præcedenti in easdem vncias succedere possit. Sic etiam videmus, quod frater qui legitimos liberos habet, succedit abintestato fratri illis carenti; & tamen si hic illi superviveret, propter liberorum ejus existentiam à successione illius repelleretur; quod pro eadem opinione adducit Palæot. *d. numer. 3.* Et quamvis videam, pro contraria non parum urgere, eam, quam *sup. numer. 15.* probavi ad reciprocam matris illustris cum filio suo spurio successione, à qua matrem legitimam prolem habentem repellendam dixi, quia eo casu spurio illi prædefunctæ non esset successurus, *juxta l. si qua illustris C. ad Orfician. differentia tamen ratio in eo est, quia illustri fæmina legitimam sobolem habente indignum reputavit. Imperat. spurios nominare;* quæ quidem ratio fortior est ad illam repellendam à spurij filij successione, quam ad repellendum spurium à successione illius; si ergo spurio repellitur propter existentiam liberorum illius *d. l. si qua illustris,* multo magis illa ex ratione ibidem expressa repelli debet, servato sic in casu isto reciproca successione usu. Quem tamen hoc in casu non admittit. Matthesil. *d. art. 2. memb. 2. num. 4. in fin.* ubi scripsit, matrem illustrem filio spurio abintestato succedere, etsi ipsa legitimos, & naturales filios habeat, quamvis spurio illi prædefunctæ in casu isto non succederet, & ita tenuit Matthesil. *ibi,* contrarium, absurdum esse, dicens, idem tenet Angel. *d. §. præferuntur, num. 6. contra gloss. in §. final. instit. illo titul. de Senat. consult. Tertyll. qui tamen vicissitudinaria successione jus in casu isto probare magis debuissent ex ratione scripta in d. l. si qua illustris, & non in illo de quo agimus, in quo prædicta ratio non re-ritur, nec alia quæ patrem, cui legitima proles extat, à naturalis filij finè illa decedentis successione repellat.*

53 Et juxta prædicta dicendum est, jure nostro patrem nobilem intestato filio naturali in nihilum succedere, quemadmodum, nec filius illi succedit; per contrarium verò plebe-

ium, seu peditem, naturalis cui legitima proles non extat, vniuersalem esse hæredem, tradit Gam. *decis. 2. num. 3. & 4.* Et quanvis filius plebeio patri succedat vna cum legitimis ejusdem patris liberis, non inde sequitur, patrem filio naturali posse succedere vnâ cum legitimis ejusdem filij liberis, cum nec legitimus ac naturalis simul pater filio succedat cui legitimi extant liberi; semper enim vicissitudinarius hoc, & mutuuum succedendi jus, accipiendum sic, & seruandum est, vt ex eo absurdum non sequatur; quod sequeretur, si cum descendentes prædefuncti filij, ascendentes concurrerent ad successionem illius; quod verò dictum est de naturali filio defuncto cum prole legitima ad exclusionem plebeij patris, æquè procedit in filio cui naturales tantum liberi superiunt, qui patris hæredes sunt, si & ille plebeius erat tempore natiuitatis eorum.

54 Illud constat, quòd, parentes vtriusque sexus filio legitimo æqualiter succedunt, siue pater, & mater sint, siue vterque cum in pari gradu existunt, cum quibus semper fratres aut sorores vtrinque conjuncti in virilem admittuntur portionem; & hoc secundum novissimum jus de quo in *Auth. de hæredib. abintestat. venient. §. si igitur defunctus 1. collat. 9. Auth. defuncto C. ad Senat. consult. Tertullian. antiquior enim 12. tabularum jure multò melioris conditionis erant ad successionem legitimi descendentes pater, & avi paterni, quam mater, & maternæ lineæ ascendentes, adeò, vt à successionem filij repelleretur mater extantibus ascendentes paternis cujuslibet gradus, aut etiam agnatis, vt in princ. *instit. de Senatus consult. Tertull.* & postea decreto Senatus illius benignius cum mater actum est, non tamen vsque adeò quin à patre præcederetur vsque ad Iustinian. temporal. 2. §. *sed neque avus ff. ad Senat. consult. Tertullian. §. præferuntur, versicul. pater verò, instit. eod. titul.**

55 Per contrarium verò ad filij naturalis successionem mater, & avi materni potiore jure fruuntur, quam pater; illi enim totius assis capaces sunt; & in totum succedunt, secundum gradus prærogativam, quo jure fruuntur, & in filij spurij successionem, dummodò ex punibili coitu susceptus non sit, vt ex communi traditum est sup. at verò pater ex intestata filij naturalis hæreditate amplius quam duas vncias capere non potest. Vnde evenit, quòd si ad ejusmodi filij successionem pater, & mater concurrant, mater decem vncias capiet, pater duas tantum, in quas solum modo succedere potest, vt tradit Mathesil. *d. tract. de succession. abintestat. artic. 2.*

*memb. 2. numer. 13. Angel. in §. præferuntur, num. final. vers. Item ex his, instit. de Senat. consult. Tertull. Palæot. de noth. d. cap. 39. num. 3. in fin. quanvis Ludovic. de Sard. de natural. liber. 3. part. §. de successionem natural. num. penult. tenuerit, in casu isto matrem in vniuersam hæreditatem succedere excluso patre, motus ex eo, quia eodem modo defertur tutela, quo & successio, Auth. de hæredib. abintestat. venient. §. ex his, collat. 9. sed mater præfertur in tutela filij naturalis, secundum Bart. in l. si quis sub conditione, numer. 8. ff. de testamentar. tutel. ergo, & in successionem præferri debet. Sed hoc argumentum non convincit, patrem in casu proposito à duabus illis vncijs per matrem repelli debere, tum, quia etiam in illas succedat, semper verum est dicere, quod mater illi præfertur in filij successionem, vt potest, quæ decem capiat vncias, & sic in vniuersam ferè hæreditatem succedit; tum, quia mater totius hæreditatis capax est, & in tota simpliciter succedit, absolutè loquendo, non verò pater; quo argumento sic vtitur ad tutelæ onus Bart. *d. num. 8.**

56 Apud nos sanè, si pater nobilis erat, cum filium suscepit, mater in totam hæreditatem succedit; imò, ea non existente, hi qui per lineam ejus proximiores sunt prædefuncto filio, cognationis jure succedent excluso patre; qui, & consanguinei ex parte illius, extranei prorsus naturali filio reputantur, *Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò, collat. 7.* Si verò pater plebeius erat, tunc simul & cum mater æqualiter succedet, & perinde res habenda erit, ac si de legitimi filij successionem tractaretur, illa quidem ascendenti proximiori siue ex vno, siue ex altero latere, delata; nec fratrum, sororumvè vtroque latere conjunctorum, jure nostro ratio vlla habetur ascendentes superfluitibus.

57 Nunc vltimò se offerebat disputandi occasio de naturalium successionem cum collateralibus, & e contra; sed, quæ sup. numer. 17. dicta sunt circa spurios tam ad paternorum, quam ad maternorum collateralium successionem, & in naturalibus æquè obtinent; quia inter eos, & consanguineos patris nulla reperitur agnatio; sed extranei prorsus reputantur, vt in d. *Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò, idcirco nullum inter eos successionem intestatæ jus datur; datur verò cum transversalibus ex parte matris ex capite cognationis, quam inter se servant l. hæc parte, versic. Itaque, & l. si spurios ff. unde cognat. tradit Mathesil. de succession. abintestat. artic. 3. membr. 2. numer. 3. Caccialup. in repetit. l. si qua illustris, num. 66. C. ad Orfician. Palæot. *d. cap.**

cap. 39. num. 5. Gom. l. 9. Taur. num. 47. & sequenti, versicul. Ex parte verò.

58 Ex quo, contra Mathesil. d. art. 3. membr. 2. num. 12. versicul. Tertio, quid si superviveret, quem secutus est Bolognin. in addit. ad eum ibid.; & Gom. d. l. 9. num. 50. infert Palæot. d. cap. 39. num. 6. quòd, si Mævius decedat duobus relictis fratribus naturalibus ambobus, cum vnus vterinus, alter utrinque conjunctus esset, pariter succedent; quia duplex vinculum non consideratur in vtrinque conjuncto; quando, quod ex patre est, quia nulla illo contrahitur agnatio, quæ ex patre proficitur, pro nullo habetur; tantum ergo, in casu proposito attenditur necessitudinis vinculum, quod ex matre est, & quia illud in ambobus fratribus æquale est, æqualiter ambo prædefuncto succedent. Quod jus etiam hodie post sublatam à Iustinian. agnationis, & cognationis differentiam, in Auth. de heredib. ab intestat. venient. §. nullam verò, collat. 9. durare, tenet Palæot. dict. cap. 39. numer. final. existimans, differentiam inter agnatos, & cognatos, à Iustiniiano sublatam fuisse in legitimè natis, nonverò in naturalibus, secutus in hoc Fabr. quem ingeniosissimum vocat, in §. repetitis num. 5. instit. de servil. cognat. & eundem ibid. sequitur Caccialup. illustrem Doctorem vocans d. l. si qua illustris, numer. 67. versicul. Sed Ioan. Fab. Gom. d. l. 9. numer. 47. versicul. Præterea etiam.

59 Quia verò jure nostro Regio naturalis filius pedite patre natus, vnà cum legitimis eidem patri succedit, & pater illi, ex correlativorum natura, dubium est, an inter eos, & collaterales ex parte ejusdem patris successionis jus detur? In qua quæstione olim contrarias in Senatu nostro fuisse Senatorum opiniones, refert Gam. decis. 3. qui affirmativam amplectitur; cum tamen pro negativa non parum urgeat, quòd lex Regia libr. 4. titul. 92. in princ. quæ naturalem filium ad plebeij patris successionem vnà cum legitimis vocat, correctoria juris est; vnde ad collateralium successionem de qua non loquitur, extendenda non est, sed tanquam casus omissus, sub juris communis dispositione manere debet; juxta vulgares traditiones. Nec quidem correlativorum jus, ac ratio hic locum sibi vendicat; quia lex loquitur de filij successionem in bonis patris; & ideo, correlativa, seu reciproca successio patrem respicit erga filij bona: ad collaterales verò nullatenus pertinet, quod & ipsum probat text. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò, collat. 7. vbi naturalis filius legitimatus genitori suo succedit, non tamen consanguineis illius, qui, le-

gitimatione non obstante, extranei ei nihilominus reputantur.

Denique, nec respectu vnciarum duarum, in quibus naturalis filius, successibilis est patri suo, juxta terminos Auth. licet C. de natural. liber. jus succedendi habet cum paternis collateralibus, vt inter omnes constat, & Gam. fatetur d. decis. 3. numer. 4. atque ita apparet, quod successionis jus, & capacitas inter collaterales ex parte patris, non pendet à jure, & capacitate ad paternam successionem.

60 Ex quibus sententiam hanc, probabiliorē duco. Quæ etiam in susceptis ex ancilla tenenda est: quanvis enim text. in princ. instit. de servil. cognat. in his mutuam successionem excluso patrono probare videatur, vt tenuit Gam. d. decis. 3. numer. final. secutus Guiliel. Benedict. ab eo citatum, in cap. Raynutius, verb. & uxorem Adelasiam, num. 144. de testament. tamen gloss. d. princip. verb. in alterius successionem, Ioan. secuta contrariam opinionem magis probat, quæ communis est secundum Angel. ibi, col. 2. qui eam sequitur, & præstantiorem vocat Fab. eandem secutus ibid. in fin.

ARTICULI XIV.

SUMMARIA.

- 1 **V**idua quæ a marito heredibus est alenda cum quibus honeste habitare non potest non tenetur habitare cum illis.
- 2 Traditur casus in quibus mariti heredes ex legis dispositione uxorem illius alere tenentur.
- 3 An alimentarius, in domo alere debentis, alimenta sibi debita percipere teneatur. Et quando vidua privilegium honestatis causa circa hoc locum habeat.
Si testator uxori alimenta relinquat in loco certo præstanda, & mulier in illo honeste manere non possit, alibi præstanda erunt. Ibid. versic. Caterum.
- 4 Conditio morandi cum heredibus adjecta alimentorum legato uxori relicto, si adolescentula illa est, vel alias pulchra, & heredes extranei sunt, quanvis boni alias nominis, & honesti, vt turpis rejicitur.
- 5 Vidua propter honestatem hospites recipere non tenentur, si tamen sunt divites non excusantur a pecuniaria contributione hospitij causa inditta; a qua excusantur qui dignitatis privilegio, hospitij onere sunt exempti.
- 6 Quanvis vidua potius eligat hospitem recipere, quam de patrimonio contribuere, non est audienda.

dienda. Et quod in vidua dicitur, aequè procedit in illa qua nunquam nupsit, & in conjugata, cuius vir abest.

Honestatis jus, & privilegium, tanquam jus publicum, privatorum consensu tolli non potest. *Ibid.*

7 Etiam mulier inhonestè vivens hospitem recipere cogenda non est. Et simultanea cohabitatio maris atque famina, quanvis honesti sint, turpis iudicatur.

8 De impuberibus qui mulieres gravidas effecerunt.

Puella in scholis puerorum edoceri non debet. *Ibid.* versicul. Unde puellas.

9 Veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt honestatis causa; & nocturnos catus urbe agitare, lege duodecim tabularum prohibitum erat.

De antiquis in Ecclesia vigilijs, & jejunijs earum loco subrogatis. *ibid.* versicul. Quem morem.

10 Mares, & feminae Roma non conveniunt in eodem templo eadem die ad stationes quadragessimales ex instituto Romanorum Pontificum honestatis causa.

11 De loco mulierum distincto à viris in templo ex antiquo Hebraeorum more, & quòd euntibus ad templum, & redeuntibus festorum temporibus distincta via erat, qua feminae seorsum à maribus incederent.

12 Antiquum est, aut etiam Apostolicum institutum, ut mulieres in templis, seorsum à viris sint, quòd interiecto ligneo pariete in aliquibus fieri consuevit servanda honestatis causa.

ARTIC. XIV.

De feminarum separatione à masculis honestatis causa.

1 **Q**UOD vidua cum à mariti hæredibus est alenda, cum illis habitare non tenetur, quando cum eis habitare honestè non possit, tenuit Speculat. lib. 4. titul. Qui filij sint legitimi, num. 30. quem sequuntur Bald. in l. divortio, in princip. col. 2. versicul. Sed hic quero, quando vidua ff. solut. matrimon. & ibi Paul. numer. 9. qui ponit exemplum in hæredibus extraneis, qui possent mulieris pudicitiae insidiari, cum alijs ab eo relatis Menoch. de arbitr. libr. 2. cas. 170. nu. 12. Barbof. in l. 2. in princip. 1. part. num. 29. in init. ff. solut. matrimon.

2 Tenentur autem mariti hæredes vxori illius alimenta præstare ex legis dispositione, quando prægnans relicta est l. curator ff. de ventr. in possess. mittend. tradit Surd. de ali-

ment. titul. 1. quest. 44. num. 51. vel quando inops est, & durat annus, quo mariti hæredes mobilia dotis, ex lege retinent; hoc enim casu inopem defuncti vxorem alere tenentur, vt tenet Specul. d. titul. qui filij sint legitimi, numer. 29. & ex communi sententia cum pluribus ab eo citatis tradit Barbof. eandem secutus d. 1. part. 1. 2. num. 21. versicul. succedit igitur, & numer. sequenti, & quando ad hoc mulier dicatur inops, *ibid.* per eum, numer. 23. & sequenti; & de materia latè Surd. d. quest. 44. per tot.

3 Et tunc quidem quando alimenta debentur ex legis dispositione, alimentorum debitor regulariter extra propriam domum præstare ea non tenetur; quando verò debentur ex dispositione hominis, vt putà, si alicui in testamento relicta sint, legatarius cohabitati- oni hæredis astrictus non est; & ita distinguit Paul. d. l. divortio, in princip. num. 9. intel- ligenstex. in l. 4. § final. ff. de aliment. & cibarij. legat. secundum posteriorem distinctionis casum, & sequitur Barbof. d. l. 2. in princip. 1. part. nu. 27. versic. Adde & aliam, & numer. sequenti. Qua sententia stante præsens privilegium honestatis, locum habet; quia viduæ quæ aliu- de non habet, vnde alatur, ex legis dispositio- ne intra annum alimenta debentur, secundum prædictam communem opinionem; ex quo in domo hæredum ea recipere tenetur; si ta- men, cum illis habitare honestè, non possit, honestatis causa, & privilegio scortium illi præstanda sunt, facta tamen compensatione operarum, quas, qui ex legis dispositione ali- tur, debet alenti, vt tradit Barbof. dict. l. 2. in princip. 1. part. num. 27. & numer. 29. in princip.

Alij verò indistinctè tenent alimentarium non teneri, alimenta percipere in domo alere debentis, sed extra eam sibi præstari, petere posse, tam vbi ex dispositione legis, quam v- bi ex dispositione hominis illa debentur; id- què commune ita esse, tradit Ias. in l. divor- tio, in princip. numer. 24. & sequenti ff. solut. ma- trim. & pluribus citatis Surd. de aliment. titul. 4. quest. 14. num. 16. & numer. 19. commu- nem dicit, & sequitur. Qua communi retenta, privilegium honestatis in hoc non reperitur, quando ex legis dispositione alimenta viduæ debentur, cum mulier, etsi in domo hæredum recipere ea honestè possit, ordinatio jure te- cundum communem petere possit, vt scortium moranti præstentur. Caterùm, cum ex hominis dispositione debentur, videlicet, quia testator vxori alimenta reliquit, privi- legio locus esse poterit, si alimentorum lega- to certus adjectus est locus; hoc enim casu, mulierem in loco à testatore designato ali-
menta

menta percipere debere, communiter tenent omnes; limitatur tamen, nisi, honestè ibi manere, non possit, quia tunc alibi præstabitur sprete loci adjectione, vt notat Bart. *per tex. ibi, in l. Caio §. Imperator, num. 2. ff. de aliment. & cibariis legat.* Bald. *in l. 1. num. 9. & 10. Cod. de legat.* Bald. *in l. 1. num. 9. & 10. C. de legat. post alios* Ias. *d. l. divorcio, in princ. num. 25. vbi ex An. har. conf. 254.* Super primo quaesito, tradit, mulieri incumbere probandi onus, quod alijs citatis tradit Menoch. *d. cas. 170. num. 13. & ibi num. 15. scripsit ex Paul. conf. 388. alias 425. viso casu supra scripto, col. ultim. versicul. de alimentis vero, lib. 2. in novis, iudicis arbitrium in hoc versari, vt ex personarum qualitate iudicet, ac verisimiliter subsit futurae turpitudinis suspicio, vel intolerabilis sævitia.*

4 Ego quidem, quod ad honestatis causam attinet, cum inter extraneos res agitur, & vidua adolecentula est, vel aliàs pulchra, leve probationis onus, facilequè pro ea esse debere iudicis arbitrium, duco; idquè etiam si defuncti hæres honesta persona sit, & probatæ opinionis; vt loquens in vidua pulchra, cui legata alimenta sunt adjecta conditione morandi cum hæredibus, respondit Bald. *d. l. 1. numer. 10. C. de legat. vbi scripsit, eo casu conditionem vt turpem fore remittendam, et si hæredes boni sint, & honesti, quia, inquit, habere malum nomen, & malam famam, est turpe l. facta §. si in danda ff. ad Trebell. cõveniunt tradita per Surd. de aliment. d. titul. 4. quest. 15. num. 31. cum duob. sequentib. vbi alios allegat.*

5 Ad præsens etiam privilegium spectat quod de hospitij exemptione notavit Mutius Surgens in adnotation. ad fratrem Iuum Mart. Anton. Surg. *lib. 1. de Neapol. illustrata, pag. in lib. meo, 4. 2. vbi tradidit, viduas, honestatis causa, onere hospitij exemptas esse.* Subdit tamen, quòd divites mulieres, quæ viris carent, tametsi à recipiendis domo militibus excusentur, tamen à pecuniaria contributione non excusantur; quia onus hospitij, patrimonij est onus, non personæ, vt habetur *in l. 3. §. munus hospitij ff. de munerib. & honor. l. 3. C. de munerib. patrimonior. libr. 10.* idcirco patrimonij ratio, quæ in dividendis hospitibus est habenda, viduas divites salvo honestatis jure, & privilegio comprehendit.

Quod secus est in alijs, qui speciali privilegio dignitatis causa indulta, hoc onere sunt exempti, de quibus *in l. final. §. final. ff. de muner. & honorib.* ij enim nec hospites recipere tenentur, & à pecuniaria contributione hospitij causa indicta, ejusdem privilegij jure eximuntur; aliàs enim indulto privilegio ple-

nè non fruerentur, sed illo potiùs per indirectum fraudarentur; at verò viduæ privilegium non datur illius personæ causa, & honore, sed propter honestatem cui plenè satisfit, si non admissio hospite onus patrimoniale supportet per pecuniariam contributionem.

6 Quinimò, etsi illa potiùs, hospitem admittere, quàm de patrimonio suo contribuere, eligat, audienda non erit quasi proprio renuntians privilegio; quia honestatis jus, cujus causa vidua istius oneris immunis est, publicum est, quod idcirco privatorum consensu tolli nequit. *l. jus publicum ff. de pact. text. optim. in propositum in l. non aliter ff. de usu, & habitat. vbi habetur, quòd mulier, cui usus domus competit, non potest in ea hospitem recipere, nisi is sit, qui honestè cum ea habitaturus sit.* Quod autem in vidua dicimus, etiam in illa quæ nunquam nupta est, æquè procedit, pariterquè in conjugata cujus vir absens est.

7 Sed, & si talis mulier sit, quæ in honestè vivat, & meretricio etiam more, adhuc hospitem recipere cogenda non erit; cum nec meretrix ipsa in lupanario publico constituta, ab aliquo compelli possit ad secum coeundum pretio dato, vt cum Covar. *lib. 3. var. cap. 14. numer. 2. & Menoch. qui alios refert, de arbitr. cent. 6. cas. 535. num. 29. tradidimus sup. art. 9. ad fin.* Et non obstat, privilegium honestatis causa concessum, propter in honestum vivendi modum amitti, vt tradit Gregor. *in l. 42. titul. 18 part. 3. verb. Vbare del mal, ad fin. & ita generale est, secundum eum ibid. vt, qui delinquit in illud cujus causa privilegium concessum est, privilegium amittat; respondetur enim, mulieri virum non habenti, hospitij immunitatem non competere, quia honesta est, sed ne ex contraria eventu in honestum quid sequatur; ita vt, si in honesta est, novæ turpitudinis illi occasio non non detur, si honesta, honestatis periculum, notamvè aliquam non patiat. Porro, hominum saltem opinione in honestum esse & turpe, viduam cum milite sub eodem tecto pernoctare, nemo non videt; ultra quàm, quòd periculosum id valde sit, ita, vt qui male suspicatur, sæpe culpandus non sit; cum, & in bonis etiam & honestis simultanea cohabitatio, turpis iudicetur, secundum Bald. *in l. 1. num. 10. C. de legat. in propositum vide multa notatu, & observatione digna ex sanctis Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus adducta per Petr. Canis. in commentar. de Maria Virgine lib. 2. cap. 13. versicul. Verum enim verò, vbi eleganter, & piè.* Et nec impuberem apud eum oportet morari, vel educari, qui pudicitia illius possit insidiari *l. penult. ff. vbi pupill.**

pupill. educar. deb. ubi notandus est text. qui in impubere loquitur, quasi, & in his sinistra suspitioni locus esse possit.

8 Nec mirum, cum & masculos impuberes, mulieres pręgnantes reddidisse, historijs proditum sit; ut de illo qui cum novem annorum esset, nutricem suam gravidam effecit, testimonio D. Gregor. in *Dialog. traditum extat, ut refert gloss in summ. 20. quest. 1. cujus Doctores plurimi meminerunt, quos refert Tiraq. l. 6. connubial. nu. 37. ubi tamen addit, in Dialog. D. Gregor. istud omnino non reperiri, ut etiam asserunt Card. Flor. & Ioan. de Anan. in cap. 1. numer. 5. de delict. pueror. ubi dicit, quod satis mirandum est, quomodo hoc gloss. illa posuerit, & quod istud nullus perpenderit, nisi d. Flor. De alio verò decem annorũ, refert D. Hieronym. in epistola ad Vitalem, nutricem propriam concepisse, cujus etiam meminit Anan. dicti. cap. 1. numer. 6. & D. Hieronymi verba transcribit Tiraq. d. numer. 37. ubi ex eodem in eadem epistola tradit, Salamonem, & Achaz Reges, cum essent undecim, aut decem annorum, filios genuisse, illum, scilicet, Roboam, hunc, Ezechiam, & ipsos reges; quod item refert Anan. dicti. num. 5. & Coral. Miscel. lib. 6. cap. 23. n. 4. ubi, historia, inquit prodit, Salamonẽ, non dum decem annos natum, suo complexu, nutricem, filio Roboam, gravidam fecisse, & Achaz in undecimo anno filium suum Ezechiam genuisse, ut testatur D. Hieronym. in 2. part. epistol. ad Vitalem presbyterum. In fœminis sanè, in quibus acceleratio est gignendi facultas, crebrius hoc eveniet. Unde, puellas, etsi minores duodecim annorum sint, non debere edoceri in scholis virorum, tradidit Hispan. Munnoz de Escobar tract. de ration. administrator. cap. 27. nu. 39. ubi inquit, tatis indecorum, & inverecundum esse, pueros simul cum puellis immisceri, cum, & in minoribus duodecim, & quatuordecim annorum luxuria vigere possit sufficiens ad generandum. Periculosa, itaque, maris, & fœminæ sub eodem tecto pernoctatio est, & tatis est, periculosam esse, ut turpem dicamus; qui enim amat periculum, in illo peribit, *Ecclesiastic. 2.* Quare si perire non vis, non mancas, sed fuge; nec fugam erubescas, gloriosa enim est quam præcipit *Apost. 1. ad Corinth. 6. fugite,* inquit, *fornicationem,* Nota verbum Apostolicum, non dixit, *resistite,* sed, *fugite;* sanè Petrus Apostolus cum loquitur de advertario nostro diabolo, qui tãquam leo rugiens circuit querens quem devoret, non dicit, *fugite,* sed, *resistite, cui resistite,* inquit, *fortes in fide 1. cap. 5.* quasi, periculosus sit cū carne propria certamẽ quam cum diabolo, huic enim resistere, illud fugere, jubent Principes Apostolorum.*

9 Ejusdem rei gratia, ne, inquam, quoduis honestati offendiculum præberetur, veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt: quippe quod eo tempore magna daretur occasio peccandi: nec tantum in materia de qua agimus, sed in alijs etiam: unde lege alia duodecim tabular. cautum erat, ne quis in vrbe catus nocturnos aguarer. Quem morem imitata est Ecclesia in solemnibus Sanctorum: prius enim, cultus causa, præcedente nocte vigilare in templis, mos erat, quod postea honestatis causa sublatum est, in locum vigiliarum sacris jejunijs institutis ac subrogatis, quæ Sanctorum vigilijs appellamus, antiquarum vigiliarum nomine retento: quod testatur Bapt. Mant. in Febr. sequentibus versibus.

Id quoque, nam scitu locus est dignissimus addam,

Quod nostri in templis atavi vigilare solebant,

Excubiasque pati, solemnia mane sequenti Festa recepturi; morem nova sustulit ætas.

Nam, quia nox sceleri solet esse occasio, & illud

Observant, qui furta volunt committere, tempus,

Jejunare diem, visum est sapientius, illam

Quæ præt, & clauso noctem dormire cubili.

10 Ad præsens item honestatis jus & privilegium spectat usus vrbis Romæ in quadragesimalibus stationibus: non enim eadem die matres, & fœminæ, indulgentiarum causa in eodem templo conveniunt ad effundendas Deo preces statis illis indulgentiarum diebus, unde stationum nomen usurpatum est: sed distincti masculis, & fœminis in unum quodque stationum templum dies sunt: quod satis providè, & salubriter Summi Pontifices decreverunt, ut dum sanctum hoc separatim agitur, salva honestatis causa sanctius per agatur.

11 Nec ab his dissimile est, quod de mulierum a viris in templo discretionem, ex more Iudæorum tradit Ioseph. de bello Iud. libr. 6. cap. 6. cujus verba refert Card. Baron. *annal. Ecclesiast. tom. 1. sub anno Christi 12. n. 3.* Ex quibus, inquit, probè intelligi potest, tam in ingressu templi, quam etiam intra templum, & portis diversis, & parietibus interpositis mulieres a viris fuisse distinctas: porro, puerulos innocentes, de quibus nulla possiet esse peccati suspicio, matres sequi, si vellent, non erat vetitum; quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhærere. Beda in *Luc. capit. 2. quem retulit idem Baron. num. sequenti, eandem,* dicit, apud illos fuisse con-

fuetudinem, vt ad festa venientes, vel redeuntes in patriam, seorsum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa causa, perditum pueri IESV occasionem fuisse, quorundam est opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam assignat loco citato num. 5.

12 Sed, quod ad propositum nostrum attingit, antiquus ille Hebræorum mos circa loci distinctionem inter masculos, & fæminas, tam in templo, quàm in via ad illud, festorum temporibus, honestatis causa introductus est. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præsertim cænobitarum, mulieres ab hominibus dividuntur ligneo pariete interjecto, ita vt invicem non videantur dum deputato sedent loco; idquæ Neapoli interpositis inter utrosque linteis, aut simili quopiam, passim observari, testatur Anton. Surgen. de Neapoli illustrata lib. 1. cap. 9. num. 27. Sed res hæc ab antiquo est; nam ex D. Chrysostomo hom. 74. in Matth. refert Petr. Canisius Theologus Societatis IESV, lib. 2. de Maria Virgine cap. 13. vers. Quid, quod adeo, viros olim à mulieribus, cum in ecclesia conveniunt, ligneis parietibus fuisse secretos; & ex Clemente Romano tradit ibid. Apostolicum hoc esse institutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab alijs. seorsum in templis versentur; & alia ibid. in propositum adducit doctissimus Canis.

Quibus apparet, præsertim ex antiqua illa Hebræorum consuetudine, etiam ipso maritali iure, honestatis jus hac in parte maius esse; quia secundum consuetudinem illam, vxores à viris in templo, & in itinere secernebantur honestatis causa; nec id quidem mirum, quando, & in nuptijs, ac matrimonialibus conjunctionibus, non solum quod liceat, sed & quod honestum est, servari debeat, l. semper in conjunctionibus ff. de reg. jur. l. semper ff. de rit. nuptiar.

ARTICULI XV.

SUMMARIA.

- 1 **F**ilius, potius præsumitur legitimus, quàm adulterinus, quanvis mater eodem tempore adulterium commississe probetur; & quanvis ipsa asseveret, ex adultero filium concepisse; & tempore mortis sua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.
- 2 Delictum in dubio non præsumitur, & actus potius præsumitur factus tempore, & loco licito, quam illicito.

Filius potius præsumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præsumptionem qua potius pro possibili honesto sumenda est. Ibid. versic. Cæterum.

- 3 **Q**uasita per uxorem, a viro ad eam pervenisse, præsumuntur, favore honestatis, qua præsumenda potius est, quàm turpis acquisitio.
- 4 **D**e mariti confessione asserentis, quasita per uxorem ab eo illi non obvenisse, an valeat, & an turpis questus præsumptionem elidat.
- 5 **Q**ua acquisitum mulier negotiatrix, aut qua honestam aliquam lucratoriam artem exercet, non præsumuntur, a viro illi obvenisse, sic limitata l. Quintus ff. de donat. inter vir. & vxor.
- 6 **A**cquisita per viduam intra annum luctus, ex bonis prædefuncti mariti præsumuntur acquisita ad evitandam turpis questus suspicionem.
- 7 **I**dem traditur in filia, qua sub parentum cura, & administratione est, vt acquisita per eam, ex bonis parentum acquisivisse præsumatur. Et quid in filio sub patria potestate constituto.
- 8 **I**n questione de acquisitis per concubinam, an, ab amasio acquisivisse, præsumatur vxoris argumento, contraria referuntur opiniones, & negativa probatur. Et num. 19.
- 10 **P**ræsumptio juris perfectam facit probationem, & probandi contrarium onus transferri in adversarium.
- 11 **T**ormentorum usus, subsidiarium est remedium ad veritatem indagandam, quo iudices vii non debent quando modo alio de delicto contra reum constat. Et intelligitur text. in l. 1. §. ipsas C. de naturalib. liber. cum Alc. constituta differentia inter juris, & hominis præsumptionem.
- 12 **I**n dispositione legis, & dispositione hominis de muliere honesta loquentis, mulier præsumitur honesta. Quod notatur ad leg. Regiam qua viduis honestis fori privilegium conceditur.
- 13 **H**onestatis qualitas a muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circa bonæ fidei præsumptionem, & quamcunque aliam juris præsumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præsumitur. Et sufficit allegari etiam post conclusionem in causa.

ARTIC. XV.

Quod pro honestate præsumptio in dubio sumenda sit.

- 1 **Q**uod in dubio præsumendum potius sit quod est possibile honestum, quàm possibile in honestum, notavit Bald. per text. ibi in l. filium eam diffinimus, numer.

11. *versicul. Item nota ff. de his qui sunt sui, vel alien. jur.* Ex quo inferit, filium, potius legitimum præsumi debere, quam adulterinum, tamen si eodem tempore mater, adulterium commisisse, probetur; & Bald. refert, & sequitur Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 54. numer. 22. & 24. idem Auctor. de arbitr. lib. 2. cas. 89. nu. 22.* Et in tantum procedit hæc præsumptio, quod et si mater ipsa asseveret, filium illum, non ex marito, sed ex adultero concepisse, talis confessio filio non noccat, ut tenuit gloss. in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. juncto text. ibi, eod. tit. nec si mortis tempore mater id affirmet, dicens, quod pro exoneratione conscientiae suae hoc declarat, filius illi credere tenetur, ut cum Cyn. & Jacob. de Aret. tradit Bart. d. l. l. filium, n. fin. & pluribus citatis Menoch. d. casu 89. nu. 27. cum sequentibus. Quanvis enim negari non possit, quod matris assertio, præsertim cum in extremis agit, aliquam faciat præsumptionem, illa tamen eliditur alia tanquam potiori, quæ honestatis causa pro filio jure inducta est. Unde inquit Bald. in l. 1. num. 33. Cod. de his qui accusar. non poss. quod honesta conjectura in honestam præsumptionem excludit favore innocentis, per text. in l. miles §. qua propter, in fin. ff. de adult. repetit Menoch. d. l. præsumpt. 54. nu. 22.

2 Sed videtur, quod nullum honestatis speciale in hoc consistat, sed potius præsumptio ista ad generalem juris regulam, ac conclusionem spectet, secundum quam, delictum in dubio non præsumitur, sed potius actus licitus, ut est communis omnium ac frequens assertio per text. in l. merito ff. pro Soc. & ultra ordinarios late Alc. tractat. de præsumption. regul. 3. præsumpt. 1. Mascard. de probat. conclus. 495. Menoch. d. l. tract. de præsumpt. libr. 5. præsumpt. 2. per tot. ubi numer. 20. & in præsumpt. sequenti nu. 120. & 121. ex Bart. in l. non solum §. sed ut probari, numer. 3. ff. de oper. nov. nuntiat. post Alciat. & alios quos refert, tradit, quod actus qui certo loco, aut tempore potuit esse licitus, alio vero illicitus, potius tempore, & loco licito gestus, à lege præsumitur, ut evitetur delictum. Atque ita, cum filij generatio effici potuisset conjugali coitu, aut adulterino, quo per idem tempus mater vivebatur, ex generali illa juris regula, ac conclusione absque ullo speciali favore, honestatis causa inducto, ad conjugalem potius pertinere, credendus erit. Cæterum, ut proposita conclusio de possibili honesto potius præsumendo, in subiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, advertendum erit, in exemplo illo probationem delicti in dubium non verti; præsupponitur enim, matrem per illud tempus, quo,

filium genuisse, dicitur, & cum viro proprio cohabitasse, & cum alieno cubasse; atque ita, quod filius ex illo potius, quàm ex hoc coitu natus præsumatur, non eò pertinet, ut mater à delicti præsumptione liberetur, de cujus probatione non dubitatur; sed ut filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc aut illo actu effici potuit, honesto potius, quam in honesto causata præsumatur, juxta Bart. doctrinam d. l. non solum §. sed ut probari, numer. 3. & aliorum de quibus Alciat. d. regul. 3. præsumpt. 1. numer. 2. & Menoch. locis proxime citatis. Quod si adhuc dicat aliquis, nec sic in proposito exemplo favorem honestatis reperiri, sed ipsius filij causa, & favore, natum potius ex matrimonio præsumi, quàm ex adulterio; id enim important verba Bald. in l. 1. nu. 34. C. de his qui accusar. non poss. ubi scripsit, quod honesta conjectura in honestam præsumptionem favore innocentis probris excludit, respondendum erit, huc quidem filij favorem, quem in hoc agnoscimus, filium ipsum honestatis causæ, & juri acceptum referre debere; idcirco, namque, favor hic filio impertitur, ut matrimoniali potius, quam adulterino coitu editus præsumatur, cum in ambiguo sit, hoc, aut illo conceptus fuisset; quia honesta conjectura in honestam præsumptionem excludit, ut Bald. inquit, quasi sic filij in hoc favor ab honesta pendeat conjectura, id est, à conjectura quam suadet honestas.

3 Rursus, ad eandem radicem pertinet præsumptio de qua in l. Quintus Mutius ff. de donation. inter vir. & uxor ubi Iurisconsult. ait verius, & honestius esse, quæ sita per uxorem, à viro ad eam pervenisse, præsumi, ut turpis quæstus præsumptio evitetur; qui convenit l. etiam, in fin. & ibi gloss. Cod. eod. titul. notavit gloss. in l. cum oportet, verb. ex ejus substantia, versic. sed in uxore C. de bon. qua liber. & ibi Bald. numer. 12. & alij communiter secundum Corn. ibid. col. final. prope fin. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 26. & pluribus citatis tradit Mascard. de probation. conclus. 30. numer. 1. ubi late prosequitur, & rursus conclus. 210. & concl. 1080 nu. 42. fuse item Menoch. de præsumption. libr. 3. præsumption. 51. ubi nu. 3. scripsit, quod et si præsumptio ista aliàs mulieri damnosa videatur, tenenda tamen est tanquam eidem utilis, quia utilius videri debet, quod est honestius; si enim dicimus, mulieri ab alio utiliter donatum esse, in honestæ alicujus donationis suspicio quædam oboriretur. Et in tantum prævalet pro honestate præsumptio, ut, et si dicatur, maritum non donasse uxori res penes eam repertas, præsumi potius debeat, furtivè ab eo illam subtraxisse, quàm ab alio acquisivisse, ut tradit Aretin.

conf. 31. incip. Considerata, col. penult. versicul. Ad secundum, quem sequitur Alc. d. reg. 3. præsumpt. 6 num. 3.

4 Nec quidem contraria mariti assertio, præsentem elidit præsumptionem, quanvis contrarium vt certum, & commune probet Menoch. d. præsumpt. 51. num. 27. cum sequentibus. vbi in quaestione illa, an confessio mariti assentientis, quaesita per uxorem, ab eo illi non obvenisse, probet, res ipsius mulieris esse, duo considerat, vnum, an talis mariti confessio, turpis quaestus suspicionem tollat, de qua in dict. l. Quintus, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc esse receptam opinionem, asserit; aliud, an eiusmodi confessio probet, rem mulieris esse ad tollendum obstaculum donationis prohibita inter virum & uxorem; & nisi alia adfint præsumptiones, solam mariti confessionem ad id non valere, tradit, quia confessio inter personas alias prohibitas, censetur simulata, & in fraudem legis facta l. qui testamentum ff. de probat. & ita intelligit contrariam aliorum sententiam quos refert ibid. numer. 28. non tamen omnino probans distinctionem circa hoc ab Alciat. traditam d. præsumptio. 26. num. penult. & ultim.

Ego quidem in quaestione hac censeo, solam mariti confessionem, non solum contra jus donationis inter conjuges prohibitorum non valere, propter fraudulentam confessionis inter personas prohibitas præsumptionem de qua in d. l. qui testamentum, sed nec elidere turpis quaestus suspicionem de qua in d. l. Quintus; cum enim maritus ait, res ab uxore quaesitas, suas ipsius non esse, nec à se uxori obvenisse, quid aliud dicit, quam ab alio ad illam pervenisse? porro, turpis quaestus suspicio, de qua in d. l. Quintus, non in alio, quam in hoc ipso consistit, cum, quæ à marito mulier non habet, ab alio turpiter habere, existimatur. Cæterum, si maritus declaret, ab honesta aliqua persona rem uxori suæ donatam fuisse, credendum illi erit ad evitandam turpis quaestus suspicionem, propter honestam acquisitionis causam ab eo expressam, non tamen si alia non adsint adminicula, ad evadendam prohibita donationis præsumptionem; atque ita, in casu isto communem sententiam accipio, cum traditis per Menoch. loco citato.

5 In muliere autem negotiatrice, aut qua honestam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quaestus præsumptio cessat, & ideo quæ eiusmodi mulier acquirit, à viro illi obvenire, non præsumuntur, sic limitata communi traditione, & præsumptione dict. l. Quintus; & est communis limitatio, quam

tenuit Bald. in l. cum oportet, numer. 12. in fin. Cod. de bon. qua liber. quem sequitur Alc. dict. regul. 3. præsumpt. 26. versicul. Sexto non procedit, num. 10. & 11. & alijs citatis Malcard. dict. conclus. 30. numer. 15. & 18. & conclus. 214. num. 11. Menoch. d. præsumpt. 51. num. 32 & sequenti. Et est advertendum, quod sola ipsa mulieris honesta negotiatio, & artis exercitium turpis quaestus suspicionem excludit, & prohibita inter conjuges donationis præsumptionem, ita vt, quicquid acquirit, industria tua honestè acquisitum præsumatur.

6 In vidua intra luctus annum, idem probant omnes vnanimè, quod in conjugata, vt ex bonis prædefuncti mariti præsumatur acquisivisse ad turpis quaestus suspicionem evitandam, quæ facillè suboriretur, si intra breve tempus post viri mortem, aliunde quam ex bonis illius acquisivisse, diceretur; & ita tradit Alc. d. præsumpt. 26. versic. Secundò declaratum. num. 4. & pluribus citatis Menoch. d. præsumpt. 51. num. 14. & sequenti, & receptissimam esse nostrorum sententiam, scripsit Malcard. d. conclus. 30 nu. 4.

7 Pariquè ratione, in filia quæ sub parentum cura, & administratione est, id idem probandum erit. Et, sanè, in quaestis à filio sub patria potestate constituto gloss. Ioan. secunda in l. cum oportet, verb. ex eius substantia, versic. Item quid si dubitetur Cod. de bon. qua liber. scripsit, qualitatem personarum debere attendi, ita vt si filius industriolus non sit, & pater dives sit, ex re patris acquisita præsumantur; è contra verò, si filius industriolus sit, & pater puer, quæ acquisivit, adventitia præsumantur; sequuntur Bart. ibidem penult. in fin. & alij secundum Malcard. de probat. conclus. 221. Bald. verò ibid. num. 11. distinguit inter filium qui paternum patrimonium administrabat, & cum cuius negotiatio de re patris non erat, quam distinctionem sequitur Menoch. d. lib. 3. præsumpt. 50. nu. 1. & 3. & ibi nu. 5 & 6. duos alios casus subjungit, quorum vltimus est, quando verè sumus in dubio, & hoc casu, inquit, præsumitur pro possessore, & qui agit, probare debet, secundum gloss. d. verb. ex eius substantia, in fin. In filia verò quæ habitat in como parentum, præsumptio alia vehementior est, honestatis causa inducta, illa, inquam, quam in conjugata probat Iuriconsult. d. l. Quintus ff. de donat. inter vir. & vxor. quia eadem ratio de suspicionem turpis quaestus vitanda militat in filia. Quare, etsi iuris illa sit, si non doceat, aliunde sibi obvenisse, quæ possidet, a quæ præsumptioni huic locus erit; nec id quidem ægre ferre debet, quasi in re pecuniaria sibi damnotum, cum, quod honestius

neftius est, vtilius sibi reputare, debeat, vt in conjugata scripsit Menoch. d. *presumpt.* 51. num. 3.

8 Circa concubinam verò, quærunt Doctores, an eadem præsumptio locum habeat, vt, quæ sita per eam, ab amasio accepisse, præsumatur; quod in illa, vxoris exemplo, seu argumento æquè probat Bald. d. l. *cum oportet*, numer. 12. versicul. *Idem puto*, & in l. 1. numer. C. de naturalib. liber. *cujus dictum ibi sequitur*, & *singulare reputat* Francisc. Cremenf. *singul.* 6. incip. *Tusci*, & sequuntur alij, citati a Mascard. *dict. conclus.* 30. numer. 3. *ampliat.* 1. & a Menoch. d. *libr.* 3. *presumpt.* 51. *ampliat.* 2. numer. 7. vbi pro hac sententia ponderat *text.* in *dict.* l. 1. §. *ipsas*, Cod. de natural. liber. quo illam latis sibi probari, scripsit, eamquè *ibid.* numer. *sequentib.* late defendit aduersus Alc. *dict. regul.* 3. *presumpt.* 26. numer. 2. & 3. & *Paril. cons.* 80. numer. 23. *libr.* 1. ab eo citatos; cum quibus sentit Mascard. Alc. *solum citato dict. conclus.* 30. numer. 3. in *fin.* & *clarius conclus.* 340. numer. 2. cum *sequentib.*

Nec sanè posterior hæc opinio displicet, attendente ratione, qua in vxore præsumptio acquisitionis honestatis causa inuicta est; hæc enim ratio, non solum cessat in concubina, sed contrarium potius in illa suadet; ideo, namque, vxor à marito acquisivisse, præsumitur, vt turpis acquisitionis præsumptio evitetur, quæ est ratio *dict.* l. *Quintus*; modò verò, si vxoris argumento dicimus, quod præsumitur concubinam ab amasio acquisivisse quæ concubinatus tempore acquisivit, non solum turpis quæstus præsumptionem evitamus, sed eam potius apertè introducimus; quid enim aliud est dicere, concubinam a concubinario tuo acquisivisse quæ lucrata est, quam turpia lucra, & turpè quæstum dicere? quare, si in quæstus ab ea, honestatis causa præsumimus, quæ in dubio præsumenda est, ipsa nos cogit dicere, quandiu contrarium non edocetur, quod ab amasio ad illam non pervenerunt; nec arctanda est mulier possessionis suæ titulum edocere, seu edicere, sed sufficit ei, dicere, possideo, l. *cogi.* Cod. de petition. hereditat. l. *fin.* Cod. de rei vendit. *bonus text.* in l. *si defunctus* C. arb. *tutel.*

9 Et non obstat Menoch *consideratio* d. *presumpt.* 51. numer. 8 & *sequentib.* vbi scripsit, eandem rationem militare in concubina, quæ in vxore; si enim concubina ab amasio acquisivisse non præsumitur, ab alio turpiter acquisivisse, præsumetur, vt igitur hæc turpis quæstus præsumptio evitetur in illa, quæ maritali retinetur affectu l. *concubinam*, & ibi Bart. & reliqui ff. de concubin. & à lege honestæ personæ loco

habetur l. *Masurius*, vbi Alc. ff. de verb. significat. quæ sita per eam concubinatus tempore, ab amasio pervenisse, præsumendum est ex eadè illa ratione, quam in vxore considerat Iuriscōsult. d. l. *Quintus*. Sed ommissa responsione Alc. d. *presumpt.* 26. nu. 2. vbi dixit, legem facilius turpem quæstum præsumere in concubina quàm in vxore, quasi in illa quæ turpiter vivit in concubinato, inconueniens non sit, si ab alio turpiter acquisivisse, præsumatur, dum non præsumitur à concubinario ipso acquisivisse; hæc, inquam, responsione ommissa, quæ turpis quæstus præsumptionem vnde quaque secum involuit, respondendum erit, diversam omnino esse rationem in vxore, & concubina; quia in vxore, dum à marito accepisse, præsumimus ad evitandam turpis quæstus præsumptionem, honestam acquisitionis causam reperimus; at verò si in concubina eandem recipimus præsumptionem turpis quæstus evitandi gratia, hæc ipsa præsumptione, qua turpis quæstus præsumptionem declinare intendimus, in turpem quæstum certo incidimus; non est ergo talis admittenda præsumptio, quæ contrarium ejus quod illa alias intenditur, in concubina effectum operatur.

10 *Text.* verò in d. l. 1. §. *ipsas*, non ita vt visum est Menoch. contrariam sententiã probat qui potius pro ista retorqueri potest; dū enim, concubinam negatam ab amasio obtinere quæ possidet, tormentis subjici, jubet, planè ostendit, præsumptionem legis cōtra eam non adesse, si enim talis præsumptio adesset, ad plenam rei probationem tormentis opus non esset; ipsa namque, legis, seu juris præsumptio vbi adest, perfectam facit probationem, vt alia opus nō sit, & liquidissima dicitur probatio, *juxta gl. fin. in fin. in l. tutor.* C. de pericul. tutor. *quam ut notabit lōm commendat. las post alios quos refert, in l. licet Imperator,* num. 8. ff. de leg. 1. Alc. de *presumpt.* in *præcludis*, 2. part. numer. 3. & alijs citatis tradit Mascard. de *probat. concl.* 222. *ampliat.* 3. & ibi nu. 2. tradit, quod præsumptio juris, relevat ab onere probandi, illudque in adversariū transfert vt respondit Dec. *cons.* 32. *col. penult. in fin.* & sæpe alibi, quæ & alios refert *ibid.* ac deniq; quod ejusmodi præsumptio, dicatur vera, & propria probatio, pluribus citatis tradit Menoch. *dict. tract. de presumpt.* *lib.* 1. q. 36. n. 3. vbi n. 8. subdit, quod rectè interpretes nostri vno ore scribunt, præsumptionem juris facere probationem evidentem, claram, & manifestam.

11 Cum ergo cōmuni calculo ita tradatur bene infertur, præsumptionem, de qua in d. §. *ipsas*, legis præsumptionem non esse; si enim ejusmodi esset, tormentis in concubinæ persona opus nō esset ad perfectam acquisitionis probationem eliciendam; si quidem, tunc demum iudices

tormentis vti debent, quando alijs probationibus delictum non probatur, non verò cum alijs probationibus de illo constat, vt ex communi Interpretum sententia tradunt Covar. *pract. cap. 23. numer. 5. post init. versic. Quibus profecto*, Iul. Clar. *in pract. criminal. quest. 64. num. 5.* est enim tortura subsidiarium quoddam remedium indagandæ veritatis, ad quod non est deveniendum, nisi cæteri modi probationum deficient, & contra reum indicia vrgent, *l. item apud Labeonem §. questionem ff. de injur. post alios tradit Mascard. conclus. 1386. numer. 3.* Atque ita, *text. in d. §. ipsas*, vbi concubina negans, ab amasio acquisivisse, tormentis subijcitur exquirendæ veritatis causa, non est intelligendus de præsumptione legis, quæ sola per se adversus negantem liquidissimam faceret probationem, vt alia opus non esset, *juxta sup. dicta*, quicquid de legis præsumptione, adversus Alc. *d. regul. 3. [presumpt. 26. num. 3. text. illum intelligat Menoch. dict. libr. 3. presump. 51. num. 7. versic. Nec repugnat*; melius enim intelligitur de præsumptione hominis, seu conjectura, quæ arbitratiuè iudicis posset esse ita efficax, quod faceret sufficiens, indicium ad torturam, vt intelligit Alc. *d. numer. 3. quem secutus est Mascard. d. conclus. 340. numer. 6 & 7.* hæc est enim differentia inter præsumptionem juris, & præsumptionem hominis, quod illa, vera & propria dicitur probatio; hæc verò probationem sola non operatur, sed conjecturam in arbitrio iudicis positam, vt explicat Menoch. differentiam hanc ita tradens *lib. 1. d. quest. 36. nu. 10. cum sequentib.*

12 Denique, ad eandem principalem conclusionem pertinet generalis in quacunque dispositione pro honestate præsumptio; semper enim, siue legis, siue hominis dispositio de muliere honesta loquatur, pro honestate mulieris, in dubio præsumendum erit; vt tradit Mascard. *de probat. conclus. 1066. numer. 3. & conclus. 1080. numer. 41.* vbi addit, mulierum virginitatem præsumi, secundum Doctor. *in cap. 1. de adulter. & Paris. conf. 160. numer. 28. vol. 4.* Atque ita, vbi lex de muliere honesta loquitur, quia legis præsumptio pro muliere est, quod honesta sit, onus probandi contrarium aduersario incumbit; Mascard. *locis citatis*, vbi tradit, ex quibus mulieris inhonestas, & meretricium probetur, de quo post eum fusè Farinac. *in pract. criminal. tom. 4. titul. de delict. carn. quest. 136. capit. 3. per tot.* Quod est notandum ad leg. nostram qua viduis honestis, & mulieribus honestis quæ nunquam matrimonium contraxerunt, fori privilegium conceditur, de quo diximus *sup. art. 4.* iufficit enim,

constare, mulierem, viduam esse, aut nunquam matrimonium contraxisse, vt legi locus sit, quanvis de honestate testes non deponant, dummodò contrarium non probetur.

13 Sed dubium est, an necesse sit, honestatis qualitatem simul cum viduitate allegare; videtur enim, quod ommissio illius non noceat; si quidem, dum se viduam proponit, quod probare, necesse habet, honestam esse, ipsa legis præsumptione docet, ita vt alia qualitatis istius assertionem, aut probationem non egeat. In contrarium verò, quod honestatis qualitas necessariò alleganda sit, probatur ex communi traditione, qua assertitur, quod præsumptio juris alleganda semper est, vt colligitur ex *l. si adulterium cum incestu §. iudem Pollioni*, ibi, *utique si error allegatur. ff. de adulter.* & ita esse regulam generalem, & notabilem, quæ colligitur ex illo text. quem singularem dixit, tradit Balb. *in reperit. l. Celsus 3. part. numer. 4. versicul. Ex quo text. ff. de usucapion.* secundum quam regulam procedit, quod *ibid.* late tradidit circa bonæ fidei præsumptionem; nam etsi illa in dubio præsumatur, juxta gloss. *in cap. si diligenti, verb. bona fides, de prescript. & Innoc. in cap. vigilanti, eodem titul. & communem quam tradit Covarr. in regul. possessor 2. part. §. 8 numer. 2. de regul. jur. libr. 6. & pluribus citatis Surd. conf. 73. Quia Iacobus numer. 50. vol. 1.* hæc tamen communis conclusio intelligitur, dummodò bona fides a possidente allegetur, vt per Balb. *dict. numer. 4. vbi refert Bald. & Angel. in l. super longi, col. 3. Cod. de prescript. long. tempor. advocatum de hoc admonentes, & Capol. tract. de servit. urbanor. prædior. capit. 20. col. 2. dicentem*, quod in hoc vidit multos errare, & alia ibi in propositum adducit *dict. numer. 4. cum sequentibus.* Iuxta quam regulam, & communem conclusionem, dicendum est in casu nostro, quod etsi honestas in dubio præsumatur præsumptione juris, alleganda tamen sit vbi à lege qualitas hæc requiritur. Sufficit verò, illam allegari etiam post conclusionem in causa, vt loquens in bonæ fidei præsumptione, & quavis alia præsumptione juris ex facto insurgente, cum Alex. *in dict. §. iudem Pollioni, in apost. ad Bart. & in l. 1. col. 2. Cod. ut que defuncti advocat. & Par. norm. per text. ibi in capit. dudum, col. 2. de elect. tradit Balb. loco citato numer. 8.*

(!)

ARTICULI XVI.

SUMMARIA.

- 1 **Q**uod honestum est preferri debet non honesto, ut in legato pauperibus mulieribus relicto, & pro virginibus maritandis, ad quod praeligenda erunt, qua honeste sunt.
- 2 Legatum monasterio religiosarum relicto, cum duo sunt in civitate, alterum virginum, alterum conversarum, traditur, cui potius applicari debeat.
- 3 Honestatis favore, ad legatum pro virginibus maritandis relicto, ex honestis ea potius sunt assumenda quarum honestas sub maiori est discrimine, idque singulari S. Nicolai exemplo comprobatur.
- 4 Si unus ex socijs communis domus eam locare vult persona honeste, alter in honeste; preferendus est qui honeste locare vult, etiam si in honesta pinguiorem ultra justam offerat pensionem.
Limitatur, si domus in lupanario sita est. ibid. in verticul. In casu vero.
- 5 Cum communi traditur, spurios, & naturales etiam, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse.
- 6 Ampliatur, ut procedat etiam si nominandi facultas concedatur per verba liberam omnino voluntatem importantia, contra Gam. & alios. Et respondetur ad l. cum quidam ff. de leg. 2. qua pro contraria opinione movetur. num. 7.
- 8 Traditur, quod illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica, non pendet a juris potestate, sed a voluntate ecclesie concedentis, ex Bart. & communis, contra Valalc.
- 9 In honesta persona, quae, scilicet, in concubinato, aut alias luxuriose vivit, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non potest.
- 10 Explicatur Regia ord. Lusitana libr. 4. titul. 36. §. 4. quatenus naturalem filium admittit ad successionem emphyteusis paternae in casu de quo ibi, spurium vero non, & differentia ratio inter utrumque assignatur.
- 11 An lex Regia d. §. 4. habeat locum in emphyteusi ecclesiastica, contrariae opiniones referuntur, & contraria in senatu sententiae; & pars negativa ut verior probatur.
Limitatur ord. d. §. 4. etiam in emphyteusi privata, quando in concessione actum fuit, ut naturalis in illam non succederet, ibid. in versic. Ceterum.

- 12 Legitime natus ex naturali, aut spurio, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari potest, etsi a radice infecta procedat; quanvis ad maioratus successionem non admittatur qui procedit a radice infecta; & assignatur ratio differentiae inter unum, & alterum casum.
- 13 Si emphyteuta ecclesie moriatur nulla facta nominatione, relicto filio naturali, & nepote legitimo, ex illo, aut ex filio alio naturali suscepto, succedet nepos in emphyteusim patre, & patre exclusis, secundum jus Regium ord. libr. 4. titul. 36. §. 4.
- 14 Idem traditur in emphyteusi privata, ut nepos legitimus ex filio naturali, patri preferatur, in terminis ord. d. §. 4.
- 15 Queritur an naturalis nominari possit ad emphyteusim quam nobilis aliquis, aut in dignitate constitutus concessit cum libera nominandi facultate. Affirmative respondetur num. 18.
- 16 In questione, an filius naturalis substitutum excludat, testatoris qualitas attenditur, & illa prevalet ipsius gravati conditioni.
- 17 Contrarium traditur in maioratus successionem, ad quam non admittitur naturalis, quavis a plebeio homine maioratus institutus fuisset.
- 18 Probatur, naturalem ad emphyteusim privatam libera nominationis nominari posse, quavis dominus qui in emphyteusim dedit, nobilis sit, aut quavis dignitate praeditus.
Limitatur in emphyteusi pro filiis recepta. ibid. vers. Nec obstat.
- 19 Naturalis jure Regio succedit in emphyteusi privata libera nominationis, quavis dominus qui concessit, nobilis esset.
- 20 Illegitimi ad honores, & dignitates promoveri non possunt, secundum communem sententiam.
- 21 Illegitimi ad gradum doctoratus, & magistris in Sacra Theologia, absque dispensatione promoveri possunt. Et num. 23.
- 22 Doctoratus est dignitas; & traditur, quid sit personatus in ecclesia.
- 23 Intelligitur text. in cap. final. de filiis praebiteror.
Dicto, alia, similitudinis implicativa est, ibid. versic. Tertio.

ARTIC. XVI.

De honesto preferendo.

Luxuria non debet aliquid amplius habere castitate l. his solis, in fin. Cod. de revocand. donat. Auth. de restitut. & ea quae parit in vndecim. mens. §. final. col. 4.

& quia honestas & castitas fororizant, & per contrarium, luxuria & in honestas, dicendū item erit, quòd in honestas non debet aliquid amplius honestate habere, sed quod vbiunque hujus, & illius causa concurrat, præferenda hæc sit. Exemplum sit in legato decem mulieribus pauperibus distribuendo ex testatoris præscripto; ad quod præeligendæ erunt, quæ honestè vivunt, tametsi in alijs ejusdem loci quæ honestatis metam transgrediuntur, paupertatis qualitas à testatore expressa reperitur. Et idem in relicto dotis nomine pro virginibus maritandis; nam, etsi omnes virgines sint, & dotis relicto egeant, ut nubere possint, ex tamen præferri debent, quas cum virginitatis flore decor honestatis magis commendat.

2 Nec his obstat quod tradidimus in *commentar. l. 1. Cod. de Sacrosanct. eccles. 1. part. in init. numer. 47.* circa legatum monasterio simpliciter relicto, cum duo, aut plura in civitate sint, nec appareat, de quo magis senserit testator; quo casu, si monachi cum municipalibus ad legati petitionem concurrant, monialium potius monasterio cæteris paribus fore applicandum legatum, tradiderunt Cyn. *quest. ult. Bald. Angel. & Salyc. in l. cum multa Cod. de donat. ante nupt. & alij quos retulimus loco citato num. 46.* Quod quia propter muliebris sexus fragilitatem sic tradiderunt, consequenter addidimus in numer. sequenti, quod si similis oriretur quæstio inter religiosas sceminarum domos, alteram virginum Deo dicatarum, alteram mulierum post ante actam vitam malè perditam ad Deum conversarum, harum potius domui, quam illarum, in ambiguae voluntatis quæstione, relicto applicari, debere, idquè, non quia aliquid amplius habere debeat castitate luxuria, sed quia maior est istarum, quàm illarum infirmitas. Quam sanè traditionem, acceptam volo in calu, quo legatum expediat ad conservationem mulierum in ea vitæ professione, ad quam se receperunt, vel ad conversionem aliarum; huc enim spectat infirmitatis status ratio ad quam respeximus, atque ideo, illa non existente, virginum coenobium præferendum in legato existimo cæteris paribus, propter virginitatis prærogativam, sic declarans opinionem illam meam, quam scripsi *d. num. 47.*

3 Et hac stante declaratione apparet, illam non pugnare cum ijs quæ sup. scribimus, quæ potius prædicta sententia sic declarata coadjuvantur, tam cum virgines admittuntur, ut re ipsa patet, quam cum conversæ mulieres in calu quem explicuimus; nam, etsi eæ in casu illo virginibus præferantur, cum

præferuntur in statu honestè vivendi, sicut illæ, reperiuntur; & ipsius honestatis favor, cuius periculum subest in casu proposito, has potius vocat, quam illas quæ in tuto sunt; ijs enim succurrendum potius est, honestatis favore sic exigente, quarum honestas maius patitur discrimen. Quod insigni illo ac præclaro D. Nicolai exemplo edocemur, qui, cum cognovisset, concivem quendam suum tres filias jam nobiles, quas habebat, matrimonio collocare non posse, quia pauper erat, & de illarum pudicitia prostituenda cogitasse, singulari quodam modo omnibus competente dote succurrit, qua tres illæ virgines honestis viris in matrimonium datæ sunt; dubitare verò non licet, plures alias virgines, & honestas quidem per idem illud tempus in civitate illa in dotatas, & egenas existisse, idquè non latuisse pium Adolescentem, de quo legitur, quòd parentibus orbatus facultates suas pauperibus distribuit; & tamen, ut insigni Christianæ benignitatis exemplum, illud in legenda illius specialiter commemoratur, & in officio ejusdem Sancti laucat. Ecclesia, quod egit erga tres virgines illas, quarum pudicitiam pater earum prostituere cogitabat; quia, scilicet, cautiùs agi debuit, & celerius occurri, vbi maius honestatis vertebatur discrimen. Quo argumento, ad legatum pro virginibus maritandis relicto, inter honestas præferendæ eæ erunt quæ maius amittendæ honestatis periculum patiuntur, sive à comesticis custodibus, sive à lascivis amatoribus, aut, aliunde periculum hoc eas pati, contingat.

4 Ad eundem etiam honestatis favorem, ac prærogativam pertinet, quòd scripsit Angel. *in l. 1. col. 2. versic. Si verò quis Cod. qui testament. facer. poss. & cum secutus Socin. in l. servi electione §. labro ait, num. 5 ff. de leg. 1.* nempe, quòd si ex duabus communis domus socijs vnus eam personæ honestæ locare intèdat, alter in honestæ, in locatione illius præferendus sit, qui vult locare honestæ; sequitur Gom. 2. *tom. var. cap. 3. numer. 14 versic. Vnum tamen est.* Quod ampliandum est, ut procedat etiam si in honesta persona pinguiorem offerat pensionem, adhuc in locatione domus præferendus est socius qui honestæ iusta consuetaquè pacta mercede locare vult; turpe enim lucrum centeri debet, quòd supra justum consuetumquè pretium ab inhonesta persona offertur, ut honestæ in domus conductione præferatur. Ultra quàm, quòd quæ inhonestè vivit, ad habitationem domus inter honestos vicinos constitutæ admitti non debeat, & admissa etiam è vicinia expelli possit; de quo scripsimus sup. art. 9. Quare, quòd scripsit

scripsit Angel. loco citato de prælatione pinguiorem pensionem offerentis, de in honesta persona intelligens, vel est accipiendum in locatione domus lupanario destinatae de qua ante immediatè ibi loquitur; vel, si de locatione domus in loco honesto sita intelligit, non est probandum; cum in casu isto, qui locare vult honestæ personæ justam mercedem offerenti præferri debeat. In casu verò, quo domus lupanario destinata est, in honestæ personæ locanda potius est, ne dum si pinguiorem offerat pensionem, sed etiam si eandem, quam honesta persona promittit; tum, quia domus in lupanario sita, inhonestarum mulierum habitationi deputata est, & ideo socius qui illi locat, re communi vitur in detinatum usum; tum etiam, quia honestati magis expedit, ut mulier honesta inter inhonestas non habitet, nec cum illis conversetur.

§ Ad eandem honestatis causam pertinet, quod communiter traditur, spurios, & naturales etiam ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse; *quæ fuit Bald. traditio in l. generaliter §. cum autem numer. 2. Cod. de institut. & substitution. ubi loquitur in bastardis, & addit, in feudo, & emphyteusi ecclesiastica non includi etiam si legitimati sint, quia non sunt legitimè nati; sequitur Salyc. ibi col. 1. versic. Hinc est, lal. num. 9. qui numer. sequenti. limitat nisi essent legitimati per subsequens matrimonium, & Dec. ibid. numer. final. idem Dec. in cap. probat. ubi hoc, ut commune tradit ex Bart. & alijs in l. ex facto §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. ubi Bart. numer. 8. in fin. scripsit, quòd ecclesia de his non cogitat, nec præsumendum est, quòd cogitaverit propter dignitatem suam, & quia tales naturales non possunt haberi sine peccato mortali, Gam. decis. 2. num. 1. ubi inquit, quòd tales naturales ecclesia odio habet quia impudicè nati sūt & in confirmationem adducit illud Bald. in Auth. si quas rurnas, numer. 3. in fin. Cod. de Sacrosanct. Eccles. ubi dixit, quòd non licet in loco honesto in honestas personas collocare, idem Gam. decis. 149. num. 2. & decis. 377. numer. 2. communem tradunt Palæot. de noth. & spur. cap. 31. in princip. Clar. in §. emphyteusis, quest. 30. & sequenti, Mena in adust. ad Gam. d. decis. 2. & pluribus citatis Corbul tract. de causis ex quib. emphyteus. iure suo privatur cap. 2. titul. de caus. privationis ob lineam finitam, num. 54. & 76. qui contra communem idem probare contendit etiam in emphyteusi à privato recepta, ex numer. 56. ubi late prosequitur; in ecclesiastica verò idem pluribus relatis cum communi tradit Valasc. conf. 134. num. 7. & conf. 147. num. 10. tom. 2.*

Cald. de eligend. potestat. cap. 13. num. 1. versicul. Et videtur, & de nominat. emphyt. quest. 7. numer. 39. latissime idem Author eod. tractat. quest. 19. & a num. 28. cum sequentib. & quest. sequenti ex num. 1. ubi num. 3. cum citatis ab eo contra Bald. & alios quos refert, & sequitur Gam. d. decis. 2. num. 8. idem probat etiam in casu quo ecclesia à principio spurio, aut naturali emphyteusim concessisset; quòd plerique probant, ut fatetur Palæot. d. cap. 31. num. 4. *quanvis ipse cum Bald. teneat.*

6 Cujus receptissimæ sententiæ ratio fundamentalis in honestate consistit, quam diligit ecclesia, & per contrarium, concubinariam commixtionem, ac simplicem etiam fornicationem, sine qua illegitimi filij suscipi non possunt, odio habet; iacircò in concessione emphyteusis cum nominandi potestate non intelligitur de nominatione illius, qui concedenti odibilis est, *juxta text. quem in proposito Doctor. adducunt, in l. Lucius §. Lucius Titius Damam ff. de leg. 2. Ex qua ratione infertur primò, quòd, etsi nominandi facultas concedatur per verba liberam nominantis voluntatem importantia, adhuc illegitimus illa non includitur, quia non est præsumendum, quòd ecclesia de illo cogitaverit, qui sine peccato mortali haberi non potest; quæ est ratio quam scripsit Bart. in d. l. ex facto §. si quis rogatus numer. 8. cujus dictum ibi, notabile vocat Abb. & singulariter notandum monet in cap. in presentia, num. 25. in princip. de probat. Et sanè nuncupata ratio præsentem etiam casum comprehendit; unde & pro eo Bart. mentem esse, fatetur Gam. d. decis. 2. num. 3. atque etiam decis. 149. numer. 3. licet utrobique, & rursus decision. 377. numer. penult. contrarium magis probet in generali concessione facta per verba liberam omnino voluntatem importantia, ut puta, si dicatur, quòd nominare possit emphyteuta quem voluerit; qua in specie idem tenet Afflict. decision. 386. in causa petitionis, num. 6. Cald. d. quest. 19. numer. 27. & sequenti, & numer. 64. & quest. sequenti numer. 8. contra quos est mens Bart. in ratione ab eo scripta dict. §. si quis rogatus, numer. 8. quæ hunc casum sine dubio comprehendit.*

7 Nec obstat l. cum quidam 14. in princip. ff. de leg. 2. ex qua Doctor. communiter colligunt, quòd ubi eligendi facultas datur per verba, *Quem volueris*, etiam indignus, & testatoris inimicus eligi poter; cujus text. argumento ad casum præsentem pro contraria sententia moventur, qui eam probant. Sed respondendum est, differentie rationem dari inter liberam eligendi facultatem ad rem suam à testatore datam, & liberam nominandi

ad

ad emphyteusim potestatem ab ecclesia concessam; priori enim calu etiam indignus, & testatoris inimicus eligi potest, tanquam verborum proprietate comprehensus, juxta quam mens testatoris intelligitur in rei suae dispositione; & quia est testatoris mente id venit, quae cessat in inimicitijs post factum testamentum contractis *l. 3. §. final. ff. de adimend. legat.* etiam ex liberae electionis commissione non poterit eligi is qui post testamentum conditum de testatore male meruit, ut tenuit Bald. *d. l. cum quidam, question. 1. quem refert, & sequitur Paul. ibi numer. 2. notabilem reputans limitationem ad text. illum;* at verò in ecclesia hæc voluntatis erga naturales ratio cessat; quia enim ecclesia honestatis cultrix maxima est *cap. innotuit, de elect.* etiam si concessionis verba liberam importent nominandi facultatem, secundum proprium significatum, non sic accipienda sunt, ut dicatur, voluisse ecclesiam, in honestam personam in loco honesto collocari, contra id quod dixit Bald. *in Authent. si quas ruinas, numer. 3. C. de Sacrosanct. Eccles. per text. in l. si qua C. de spectacul. libr. 11.* quod de illa præsumendum non est, ut notabiliter dixit Bart. *d. l. ex facto §. si quis rogatus, numer. 8.* Sunt ergo concessionis verba quantumcunque liberam nominandi facultatem ex proprio significato importent, sic accipienda, ut salvum semper maneat honestatis jus, & causa, propter præsumptam ecclesiae concedentis mentem, quae verbi proprietati præponderare debet, nec hoc mirum, quando, & ad speciem *dict. l. cum quidam,* privati mens prævalet contra verbi proprietatem, ut cernitur in limitatione de qua sup.

8 Sanè Valalc. *noster conf. 134. num. 18. versic. Item non obstat, & num. sequenti tom. 2.* hanc, quam tuemur sententiam probat, diversa tamen ratione; existimat enim, naturalium, ac spuriorum exclusionem non pendere ab ecclesiae concedentis voluntate, sed potius à juris Pontificij potestate, secundum quod, illegitimi in emphyteusi ecclesiastica succedere prohibentur quasi incapaces illius; atque ita secundum eam de concessionis verbis curandum non est; & idem censet, licet non ita explicitè *conf. 147. num. 16. & final. in fin. d. 2. tom.* In quo cum illo non convenio, illiquè aperte refragatur Bart. ratio communiter recepta *d. l. ex facto §. si quis rogatus, num. 8.* secundum quam, illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica ab ecclesiae concedentis voluntate pendet, quae non præsumitur de talibus cogitasse; & ita ex Bart. & communi tradit Cald. *d. quest. 20. nu. 7.* Nec quidem contrariam ecclesiae voluntas præsu-

menda ex eo est, quòd nominandi potestatem concesserit per verba liberae voluntatis, ut tradidimus.

9 Secundò, & principaliter ex eadem communis sententiae ratione infertur, quòd ad emphyteusim Ecclesiasticam nominari non poterit in honesta ac turpis persona, quae, inquam, in concubinato, aut alias luxuriosè vivit; si enim naturalis nominari non potest juxta communem traditionem, quia ecclesiae odibilis est, & ideo odibilis, quia in honesto, & luxurioso complexu, in quo non ipse, sed parentes ejus peccaverunt, susceptus est, profectò multò magis odibilis, & de ecclesia male meritus existimandus est qui proprium portat peccatum luxuriosè vivens; non est ergo is ad emphyteusim ecclesiasticam assumendus ex mente communis cum ratione illius, Et sanè sententiam hanc confirmat illud quod scripsit Bald. *d. Auth. si quas ruinas, numer. 3. in fin.* ubi ait, quod licet quis possit, recipere emphyteusim ecclesiae pro te, & uxore, secus tamen videtur in concubina, pro ratione subjungens, quia non licet in loco honesto personas in honestas collocare *d. l. si qua C. de spectacul. libr. 11.* quod dictum cum ratione illius præsentis casui bene còvenit, multòquè proprius huic, quam præcedenti prædicta ratio adaptatur; qui enim turpem vitam agit in concubinato, vel alias luxuriosè vivendo, in honesta persona verè ac proprie est, verèquè ac proprie inhonestae personae nomine notatur, multò magis, quam ille qui non propriam, sed alienam, parentum, scilicet suorum in honestatem secum portat; si ergo hic qui in honesta persona quodammodo censetur, in loco honesto collocandus non est, multo minus collocari debet qui inhonestae personae verè ac proprie est, ac propterea rei domino detestabilior illo.

10 Tertio infertur ad jus nostrum Regium, quo statutum extat, naturalem filium, cujus pater habet emphyteusim ecclesiasticam, illo ab intestatò mortuo, legitima sobole non extante, nec aliquo nominato, succedere in eam, quasi à parente ipso tacitè nominatum, *ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. quod in antiquis habebatur libr. 4. titul. 62. §. 4.* Notanda verò est lex Regia, ut hoc obiter annotemus, quae hoc ita statuit in naturali, ne dum ex plebeio patre nato, sed etiam cujus pater nobilis esset, ita ut ei ab intestatò haeres esse non posset secundum jus ipsum Regium *ord. libro quarto, titul. 92. §. 1. de quo scripsimus sup. artic. 12.* atque ita eveniet, quòd patre nobili decedente abique legitima sobole, & nulla facta nominatione, naturalis filius succedet in emphyteusim, cum alij, proximiores,

res, inquam, abintestatò patris hæredes sint. In spurio verò diversum jus traditur, qui non capit emphyteusim, præterquam si à Rege legitimatus ita sit, ut patri abintestatò succedere possit, ut habetur *d. titul. 36. § 4. in fin.* atque ita non sufficiet legitimatio, ut patri ex testamento succedere possit, quæ apud nos est communis legitimatio forma, vice fungitur. Et diversitatis ratio inter naturalem, & spurium ad emphyteusis successionem ex jure Regio in casu prædicto, ex eo est, quia spurius nec communijure, nec nostro capere quicquam potest ex testamento patris præter alimenta, & hæc, quando aliunde non habet unde alatur; at verò naturalis ex nobili patre natus ex testamento illius capere potest si legitima proles non extat, ut *d. titul. 92. §. final.* huic igitur, qui paternæ successionis nõ ad eò est incapax, emphyteusis defertur in casu prædicto; spurio verò non tanquam paternæ successionis prorsus incapaci jure ipso, etsi ad illam ex testamento sit habitatus dispensatione Principis. Atque ita tam diversimodè circa naturalem, & spurium jure nostro cautum est *d. titul. 36. §. 4.*

114. Circa quam ord. dubitatum sæpe est, an illa in emphyteusi etiam ecclesiastica locum habeat; & pro parte negativa, testatur *Gal. tract. de nominat. emphyt. quest. 7. num. 39.* pluries senatum nostrum judicasse, emphyteusis ecclesiasticæ successionem filij naturalibus negantem, tanquam exosis, & ecclesiæ inimicis, & ibi hanc sententiam tenet, & rursus *quest. 19. numer. 21. eod. tract.* secundum quam multoties judicatum fuisse, testatur etiam *Valalc. conf. 134. numer. final. tom. 2.* ubi tamen fatetur, quod his temporibus magis recepta est in praxi contraria opinio, ut lex Regia procedat, & practicetur etiam in emphyteusi ecclesiastica, quoad naturales tantum, subditque, quod ipsi viderint, quantum hoc juri consonum sit, planè significans, prior sententiam veriorẽ esse; quam ibidem late defendit etiam in specie emphyteuticæ investituræ cum libera nominandi facultate; qui tamen hac in specie contrarium respondit, *conf. 147. d. 2. tom. id intelligens ibid. numer. penult.* quando ecclesia nominationi filij naturalis non resistit; quod tamen non satis convenit cum eo quod dixerat *d. conf. 134. numer. penult.* & repetit *d. conf. 147. numer. 16.* nempe, naturalium exclusionem ab emphyteusi ecclesiastica, non pendere à voluntate ecclesiæ concedentis, sed potius à jure ipso Pontificis, quod odio habet, & respuit ejusmodi filios; si enim, semota ecclesiæ voluntate, jure ipso prohibentur, in emphyteusi ecclesiastica succedere, ut ille existimat, profecto ni-

hil refert, an nominationi filij naturalis ecclesia resistat, aut consentiat, quòminus pro nulla habeatur quæ de persona inhabili facta appareat, juxta sententiam quam nuncupatus Author in distinctè probaverat *dist. conf. 134.*

Contrariam verò sententiam, quod lex Regia naturales admittens ad emphyteuticam successionem, in ecclesiastica etiam locum habeat, tuetur *Gam. decis. 2. num. 5. & 6.* ubi pro hac multoties fuisse judicatum refert, & eandem tenuit *decis. 149. num. 6.* ubi etiam pro ea judicatum fuit in utroque senatu in causa de qua ibi; semperque eo motus est fundamentum, quia utile dominium quod habet emphyteuta, seculare reputatur, & secularis Principis jurisdictioni subiectum, ut statuere possit circa illud, sicut circa personam ipsius secularis emphyteutæ; quod ultra citatos à *Gam.* tenuerunt plures, quos retulit, & secutus est *Valalc. de jur. emphyt. quest. 17. numer. 12. & d. conf. 134. numer. 13.* unde lex Regia loquens de naturalis filij successione in emphyteusi paterna, in ecclesiastica etiam est accipienda, quam statuto suo concludere lex potuit, ut ultra citata loca tenuit etiam idem Senator Regius *Gam. decis. 377. numer. final.*

Cæterum, prior sententia tenenda est; nam, etsi demus, vile dominium emphyteusis ecclesiasticæ, laicum censei propter possidentis personam, non satis hoc est, ut de eo lex Regia intelligatur resistente ecclesiæ voluntate in ipsa emphyteusi investitura; cum nec adversus privati laici voluntatem lex Regia praticari debeat; ponamus enim, quod laicus rem tuam in emphyteusim dedit cum pacti conventionem, ne naturalis filius in illam succedere possit; sanè valere conventionem, quæ bonos mores nullatenus offendit, dubitare non heet, & per consequens, naturalis filius deficientis prole legitima, in emphyteusi non succedet, limitata sic *ord. d. titul. 36 §. 4.* non quidem, quia dominus rei, sive utile, sive directum simul dominium spectemus, de jurisdictione Principis legislatoris nõ sit, sed quia adversus justam, & honestam contrahentium voluntatem statuere voluisse, credendum non est; sic ergo in casu ecclesiasticæ emphyteusis, demus, vile dominium, secularis Principis jurisdictioni subesse, non id factis est, ut ex lege Regia naturalis filius in illam succedat in casu de quo ibi, propter tacitam ecclesiæ voluntatem in contrarium in concessione rei suæ legitima præsumptione subintellectam, secundum *Bart. communiter receptum in d. l. ex facto §. si quis rogatus, num. 8. ff. ad Trebell.* quod enim expressa operaretur volun-

voluntas, operatur & tacita, juxta *reg. l. cum quid ff. si cert. petat.* Atque ita, si communis sententia ex ratione quam scripsit Bart. *dict. num. 8.* & probant communiter Doctores, tenenda est, utique, & ad jus nostrum Regium probanda hæc erit.

12 Quartò inferitur, legitimè natum ex naturali, aut etiam ex spurio, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari posse, quod tenuit Cald. *de nominat. emphyteut. quest. 19. numer. 52. versicul. Quod ego, contra Gozadin. conf. 46. num. 15.* & Ruin. *libr. 1. conf. 158 num. 7.* ab eo relatos *ibid. numer. 35.* Nec obstat, quòd ejusmodi nepos à radice infecta, & repulla procedit, idcirco, ipse quoque quanvis legitimus sit, repellendus videtur, ut ad maioratus successionem communiter observatur, ad quam, exclusa radice, & omnes qui ex ea procedunt, censentur exclusi, *Gom. l. 40. Taur. num. 61.* & pluribus citatis tradit Pinel. *in l. si viva matre, num. 19. C. de bon. matern. Pelaez de maiorat. 2. part. quest. 6. à num. 52. Molin. de primogen. Hispanor. lib. 3. cap. 5. n. 41.* & sequenti; respondetur enim, non valere argumentum de maioratu, qui conservandæ familiæ causa instituitur, ad emphyteusim liberæ nominationis, ad quam persona extranea nominari potest; in illo enim excluso naturali filio, aut fœmina quia per eos familia non conservatur, & omnes qui ex illis procedunt, ex eadem ratione meritò censentur exclusi; at verò in emphyteusi ecclesiasticæ liberæ, naturalis excluditur ex tacita ecclesiæ concedentis voluntate, quia sine peccato non suscipitur, secundum Bart. *d. l. ex facto §. si quis rogatus, num. 8.* & quia non licet, personam in honestam in loco honesto collocare, secundum Bald. *in Auth. si quas ruinas, num. 3. in fin. C. de sacrosanct. eccles.* quæ quidem ratio in idem tendit, quod prior; & si hoc, sive illo modo eam spectemus, in eo qui legitimè natus est tametsi ex naturali, aut spurio susceptus sit, non invenitur; qui enim legitimis nuptiis procreatur, sine peccato quidem, & honestè suscipitur; ex quo in honesta persona dici, nullo modo potest, nec ut exosus, & ecclesiæ inimicus considerari potest.

13 Qua ratione sententia ista, non solum in expressa nominatione tenenda est, sed, & in tacita, ac legali, de qua in *ord. nostratib. 4. titul. 36. §. 4.* si enim ecclesiæ emphyteuta, intestatus decedat absque legitima sobole nulla facta nominatione, relicto nepote legitimo ex naturali, aut etiam ex spurio filio suscepto, paterna incapacitas non obstat nepoti, quominus, quasi tacita avi voluntate nominatus in emphyteusi succedat; ratio enim quam

sup. expendimus ad naturalis exclusionem in terminis juris Regij *d. §. 4.* nempe, præsumpta ecclesiæ voluntas in concessione emphyteusis, cessat in nepote legitimo ex filio naturali nato; atque ideo, quia ecclesiæ voluntas successioni illius non resistit, ad legem Regiam pertinet, sive quia utile dominium, circa quod lex disponit, laicum reputatur, secundum plurimorum sententiam, sive quia successio illa de qua lex agit, tacita nominatione venit à lege ipsa subintellecta, cui ecclesiæ conformare vita est, quandiu personæ qualitas aliud non tuadet. Unde, retento eodem themate, si emphyteuta ecclesiæ moriatur relicto filio naturali, & nepote legitimè nato ex eodem filio, aut ex alio naturali, succedet nepos patre, & patruo exclusis, qui ex propria persona, tacitaque nominatione succedit, cujus illi sunt incapaces propter voluntatis defectum in ecclesiæ concedente, ut dictum est sup. Nec verò mirum videri debet ut nepos, cujus pater ad successionem emphyteusis avitæ incapax ipse sit, & habilis, quando ad testamentariam successionem bonorum ipsius avi hoc reperitur, ut nepos ex filio spurio, qui à patre institui non potest, avo hæres esse possit ex testamento illius, secundum Bart. *communiter receptum in l. Gallus §. quid si is ff. de liber. & posth. de quo egimus sup. art. 13. numer. 24.*

14 Dubitari verò magis potest, an eadem resolutio ad jus Regium tenenda sit in emphyteusi privata. Et dubitandi ratio est, quia lex Regia *d. §. 4.* in terminis de quibus *ibi,* naturalem filium admittit ad emphyteusim, quod de privata est intelligendum, & non de ecclesiastica, ut tradidimus sup. atque ideo, cum naturalis filius ejusmodi emphyteusis capax lege sit, videtur, quòd filio suo sit præferendus tanquam gradu proximior. Per contrarium verò, quòd à nepote repelli debeat, urgent maxime verba legis, quæ tum demum naturalem filium vocant, quando legitima proles non extat, ut patet in *d. §. 4. ibi, E não havendo descendente legitimo por morte do foyeiro, posto que aja ascendente legitimo, haverá esse foro o seu filho natural se o tiver, ainda que seu pay fosse cavalleiro.* Atque ita, cum adsit in proposita specie descendens legitimus, videtur, quòd naturali filio locus non sit, si verbis legis adherendum est; secundum ea, namque, nepos legitimus, tametsi ulterioris sit gradus, aditum filio naturali præcludit; porro, lex non requirit, ut legitimus descendens ulterioris gradus, quem naturali filio præponit, ex legitimo quoque parente susceptus sit, generaliter, & indistinctè loquitur; quòd circà sic est accipienda prout ejus verba sonant, nec

nec nos amplius requirere debemus; præsertim, quòd negari non potest, quòd omni jure, ad civiles, moralesque actiones nepos legitimus ex naturali, aut spurio filio susceptus, melioris conditionis sit, ac favorabilior, quam pater ipsius; quòd vel saltem communi illa Bart. traditione in d. l. Gallus §. quid sitis, edocemur.

15 Postremo ex ijs quæ dicta sunt inferri videtur, quòd si emphyteusis privata sit concessa à persona aliqua nobili, aut in dignitate constituta, non possit ad eam quispiam illegitimè natus nominari, ex ratione, qua ad ecclesiæ emphyteusim nominari nequit; ratio enim in illa est, præsumpta ecclesiæ voluntas inde collecta, quòd, quia honestatis est cultrix, non creditur cogitasse in libera nominandi potestate de persona in honesta, qualis illegitimè natus reputatur, quia parentum turpitudinem, qua susceptus est, secum portat; quæ præsumptæ voluntatis ratio etiam in nobili persona locum sibi vèdicat; in nobilibus enim maior requiritur honestas, ut notatur in l. si qua illustris C. ad Orfician. & tradidimus sup. art. 13. atque ideo, si nobilis, seu aliàs in dignitate constitutus rem suam in emphyteusim dedit cum libera nominandi facultate, non est præsumendum, quòd de persona in honesta cogitaverit, tanquam odibili sibi, & exola, ut in ecclesia dicitur.

16 Confirmatur hoc ex eo quòd tradunt communiter Doctores de filio naturali ad substituti exclusionem; id enim ex conditione ac qualitate personæ testatoris conicere solent, per text. ibi, in l. ex factis §. si quis rogatus l. ff. ad Trebell. ubi Bart. num. 1. inquit, quòd si est homo positus in dignitate, non præmittitur de naturali filio sensisse ad substituti exclusionem, quia in hominibus positus in dignitate ista soboles magis abhorretur; quòd ultra Ordinarios ibi, & in cap. in presentia, de probationib. tradit Cost. in l. Gallus §. & quid sitantem 5. part. nu. 72. ff. de liber. & posthum. Mantic. de conjectur. ultimæ voluntat. libr. 3. titul. 1. numer. 10. Molin. de primogen. Hispanor. libr. 3. c. 3. n. 42. & 44. Alvarad. de conjectur. mente defuncti libr. 2. c. 1. §. 1. n. 14. Cald. de nominat. d. quest. 19 n. 32. Peregrin. de fideicommiss. artic. 28. num. 47. ubi inquit, quòd Bart. omnes indifferenter sequuntur. Quæ conjectura ex dignitate, seu nobilitate testantis sumpta adeò potens est, ut si gravati conditio illi repugnet, quia fortè ille naturalis sit, aut aliàs ignobilis, testatoris conditio attendi nihilominus debeat, ut probat Alex. dict. §. si quis rogatus num. 4. secutus Angel. ibi, per text. in l. generaliter §. cum autem C. de institut. & substitutio. quos contra Rip. d. §. si quis rogatus

nu. 13. & 16. sequitur Peregrin. d. artic. 28. nu. 48. Et quòd testatoris dignitas operatur, idè in hoc vitæ illius honestatem operari, tradidit Bart. d. §. si quis rogatus nu. 2. ubi alij sequuntur, & notabile reputat Alex. ibid. nu. 5. Alvarad. d. cap. 1 §. 1. nu. 18.

17 Prædicta verò voluntatis conjectura sumpta ex qualitate testatoris, etiam ad maioratus successionem uti solèt Nostrates, ut si institutor illius, nobilis fuisset, aut aliàs in dignitate constitutus, naturalis in illo non succedat; sed in hoc Molin. d. cap. 3. nu. final. aliter tenet, & melius quidem, ea ratione motus, quia ubicumque agitur de commodo, & honore filiorum, nunquam filiorum appellatione naturales filij comprehenduntur, secùdum Bald. qui etiam in legitimato loquitur, in cap. per tuas, nu. 3. de probat. Tiraq. de nobilit. quest. 15. n. 11. cui rationi alia additur, nempe, maioratum ad familiæ conservationem institui, quæ non conservatur per naturales, quia non dicuntur esse de familia, & domo, nec de agnatione, aut etiam de cognatione parentis, ut ex communi Scribentium traditione tradit idem Molin. lib. 1. cap. 4. n. 46. inde inferens, quòd tales non succedunt in feudo, nec etiam in maioratu, nisi specialiter, & expressis verbis vocati sint. Quæ ratio naturales à maioratus successionem removet etiam si institutor illius, non nobilis, sed inferioris ordinis esset. In emphyteusi verò, in qua de familiæ conservatione nõ agitur, hæc ratio cessat; & præcedens etiam, quia de filiorum commodo, & honore non agitur, quando libera conceditur nominandi facultas, cujus virtute & extraneus nominari rectè potest omissis filio; atque ita videtur, quòd ad naturalis nominationem recurri debeat ad qualitatem domini cõcedentis juxta supradicta.

18 Nihilominus tamen, in emphyteusi privata tenendum est, nominari posse naturalem etiam si dominus quid dedit in emphyteusim, nobilis sit, aut quavis præditus dignitate; quia et si nobiles magis deceat honestas, & vitium illi contrarium in illis magis abhorreatur, quam in alijs hominibus; tamen illi vitium hoc, & peccatum non ita abhorret, ut ecclesia, quæ honestatis, & castitatis maxima est cultrix, ex quo nulla exuberat voluntatis conjectura ad exclusionem naturalis etiam in libera nominandi facultate, ut sup. traditum est; quæ conjecturam non ita parit castitatis, & honestatis amor in nobilibus personis desideratus, unde, quòd in ecclesiastica emphyteusi, speciali quadam voluntatis conjectura optimo nixa fundamento traditum est, ad secularem, ubi illa ratio ita non urget, trahi non debet, sed si verba naturalem non excludunt, juxta eorum tenorem admitti debebit.

Nec obstat communis traditio in d. §. *si quis rogatus*, quia loquitur, quando testator substituit honorato si sine liberis decessisset, quo casu dubium erat, an de naturali etiam intelligeretur ad substituti exclusionem; & in ambigua voluntate ad conjecturas recurritur, inter alias verò, pro negativa parte sumitur ex dignitate ejus qui fideicommissit, *ut in d. §. si quis rogatus*. Cujus *text.* argumento ad emphyteusim privatam pro filijs receptam vti possemus, ut in illa distingueretur inter nobilem concedentem, & plebeium, facto argumento de ultimis voluntatibus ad contractus, cum Alex. in d. §. *si quis rogatus*, n. 21. prope finem, versicul. Sit ergo conclusio, ubi post multa in hac eadem specie hœcitur argumēto pro hac parte, & magis cōmūnem dicit cōmūnem etiam fatetur Dec. licet illi non assentiat, in c. *in presentia*, n. 46. *de probat. qua de relatè Cald. d. q. 19. ex n. 9. cum sequentib.*

At verò noster casus dissimilis est, quia non est de emphyteusi privata pro filijs nominatim recepta, sed de emphyteusi libera; atque ita ultimæ voluntatis argumentum, de quo in d. §. *si quis rogatus*, cum ibi notat. ad præsentem casum nullatenus pertinet. Probanda est ergo in illo affirmativa sententia.

19 Quæ finè dubio tenenda est jure nostro Regio attento, quo indistinctè cavetur, ut naturalis filius deficientibus legitimis in emphyteusi succedat, in terminis *ord. libr. 4. titul. 36. §. 4.* quam aliqui ex Nostri adeò generaliter, & indistinctè acceperunt, ut etiam in ecclesiastica intellexissent; quod sup. refellimus, legis verò generalitatem in sæculari agnoscimus, ita, ut etsi dominus qui concessit, nobilis esset, aut alias in dignitate posius, naturalis filius in emphyteusi succedat tacita nominatione, de qua in d. §. 4. & expressa etiam, juxta investituræ tenorem, cum naturales cōprehendit, sicut quamlibet aliam personam extraneam, quod illud etiam suadet, quod etsi pater nobilis sit, cui secundum jus idem Regiū d. *libr. 4. titul. 92. §. 1.* naturalis filius ab intellectato succedere nequit, succedit tamen in emphyteusi in terminis *dist. §. 4. de quo sup. egimus.*

20 Ultimò, ut circa spurij, & naturalis successorem, & nominationem ad emphyteusim, ita circa honores etiam, & dignitates, an ad illas illegitimè nati promoveri possint, varias Doctores nostri excitant quæstiones, ut videre est apud Bermond. Choveron. *de publicis concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, a numer. 82. cum sequentibus*, Gambar. *tractat. de auctoritat. legat. de latere libr. 7. ubi a numer. 58. cum sequentibus* disputat, an illegitimus generaliter dispen-

fatus, ad Cardinalatus dignitatem euehi possit & an ad Episcopatum, & alia in propositum tractat *ibid. ex nu. 156 late Palæot. de notib. & spur. c. 56. cum duobus sequentibus. qui d. c. 59. n. 7. in fin.* de communi sententia ad quascunque dignitates pro parte negativa testatur, secundum quam subdit, illegitimos absque speciali privilegio doctores creari non posse, quia doctoratus, dignitas est, cujus illi sunt incapaces, juxta communem pro qua citari solet *text. in l. honor §. de honoribus*, ibi, *Item origo naturalium, ff. de munerib. & honor.* cui tamen Palæot. ipse d. c. 56 n. 8 non assentitur, quin potius contrarium pro certo reputat, nempe, illegitimos, ad quemlibet posse euehi honoris gradū, idquè apertè legibus nostris decisū existimat per l. *generaliter §. spurios ff. de curionib.*

21 Ego modò, ne ultra propositum meum egredi videar, omiſſa disputatione circa honores alios, & dignitates alias, de promotione ad doctoratum specialiter agam, de quo his diebus consultus, pro parte affirmativa respondi in persona Religiosi cujusdam, qui non spurius, sed naturalis filius erat; & tamen, absque illegitimitatis dispensatione non posse cum ad doctoratus, seu magisterij gradum in sacra Theologia euehi, opponebatur. Quod loquens in spurio tradidit Cardinal. *in proœm. Clement. in princip. col. 2. num. 4. idem Cardin. in Clem. cum sit, num. 14. in fin. de Magistr.* ubi in illegitimè natis generaliter loquitur; quam sententiam in puncto juris veriore esse, existimat Bermond. *dict. verb. Qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, num. 82.* ubi tamen subdit, quod contrariam quidam probant in *cap. perpendimus, de sentent. excommunicat.* quia doctoratus, non est honor qui competit alicui ratione publici officij, sed solum cōpetit spurio ratione privati officij, & consuetudo posteriorem hanc sententiam approbat, ut idem Card. *fateretur d. Clem. cum sit, nu. 14. in fin. & Pet. Lenauder. tract. de privileg. doctor. 1 part. quest. 21.* ubi, loquens in spurij ait, quod quotidie doctorantur, & quod non servatur, quod doctorari non possint, & ita etià de jure sentit idem Author *ibid.* quod nuncupatim, ac securè probat Palæot. *d. c. 56. n. 8.* ubi scripsit, quod hodie passim spurij omnibus doctorum insignia concedi videmus, & addi dit, quod, quanvis aliqui sentiant, id consuetudine introductum esse, ipse tamen, ne dum consuetudine, sed & jure multo ante cautum credit, quod consuetudo deinde temper approbavit, quæ optima dicitur legum interpret, *l. si de interpretatione ff. de legib.*

22 Sed obstat *text. in cap. final. de filijs presbyteror.* quatenus ibi prohibet Summus Pontifex, quemquam illegitimè natum ad dignita-

nitat
Apo
doct
jus v
ibi,
Bart
dico
gistr.
final.
diac.
roga
re sta
optio
dis,
noni
tuti;
mag
nim
sunt,
atque
cap. f
grad
23
confu
final.
ratus
non p
vati,
solum
venit
deber
bus ff
blicæ
no sp
na sua
beat c
curion
De
magi
noris,
sed se
quasi
tioris
& eru
subor
feu, m
recip
docer
tatem
d. clem
cum h
collat
qualit
per ac
qui di
gradu
intenc
aliud l

nitates, & personatus promoveri, absque Sedis Apostolicæ dispensatione; qua prohibitione, doctoratus, & magisterij gradus comprehensus videtur, tam sub verbo, *dignitates*, de quo ibi, doctoratus enim, dignitas est, ut scripsi Bart. in rubr. de novo Codice faciend. §. 1. nu. 10. dicens, de hoc esse casum in cap. quanto, de magistr. quàm sub verbo, *personatus*, de quo in d. c. final. est enim personatus, ut explicat Archidiaconus in cap. 1. de consuetud. lib. 6. quædam prærogativa in ecclesia sine jurisdictione, ut habere statum honorificum in choro, in capitulo, in optionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus, plusquam alij ordinis sui canonici, & non tanquam alij in dignitate constituti; quæ omnia religiosi sacre Theologiæ magistris in monasterijs suis conveniunt; eo enim ipso, quod tales magistri sunt, alijs qui non sunt, in choro, capitulo, & similibus præcedunt atque ita videtur, prohibitionem de qua in d. cap. final. ad doctoratus quoque, & magisterij gradus pertinere.

23 Contrarium tamen est tenendum, quod consuetudine receptum est; & ad *text. in d. cap. final.* respondetur primò, quòd, etsi doctoratus, dignitas sit, talis tamen est dignitas, quæ non provenit ratione muneris publici, sed privati, cujus spurius incapax non est, sed ejus solummodò quæ ratione muneris publici provenit, ad quam, natalium originem attendi debere, præcipit *text. dist. 1. honor §. de honoribus ff. de munerib. & honor.* Nec quidem publicæ dignitatis, ac muneris incapax omnino spurius est, admittitur, namque, si ex persona sua idoneus aliàs sit, & legitimum non habeat competitorem *l. generaliter §. spurios ff. de curionib.*

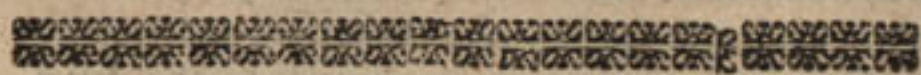
Deinde respondetur, quòd doctoratus, & magisterij gradus in scholis principaliter honoris, & prærogativæ causa non conferuntur, sed scientiæ, & doctrinæ causa, ut, inquam, quasi alijs scientia præstantiores, illo præstantioris scientiæ gradu insigniti alios edoceant, & erudiant, ad hoc enim doctoratus gradus subordinatus est, quod, & verbum, *doctor*, seu, *magister*, indicat; ideoque, ad gradum hunc recipiuntur qui sapientes sunt, & habent docendi facundiam, & interpretandi subtilitatem, ut inter alia ad id requisita tradit Card. *d. clem. cum sit, num. 14. de magistr.* Atque ita cum hoc sit, quòd principaliter intenditur in collatione doctoratus, honoris, & dignitatis qualitas quæ venit in consequentiam illius, & per accidens, obstare non debet, quominus, qui dignitatis capax non est, ad eum scientiæ gradum admittatur, quo quod principaliter intenditur ex natura rei, non est dignitas, sed aliud longe diversum; non enim principale

pendere debet ab accessorio *l. quod per manus ff. de jur. codicillor;* sed è contra accessorium principale sequitur, *regul. accessorium, de regul. jur. lib. 6.*

Tertiò, & ultimò respondetur, quod *text. in d. c. fin.* planè loquitur in dignitatibus, & personatibus, qui pertinent ad ecclesiastica beneficia; loquitur enim ibi Papa cum Prælato ecclesiæ secularis, quæ talibus potitur beneficijs; quod verba immediatè sequentia post illa, *dignitates, & personatus*, maximè persuadent, subditur enim statim, *& alia beneficia curam animarum habentia*; etenim dictio illa, *alia*, implicat similitudinem ad præcedentia, *juxta gloss. in l. si fugitivi C. de serv. fugitiv.* quæ ad hoc semper allegari, ait ibi Cepol. n. 18. *gloss. in cap. sedes, de rescript. tradit Tiraq. de legib. connubial. gloss. 5. num. 28 & 48. Covar. pract. cap. 25. num. 3.*

Atque ita, dum *text.* vetat, illegitimè natos promoveri absque Summi Pontificis dispensatione ad dignitates, & personatus, & alia beneficia curam animarum habentia, plane appellatione dignitatum, & personatum, ecclesiastica beneficia intelligit propter verba quæ sequuntur, *& alia beneficia, &c.* quæ similitudinis implicativa sunt; quod gradui doctoratus, & magisterij nequaquam convenit, & per consequens, in illo *text.* gradus hic non intelligitur, quia nec verba illius id important, nec juris ratio extentionem talem patitur; si quidem prohibitio doctoratus in spurijs odiosa est, & contra publicum commodum; ad quod pertinet, ut qui alijs scientia excellit, scientiæ gradum adipiscatur, quo alios docere, & erudire possit; ad publicum item commodum spectat sapientium multitudo, *juxta illud Sapient. 6. Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum.*

Non debet ergo ad hunc casum, quem verba *text.* non comprehendunt, extensio fieri; nec talis assumenda, est interpretatio unde prohibitio doctoratus viro docto indicatur, cum publicæ utilitatis detrimento; sed potius, cum talis prohibitio odiosa quidem, nec parum odiosa sit, & illa in jure scripta, & expressa non reperiatur, etiam in casu dubio non deberet admitti, cum odia restringi, & favores conveniat ampliari, ut dicit juris regula.

ARTICULI XVII.

SUMMARIA.

I Impedimentum justitiæ publicæ honestatis, quid sit, traditur ex D. Thom. quem omnes sequuntur.

- 2 Pontificium jus de impedimento publica honestatis, in duobus corrigitur sacri Concilij Tridentini decreto, nempe, quia non oritur ex sponsalibus invalidis; & cum valida sunt, non extenditur ultra primum gradum.
- 3 Proponitur questio, an ex matrimonio clandestino quod irritum est ab non servatam formam S. Concilij oriatur impedimentum justitiæ publice honestatis.
- 4 Pij V. Bulla refertur, qua declaravit, Concilij decretum de impedimento publica honestatis, in sponsalibus de futuro solummodo intelligi, & non de presentis contractis, sed in his antiquum jus per omnia servari debere. Ibid. versicul. Et sane.
- 4 Contra Sanch. probatur, ex matrimonio clandestino oriri impedimentum justitiæ publice honestatis, secundum jus antiquum in hoc non correctum decreto Concilij.

ARTIC. XVII.

De impedimento Justitiæ publice honestatis.

Iustitiæ publice honestatis impedimentum Ecclesiasticum est, Pontificio jure inductum ad impedienda, & dirimenda sequentia sponsalia, & matrimonia contracta cum consanguineis prioris sponsi, aut sponsæ ut probat *text. in o. juvenis cap. ad audientiam, c. sponsam, de sponsalib. cap. unic. eod. titul. libr. 6. cap. iteras, cap. duo pueri, de desponsat. impuber.* Definitur autem impedimentum istud à D. Thom. in 4. distinct. 41. quest. unica, art. prim. quest. 4. quem omnes sequuntur secundum Thom. Sanch. de matrim. libr. 7. disput. 68. num. 1. tom. 2. sic, *Est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesia institutione propter honestatem ejus.* Quam diffinitionem explicat Sanchez loco citato, ubi, & duabus disputationibus sequentibus de impedimento hoc fusè egit, ultra citatos ab Augustin Barbof Lusitano nostro Vamaranenti in *Remission. ad Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 3. de reformation. matrimonij.* Notanda verò sunt ultima diffinitionis verba, quæ sumpta sunt ex *text. in dict. cap. juvenis.* ibi, *tum propter honestatem Ecclesie;* & manifestè ostendunt, solum honestatis causa, & intuitu impedimentum istud ab Ecclesia inductum fuisse; etenim honestum erat, ut frater cum sponsa fratris sui etiam illo præmortuo matrimonium non contraheret; & in contrahendis matrimonijs non solum quòd liceat, sed, & quòd honestum est attendi debet *l. semper ff. de rit. nuptiar. l. semper in conjunctionibus ff. de regul. jur. ex quo, etiam civili jure ob eandem honestatis causam nec filius cum sponsa patris, nec pater cum*

filij sponsa matrimonium contrahere poterat *l. si qua § 1. ff. de rit. nuptiar. § si uxor, instit. de nupt.*

2 Sed Pontificium jus latius hoc extendit, usque ad quartum, scilicet, consanguinitatis gradum, quo circumscribitur impedimentum consanguinitatis, & affinitatis causa ortum *cap. non debet, de consanguinitat. & affinitat.* Cujus argumento idem tradit Abb. in hoc publica honestatis impedimento, in *cap. sponsam, num. 4. de sponsalib.* & ab omnibus ibi receptum dicit Covar. *de sponsalib. 2. part. cap. 6. §. 2. num. 1.* & pluribus ex Theologis, & ex juris peritis citatis pro more suo tradit Sanch. *d. disput. 68. num. 8. & num. sequenti ex plurimorum sententia id ampliat etiam cum sponsalia irrita erant, attento jure antiquo.* At verò ex sacri Concilij Tridentini decreto *sess. 24. capit. 3. de reformatione matrimonij,* jus antiquum in duobus corrigitur; primò enim justitiæ publice honestatis impedimentum sustulit, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erant, cum tamen antea ex sponsalibus puris, & certis, id est, nulla conditione suspensis, quanvis nulla essent, dummodo ex defectu consensus talia non essent hoc oriretur impedimentum, ut habetur in *text. d. cap. unic. de sponsalib. libr. 6.* Deinde statuit sancta Synodus, ut cum sponsalia valida fuerint, publice honestatis impedimentum primum gradum non excedat. Atque ita frater non poterit ducere in uxorem, fratris sui sponsam; poterit verò eam ducere, quisvis alius ulterioris gradus consanguineus; quòd si sponsalia cum priore fratre inita, quavis ratione valida non fuerint, poterit frater cum ejusmodi fratris sui sponsa matrimonium legitime contrahere.

3 Unde, quia hodie matrimonium clandestinum ex eodem Concilij decreto de reformatione matrimonij *cap. 1. dict. sess. 24.* irritum omnino est ex formæ defectu, ita ut nec valeat in vim sponsaliorum, ut concludit Sanchez *de matrim. libr. 1. disputat. 10. numer. 3.* dubium est, an justitiæ publice honestatis impedimentum inde hodie oriatur; pro parte enim negativa facit, quia Concilium sustulit impedimentum ubi sponsalia invalida sunt, cujusmodi sunt ea quæ verbis de presentis conceptis contrahuntur non servata forma Concilij *dict. cap. 1.* quòd si verum est, qui clandestinè contraxit cum sorore una quam non cognovit, libere copulati alteri poterit, similiter, & fratre poterit ducere illam cum qua clandestinè contraxerat frater suus, quia affinitatis impedimentum non invenitur ubi copula secuta non est, & honestatis justitiæ impedimentum

ex clandestino matrimonio, quod irritum omnino est ex formæ defectu, non oritur; & ita tenet Sanch. *dict. libro septimo, disputat. 60. numero 13.* quanvis, si matrimonium ratum, alia de causa irritum sit, publicæ honestatis impedimentum ex eo oriri etiam post Concilium Trident. *probet ibid. numer. 5. contra Navarr. in summ. latina cap. 22. num. 58. Covar. d. cap. 6. §. 2. num. 2. & Ludovic. Lopez 2. part. instructor. cap. 50. ab eo citatos;* contra quos movetur Pij V. motu proprio edito anno 1568. qui incipit, *Ad Romanum spectat,* cujus verba refert, quæ satis declarant, decretum Concilij *d. cap. 3.* in sponsalibus de futuro duntaxat procedere, non verò in matrimonio rato, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilij introductum erat.

Et sanè, si Pontificis declaratio ad Concilij decretum tenenda est, quam teneri, idem Pontifex præcipit, & de hoc dubitare non licet, tum propter Pontificiam auctoritatem, tum propter rationes quibus ad sic declarandum motus est ab eo ibidem expressas, probandum utique est, *d. Concilij decretum in sponsalibus de præsentibus, ac proinde in matrimonio rato, & non consummato, quod nihil aliud est, quam sponsalia quædam de præsentibus, intelligi non debere; id enim Pontificiæ bullæ verba satis exprimunt, non solum quæ Sanch. retulit, sed, & antecedentia eorum;* postquam enim Pontifex præmisit, multos dubitare, an dictum œcumenici Concilij decretum *dict. cap. 3.* quo cavetur, impedimentum publicæ honestatis, ubi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, ubi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, in sponsalibus de futuro duntaxat deberet intelligi, an etiam matrimonia per verba de præsentibus contracta, non tamen consummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita ut etiam eo casu impedimentum inde proveniens sublatum fuerit, quæstionem solvens, sic ait; *Nos itaque, ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quod sponsaliorum appellatione, qua dictum Concilium utitur, non nisi improprie matrimonium verbis de presenti conceptis contractum continetur, quòdque agitur de correctione juris veteris, quo casu secundò proprietatem verborum duntaxat procedendum est præsertim, cum longè maiorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsentibus contracto, quam in sponsalibus de futuro vigere, à nemine dubitetur; idcirco motu proprio auctoritate Apostolicæ tenore præsentium declaramus, & diffinimus, decretum Concilij hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat*

non autem in matrimonio sic (ut præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilij introductum erat; & ita ab omnibus judicari debere, mandamus, atque statuimus, non obstantibus, &c.

Hæc Summ. Pontifex in *dict. Bulla,* quæ omnem prorsus dubitationem removent, ita ut dubitare non liceat, dictum Concilij decretum in matrimonio irritum locum non habere, sed circa illud ad jus antiquum recurri debere; quo stante, quando ex defectu consensus irritum non est, dubitare item non licet, publicæ honestatis impedimentum ex illo oriri, *juxta capit. unic. de sponsalibus lib. 6.* idquæ ad quartum usque gradum, *juxta Abb. sententiam in cap. sponsam, numer. 4. de sponsalibus.* communiter receptam. Atque ita constat, quòd bene advertit Sanch. *dict. disputat. 60. numer. 5. contra Navar. Covar. & Ludovic. Lop. ab eo citatos;* nec de sententia hac dubitandum est.

4. In eo verò quòd doctissimus idem Author *idid. num. 13.* sententiam hanc limitat in matrimonio clandestino, cui, nempe, parochi, & duplicis testis præsentia defuit, *secundum formam Concilij dict. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim.* assentire ei non potui; vel enim limitatio hæc procedit secundum Concilij decretum *d. cap. 3.* vel secundum jus vetus; non secundum Concilij decretum; quia illud ad sponsalia duntaxat de futuro pertinet, & non ad matrimonia, *juxta Pij V. declarationem, & determinationem in Bulla de qua sup. non secundum jus vetus, quia secundum illud etiam ex sponsalibus quavis ratione irritis, dummodo non sint irrita ex defectu consensus, oritur publicæ honestatis impedimentum, ut habetur expressè in d. c. unic. de sponsalibus lib. 6.* Atque ita apparet, quòd prædicta limitatio nullo jure procedit; & per consequens præsens casus sub juris antiqui dispositione manet, quod in matrimonio irritum dictum Concilij decretum non correxit, ut habetur in præcitata Pontificis Bulla.

Et non obstat, matrimonium de quo agitur, ex formæ defectu, quam præcipit idem Concilium *d. cap. 1.* irritum esse, & nec vim sponsaliorum habere; id enim agnoscimus; cæterum, quòd matrimonium irritum sit ex formæ defectu, nec valeat in vim sponsaliorum non est in causa, quominus, ex illo publicæ honestatis impedimentum oriri, dicamus; si quidem stando juri antiquo etiam ex sponsalibus omni validitatis robore carentibus hoc oritur impedimentum, & sola una ad id excipitur nullitatis causa *in d. cap. unic.* illa est quæ provenit ex defectu consensus; quia sanè consensus matrimonio non deest, tametsi

absente parochio de facto contrahatur libera contrahentium voluntate; atque ita exceptio illa in casu nullitatis ex defectu consensus firmat regulam in contrarium ad omnes alias nullitatis causas, ut quacunque alia de causa sponsalia nulla sint, sive de futuro, sive de presenti contracta, publicæ honestatis impedimentum oriatur ex illis; quod & ipsa *text. verba in d. cap. unic.* in sensu directo satis probant; postquam enim quaedam nullitatis spōsaliorum causas expressit, subdidit verba illa, *aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus.* Denique, non tantum verbis *text. in d. cap. unic.* & Pontificiæ Bullæ, sed, & perspicua etiam ratione ab ipsa honestatis iustitia deducta, unde hoc provenit impedimentum, sententia ista facile cuiquam persuadere, potest; etenim, quod fratre vnus eam habeat in vxorem, quam frater suus prius de facto matrimonialiter duxerat, negari non potest, quin honestos offendat obtutus; & multo magis si pater eam cum qua filius clandestinè contraxit, aut filius eam cum qua pater suus, postea ducat; quam honestatis offensam, nec civile jus apud Gentiles patiebatur, *l. si qua §. 1. ff. de rit. nuptiar.* multo minus ergo toleranda illa erit in Ecclesia Dei, quæ solius honestatis causa, & intuitu impedimentum hoc introduxit, ut ex definitione illius supra in initio relata constat.

ARTICULI XVIII.

SUMMARIA.

- 1 **B**eata Virgo Maria pulcherrima omnium mulierum omnibus excellit prerogativis honestatis, castitatis, & virginitatis, & duæ honestatis prerogative assignantur, & num. 2. & 3.
- 4 **D**uæ castitatis prerogative ejusdem Virginis traduntur.
- 5 **S**ingularia quinque virginitatis Beatissima Virginis traduntur, & num. sequentibus.

ARTICULUS XVIII.

& ultimus.

De excellentia, & prerogativa honestatis, castitatis, & virginitatis Beatae Virginis Mariae.

1 **H**onestas pignus est castitatis, & ornamentum; castitas virginitatis imago est; virginitas Angelicæ naturæ est imitatrix; *Eccolo accersivit, quod imitaretur in terris,* inquit D. Ambros. *libr. 1. de*

virginib. & post alia, *Nemo ergo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* Triahæc tororizant, & in vna eademque persona interdum simul inveniuntur; felix cui ejuscemodi fors contigit; sed in beatissima Virgine Maria omnia, & singula felicissimam perpetuamque mansionem fecerunt singularibus insignita prerogativis. Quod enim ad primum attinet, honestatis decor sic enituit in B. Virgine, ut splendor illius, honestatem ipsam intuentium animis infunderet, nec sineret, quemquam in honestum aliquid cogitare ad honestissimum Virginis aspectum; erat quidem pulcherrima, speciosissima inter filias hominum, sic eam vocat Albert. Magnus *in libr. de laudib. B. Virginis, quem refert Petr. Canis. de Maria Virginitate lib. 1. cap. 13. versic. Quæ omnia, prope fin.* cujus pulchritudinem, ubi de illa sermo incidit, passim Theologi extollunt; quam etiam naturali ratione desumpta ex optima complexione, & proportionem membrorum comprobant *Insignis Theologus Francisc. Suar. super 3. part. D. Thom. tom. 2. quest. 27. art. 1. disput. 1. sect. 2. versic. Secundò colligitur,* ubi etiam scripsit, quod pulchritudo Rachel, & aliarum mulierum veteris testamenti figura fuit pulchritudinis Virginis; de qua, denique, scripsit Albert. Magnus *relatus a Canis. loco proxime citato,* non potuisse non eximia & incomparabili pulchritudine præditam esse, quæ multo rectius in ipsa, quam in Hester conjugæ, & & Judith viduæ, vel in Rachel; & Rebecca virginibus, Mariæ typum exprimentibus, prædicetur. Habuit, inquit, summum & perfectissimum in pulchritudine, quod potuit esse in mortali corpore secundum statum viæ operante natura.

2 Et tamen ex illius aspectu, licet eximium, & admirabilem decorem Maria Virgo præ se ferret, nullum mortalium ad fædam carnis concupiscentiam solitum incitari, ex D. Bonaventuræ, & aliorum sententia tradit idem Canis. *d. tract. de Maria Virgine lib. 2. cap. 13. versic. Quid verò, in fin.* ubi subdit, ex illo venerando vultu, & corpore divinum aliquid, & virgineum frigidumque prodijisse rorem, qui ad impuritatem libidinemque omnem spectantium restringendam, & arcendam conferret, ac quasi Virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honestatem provocaret; cui convenit, quod ex D. Tho. *in 3. dist. 3. quest. 1. art. 2. question. 1. ad 4.* & gravissimorum Theologorum iudicio asserit Suar. *loco sup. citato,* talem, scilicet, fuisse Virginis pulchritudinem, ut eam intuentes non nisi ad castitatem, & pudicitiam excitaret. Singularis sanè honestatis prerogativa, quæ ad pulcherrimum

rimum Virginis aspectum non sineret adesse in intuentis animo cogitatum in honestum; nempe, corporalis pulchritudo eximio honestatis decore perfusa ita erat, vt pulchrum sine honesto non videres. Oris loquela, corporis gestus, pedum gressus, omnia suavissimum ex se honestatis odorem emittebant, *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis? Cant. 7. Et D. Ambros. lib. 2. de Virginib. de B. Virgine loquens, Nihil, inquit, toruum in oculis, nihil in verbis procax; nihil in actu inuerecundum; non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulatio; vt ipsa corporis species, simulacrum fuerit mentis, figura probitatis.*

3 Adeo, vt nec lingua alias mendax, nec labia dolosa sacram vnquam ejus pudicitiam attingere auderent; quod pro re magna & notabili sacris literis de Iudith, casta illa, & pulcherrima vidua memoratum est, *Et erat, inquit Iudith 8. hac in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde; nec erat qui loqueretur de illa verbum malum;* post alia ibi virtutum, ac laudum praeconia, quasi magnum hoc, & mirabile vltimo loco scribitur, quod non erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Iudith sane typum gessit beatissimae Virginis Mariae; nec tamen ita magnum in illa fuit, cui Vir suus reliquit diuitias multas, & familiam copiosam, quod non esset qui de ea malum verbu loqueretur, vt in Virgine paupere, & quae filium habebat, quem opprobrijs multis, & maledictis blasphemantes animici ejus conviciabantur, & tamen de Matre propter eximiam ejus honestatem, & ipsa fronte enitentem nunquam locuti sunt verbum malum. Et quidem convenientissimum sic erat, vt de illa quae honestatis ac pudicitiae exemplar ac speculum vivum in orbe terrarum futura erat, nec iniquus mali aliquid vnquam loqueretur; oportet enim, Sanctos, & ab his testimonium habere qui foris sunt, vt ait S. Ambros. 2. *super Luc.* vbi loquitur de inviolabili apud omnes Virginis Mariae opinione, & statim subdit, *Nec decuit sinistra virginibus opinione viventibus velamine excusationis relinqui, quod infamata quoque Mater Domini videretur.*

Atque ita, duo haec singularia sunt excellentissimae honestatis quae enituit in Domina nostra B. Maria; vnum, quia intuentes eam in honeste quicquam cogitare, non sinebat virginalis illa honestas; alterum, quia & linguas procaces a verbo medacij cohibebat. Sed quaeret aliquis, Quod horum maius? Ego puto posterius; nec enim tam mirabile est, in conspectu pulcherrimae Virginis, quam magis ac magis decor honestatis adornat, ipse potius honestatis amore, quam carnis concupiscentia alici, quam, linguam effraenam, & mendacem,

a verbo iniquo refranari, *Beatus* (inquit *Ecles. cap. 28.*) *qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus, jugum enim illius, jugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum aereum est.* Beata est, ergo, Domina nostra, quae speciosissimo honestatis velamine tecta, quasi clypeo forti a lingua nequam tecta & protecta semper fuit.

4 Castitatis insigne ejusdem Virginis, ac Dominae nostrae, inter alia in eo singulariter elucet, quod non solum, nec minimum quoduis veniale peccatum inventum est in illa, juxta illud *Canticor. 4.* vnanimi Theologorum consensu Mariae Virgini attributum, *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te;* & est de fide, & Catholicorum omnium concursu tentia, cui concinit *sacrum Concil. Trident. sess. 6. canon. 23.* dum docet, Ecclesiam tenere, B. Virginem, ex speciali Dei privilegio omnia venialia peccata vitasse, sed nec vllum vnquam concupiscentiae morum qui absque peccato obrepit, passa est. Angelicam illi vitam tribuunt catholici Scriptorum, de quo pulchre, & erudite Pater *Canis. de B. Virg. lib. 1. c. 10.* quippe qui, quam non tenuit originalis culpa, peccati fomes inde oriens non attexit, sed a prima ejus sanctificatione extinctus in illa fuit, vt docet Pater *Suar. super 3. D. Thom. quest. 27. art. 6. disput. 4. sect. 5. tom. 2.* Caro illa sanctissima adeo spiritui subdita erat, vt nec primo vnquam motu aduersus eum concupisceret: omnia in illa bene ordinata erant, inferiora superioribus & superiora Deo, perfectissime subjecta erant; corpus, corporeosque sensus summa clarissimae mentis ratio incessanter regebat, ratio mentem ipsam, vt reginam suspiciebat, mens, seu spiritus beatissimae Virginis Deo conditori suo, quem semper mente ipsa gerebat, in omnibus, & per omnia promptissime obediens erat. Erat itaque, prudentissima Virgo, mulier fortis, terribilis vt castrorum acies ordinata, vt de illa canit Ecclesia, terribilis, inquam, Diabolo, & agminibus ejus, humano vero generi benigna & clementissima fauatrix, atque aduersus Infernorum acies tutissimum praesidium Haec est, ergo, singularis prerogativa virginalis illius castitatis. Cui, & illa additur, quod supra omnem humanam creaturam castitatem dilexit, & observavit. De qua, vt inquit *D. Ambros. de Virginib. lib. 2.* sub init. velut in speculo retulget species castitatis, & forma virtutis; & *idem sanctus Doctor libr. 2. in cap. 2. Luc. Discamus,* inquit, *sancta Virginis in omnibus castitatem, quae non minus ore pudica, quam corpore, argumenta fidei conferebat in corde.* Sed cum hoc dicimus, quid mirum, aut quid magnum dicimus de illa, qua cum in terra morabatur,

nec

nec ipsa Angelica creatura, quæ habitat in cælis, purior erat.

5 De Virginitatis prærogativis testat ut dicamus, si fas est dicere de eo quod indicibile est; dicam tamen, non pro rei amplitudine, quæ sanctorum Doctorum, insigniumque Theologorum scriptis omnibus maior est, sed pro fragilitate mea, quam pro benignitate sua adjuvet sanctissima ipsa Virgo. Prima ergo virginitatis ejus prærogativa est, quod à principio usus rationis habuit absolutum, & firmum propositum servandi perpetuam virginitatem, de quo Suar. *super 3. D. Thom. quest. 28. artic. 4. disput. 6. sect. 1. tom 2.* ex eodem Angelico Doctore ibi, & alijs quos refert. Usus autem actualis rationis in illa incepit cum illa, id est, ab initio sanctificationis ejus in primo immaculatæ conceptionis instanti, de quo *idem Author ibid quest. 27. art. 4. disput. 4. sect. 7.* atque ita, sanctissima Domina in utero matris, ab initio, & deinceps Virgo semper fuit, non solum corpore, quod multis contingit, sed, & mente etiam, quod solius Mariæ est, in quo Virginitatis forma, & perfectio consistit, ut docet S. Thom. *2. 2. quest. 152. art. 1.* unde merito propriissime quæ sola, *semper Virgo*, appellata est, quæ sola ex quo esse cœpit, perfectissima Virgo corpore, & mente esse cœpit, in æternum permanens Virgo, Virgo carne, Virgo mente, Virgo professione, Virgo, denique, qualem describit *Apost. 1. ad Corinth. 7. mente, & corpore sancta.*

6 Secunda singularis prærogativa beatissimæ ejusdem Virginitatis in eo stat, quod prima in orbe terrarum ex voto Deo facto Virgo fuit, ita pluribus adductis latè Petr. Canis. *de Deipara Virgine lib. 2. cap. 14. ex versic. Tam consentienter*, Suar. *super 3. D. Thom. quest. 28. art. 4. disp. 6. sect. 3. tom 2.* quam prærogativam eximiam dicit Canis. & quod res hæc immortalæ Virgini laudem parit, quod non solum perfecto virginitatis dono excelluerit, sed etiam in hoc pietatis genere nulli secunda primas omnino tulerit; ex quo, Evangelicarum Virginum Principem vocat ibid. De tempore autem quo votum emisit, communis omnium sententia est cum D. Thom. *d. 3. part. quest. 28. art. 4.* in solutione ad primum, ubi Suar. *d. disput. 6. sect. 2. versic. Dicendum primò est*, quod purè, & absolutè vovit antequàm ab Angelo annuntiaretur, pro quo adduci communiter solet illud *Luc. 1. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, cujus in hanc sententiam meminit *text. in cap. sufficiat 27. quest. 2.* & pro eadem post alios quos referunt, explicant Canis. *de Deipara Virgine lib. 2. cap. 14. ex versic. Hunc germanum*, & Suar. *loco proxime citato d. sect. 2. ubi in versic. Dico ergo secundo, cum com-*

muni Theologorum in 4. dist. 30. & aliorum quodam, probat, B. Virginem etiam ante contractum cum Iosepho matrimonium votum hoc emisisse. Nulla verò dubitatio est de excellentia, dignitate, & perfectione voti ejusdem super universa alia aliarum Virginum vota, tum quia excellentius vovit, & quod vovit, perfectius observavit, tum quia in vovendo prima fuit, ut dictum est; atque ita, B. Virgo inter omnes Virgines primatum gerit, quarum etiam ex hoc, & illo clarissimum est exemplar; post eam enim, atque ad illius exemplum Deo Virgines offeruntur, juxta illud Prophetæ, *Adducentur Regi Virgines post eam, proxima ejus afferentur tibi, afferentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templum Regis*, *Psalm. 44.* quod D. Bernard. in sermon. *Signum magnum*, Virgini accomodat, *Offerantur*, inquit, *Regi Virgines, sed post eam, nam primatum sola vindicat sibi.* Ex quo, convenientissimè, *Virgo Virginum*, cognominata est, & à sancta Ecclesia sic appellata, quæ, quia Virginum omnium Princeps excellentissima est, & omnium excellentissimum exemplar, omnium Dux, & Princeps, cognomen hoc merito sibi suo promeruit, & sortita sola est.

7 Tertia prærogativa in humilitate consistit; decet, namque, virgines, humiles esse, alioquin, *Melius est*, inquit D. Augustin. in *Psalm. 29. humile conjugium, quam superba virginitas.* Cui convenit quod habetur in revelation. Sanctæ Viduæ Brigittæ lib. 4. cap. 71. ubi dicitur, *Nam acceptior est mihi conjugata humilis, & devota, quam virgo superba, & impudica.* Decet, itaque, virginem, humilem esse, & ut eleganter ait S. Antonin. Archiepiscop. Florentin. lib. 2. in *Luc. Decet, ut quanto castior virgo, tanto humilior sit.* *Novit*, inquit, *deferre senioribus, su magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.* Unde D. Bernard. *hom. 1. super Evangel. Missus est, Pulchra permixtio*, inquit, *virginitatis, & humilitatis, nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua, & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem;* & post alia ibid. sermonem convertens ad superbos Virgines, *Quid*, inquit, *dicis Virgo superbe? Maria virginem se oblitam, gloriatur de humilitate; & tu negligendo humilitatem blandiri tibi de virginitate; Respexit (ait illa) humilitatem ancilla suæ; qua illa; Virgo utique sancta Virgo sobria, Virgo devota; Nunquid tu castior illa? Nunquid devotior? An nunquid tua forte pudicitia gravior castitate Mariæ, ut tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua; quod illa non potuit ex sua? Denique, quanto honorabiliores ex singulari munere castimonie, tanto tibi tu maiorem injuriam facis, quod ejus in te decorem fœdas permixtione superbiæ; alioquin expedit tibi, virginem*

non esse, quam de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas; multo tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi Quod si, & virgo, & humilis es, quisquis es, magnus es. Hæc sanctus Abbas, quæ hic transcribere non piguit, tum quia dulcia sunt, & absque fastidio melliflua, sicut omnia ejusdem Sancti de B. Virgine quam devotimè coluit, quibus opera illius passim abundant, ac ut melle dulcia affluenter redundant; unde, & melliflui cognomen merito Sanctus ipse adeptus est, cum & maximè, quia nuncupata verba prærogativam virginitatis cum humilitate B. Virginis prædicant quantum humana valet eloquentia, & aureum illud os quod ex abundantia cordis loquebatur; etsi non tantum, quantum res ipsa in se laudabilis est, & prædicabilis; id enim, nec si omnium hominum membra in linguas converteretur, sufficienter unquam impleri potuisset, juxta D. August. testimonium ser. 35. de Sanctis, qui est secundus in assumpt. ejusdem Virginis. Est, itaque, summa Virg. M. humilitas, virginitatis ejusdem insignis prærogativa de qua S. Antonin. loco sup. citato, Didicistis, inquit, Virgines pudorem Mariae, discite humilitatem.

Quarta prærogativa est, quia sacra hæc Virginitas sacris literis significata, & præsignata sæpe est; oportebat, nempe, magnum hoc quod apparuit in terra, multis ante seculis in ea per varios typos, & vaticinia Prophetarum multa prædicari, tum, ut antiqui illi Patres prænotione illius gauderent, juxta illud Domini Ioan. 8. Abraham Pater vester exultavit ut videret diem meum, & vidit, & gavisus est; tum & maximè, ut res mirabilis & in orbe terrarum singularis, præcedentibus signis tanquam clarissimis fidei argumentis apparentius illustrata, posteris traderetur. Rubus ardens incombusus de quo miratur Moyles Exod. 2. admirabilem B. Mariæ Virginitatè præsignabat; Porta illa quæ respiciebat ad Orientè, de qua dicitur Ezechiel. 44. Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam, quoniã Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi, Princeps ipse sedebit in ea, &c. quid aliud, quam perpetuam ejusdem Virginis virginitatem ante partum, & in partu, & post partum significat? Pulebrè, inquit, D. Hieronym. super Ezechiel. ibid. lib. 13. quidam portam clausam, per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur, & Dux cui porta clausa est, Mariam Virginem intelligunt; quæ & ante partum, & post partum Virgo permansit; Hortus conclusus, & fons signatus, Canticor. 4. ad idem pertinent; totumque ipsius Canticorum librum,

non solum per accommodationem, sed etiam in sensu aliquo à Spiritu Sancto intento Virginem præcinere, ex communi Interpretu super eum sententia testatur Pater Suar. super 3. D. Thom. in præfation. col. 2. versicul. principio ergo, tom. 2. Denique, ut alia omittamus, quæ videri possunt apud Canit. locupletissimè auctorem de B. Virgine lib. 2. c. 4. & eod. lib. c. 6. versicul. pergamus autè, illud Isaia 7. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, Virginem ipsam ejusque ante partum in conceptione Filij, & in partu virginitatem prædicat. Singularis itaque, ac miranda virginitas est, quæ antequam esset in orbe terrarum, erat in ore Prophetarum, sub typis & figuris in oculis Patriarcharum. Quinta, denique, ac vltima earum quas hic attingere proposuimus, nam recensere omnes, nec mei muneris est, nec virium mearum, ejusdem virginitatis prærogativa magna, excellentia humano maior intellectu, ac singulare maximum est, esse virginitatem cum prolis fecunditate. A seculo non est auditum, ut aliqua simul mater esset, & virgo, præter Beatissimam hanc, quæ nec primam simile vita est nec habere sequentem, ut de illa cantat Ecclesia Singularis virginitas, ait Bernard. homil. 1. super Missus est, prope fin. quam non temeravit, sed honoravit fecunditas; & nihilominus specialis humilitas quam non abstulit, sed exiulit fecunda virginitas; & incomparabilis prorsus fecunditas quam virginitas simul comitatur, & humilitas. Quid horum non mirabile, quid non incomparabile, quid non singulare? Singulare, itaque, maximum, & præexcellens virginitatis prærogativa, fecunditas est. Iam verò si, cujus mater virgo ista sit, attendas, de materna dignitate magis miraberis, quàm de fecunda virginitate. Quò te tua, ait D. Bernard. loquens de hoc d. homil. 1. super ejus mirabili celsitudine ducet admiratio? Non ne ad hoc, ut se videris nec satis posse mirari? Et D. Ambros. de virgin. lib. 2. sub init. Quid, inquit, nobilius Dei matre? Quid splendidius ea quam splendor eligi? Quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generavit? Etenim, matrem esse Dei, primaria est laus & prærogativa Virginis, ut ex multis sanctorum auctoritatibus latè, & eleganter tradit Petr. Canit. de Deipara Virgin. lib. 3. c. 13. per tot. post omnia Suar. super 3. D. Thom. quest. 27. art. 1. disput. 1. sect. 2. tom. 2. Tanta est hæc dignitas, ut nec cor eam concipere, nec lingua valeat exprimere, & Angelici etiã transcendit capacitatem intellectus S. Thom. 1. part. 9. 25. art. 6. ad 4. & in 1. sententiar. infinitam vocat hanc matris dignitatè, quia filius, cujus est mater, Deus est qui est ininitus, qui cū Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat per infinita secula seculorum. Amen.

LAUS DEO.

INDEX

INDEX LOCORVM
JURIS CIVILIS, PONTIFICIJ,
 ac Regij Lusitaniæ, quæ in præsentibus
 tractatu explicantur.

Ex Digesto veteri.

EX iustitia §. 1. de iustit. &
 jur. init. num. 4. & num. 8.
 L. in causâ 2. §. idem Pompo-
 nius ff. de minorib. init. nu. 9.
 & duob. sequentib.
 L. ite si pretio §. fin. ff. locat. ib.
 L. cum præter §. final. ff. de iudic. art. 2. nu. 3.
 L. ancillarum, in fin. ff. de petition. hæreditar.
 art. 9. num. 5. in fin.

Ex Infortiatio.

L. penult. de concubin. art. 8. num. 1.
 L. & mulieri ff. de curator. furiosol. art. 9. num.
 13. in fin.
 L. 2. §. final. ff. de adimend. legat. art. 10. n. 11.
 L. final. ff. de concubin. art. 12. nu. 2.

Ex Digesto novo.

L. non omne, de regul. jur. & l. semper in con-
 junctionibus, alias, in conventionibus, eod.
 titul. init. num. 7 & 8.
 L. marito ff. de adulter. l. nec in ea, eod. titul.
 art. 6. num. 28. & sequenti.

Ex Codicæ.

L. final de recept. arbitr. art. 2. num. 3.
 L. consensu §. vir quoque, in versicul. Si verò
 filio C. de repud. art. 6. num. 16.
 L. hac edictali C. de secund. nuptijs, art. 6. n. 17
 L. quanvis 2. C. de adulter. art. 6. nu. 21. in fin.
 L. si filiam C. de inofficiol. testam. art. 7. n. 4.
 L. fratres, aut sorores C. de inofficiol. testam.
 artic. 8. num. 8. in fin.
 L. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. art. 8. n. 22.
 L. Mimæ C. de Episcop. audient. art. 9. num.
 15. versicul. Necquidem.
 L. vnic. C. de mulierib. quæ se proprijs ter. v.
 junxer. artic. 10. num. 3.
 L. final. C. commun. de manumissionib. ibid.
 num. 4. cum sequentib.
 L. vnic. C. si quis eam cuius tutor fuer. corru-
 per. art. 12. nu. 5. versicul. Tex tamen.
 L. si qua illust. is C. ad senat. consult. Offician.
 art. 13. num. 3. & num. 5. & 6. & num. 25.
 cum duob. sequent. & nu. 28. & 29. & nu. 31.
 L. final. C. de natural. liber. art. 13. nu. 41.
 L. 1. §. iplas, C. de natur. liber. art. 15. n. 10 & 11.
 L. vnic. C. de maium. lib. 11. art. 1. num. 4.

Ex Authenticiis.

Auth. vt null. iudic. §. necessarium, collat. 9.

artic. 3. num. 1. & 2.

Auth. de lenonib. §. facimus, collat. 3. art. 4. n. 2
 Auth. vt cum de appellat. cognoscitur §. aliud
 quoque capitulū, versic. Cautas, in fin. col-
 lat. 8. art. 7. n. 2. 3. & 4. & n. 6. 7. & 8.
 Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. final.
 collat. 7. art. 13. n. 22. versic. Et non obstat.

Ex institut.

§. Iuris præcepta, instit. de iust. & jur. init. n. 8.
 Princip. instit. de se. vil. cognation. art. 13. nu.
 36. versicul. Et convenit, & nu. 38. & n. 44.
 versicul. Contrarium.

Ex iure Pontificio.

C. erit autem lex 4. dist. init. nu. 5. & num. 12.
 versicul. Atque ita.
 C. dilecti de arbitr. art. 2. num. 10.
 C. nuptiæ 32. quæst. 1. art. 4. num. 2.
 C. aliter dist. 31. art. 11. num. 5.
 C. final. de filijs præbyteror. art. 16. num. 23.
 versicul. Tertio, & ultimo.

Ex Sacro Concil. Tridentino.

Sess. 25. cap. 14. de refo. mauon. art. 11. nu. 11.
 & num. 14.
 Sess. 24. c. 3. de reformat. matrim. art. 17. n. 3.

Ex iure Regio Lusitaniæ.

Ord. lib. 5. tit. 124. §. 15. & 16. art. 2. nu. 18.
 Ord. lib. 4. titul. 76. §. final. art. 3. num. 2.
 Ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. art. 4. num. 6. & duob.
 sequentib.
 Ord. d. titul. 5. §. 3. versic. Porem, art. 4. num.
 11. in fin.
 Ord. lib. 4. titul. 102. §. 3. in princ. art. 5. num.
 24. in fin. & num. 27.
 Ord. lib. 5. titul. 25. §. 6. art. 6. nu. 15. & 16.
 Ord. lib. 4. titul. 88. §. 1. art. 7. §. 2.
 Ord. lib. 5. titul. 27. art. 8. num. 5.
 Ord. lib. 4. titul. 90. §. 1. d. art. 8. nu. 6.
 Ord. lib. 4. titul. 66. d. art. 8. ex num. 11. vsque
 ad num. 22.
 Ord. lib. 5. titul. 18. in princ. art. 9. num. 18.
 Ord. lib. 5. titul. 30. art. 11. num. 15. ad fin.
 Ord. lib. 5. titul. 20. art. 12. num. 1. versic. Cui
 concinit, & num. 3. & 4.
 Ord. lib. 4. titul. 92. art. 13. nu. 30. & num. 32.
 & nu. 35. & nu. 43. & num. 47. & 48.
 Ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. art. 16. nu. 10. & nu.
 11. & num. 14. & num. 19.

INDEX ALPHABETICO

ORDINE DIGESTUS NOTABILIUM rerum præsentis tractatus.

Accusare.

Accusare qui non potest coram iudice etiam non potest denuntiare; & denuntians accusatoris loco habetur, art. 2. num. 17.

Accusare per procuratorem in causis criminalibus potest mulier, art. 2. num. 18.

Accusare per procuratorem, prohibitum est jure Regio, & communi, etiam talionis pœna sublata, ibid.

Adulterium.

Adulterij causa vxor dotem amittit, & auras: & an etiam bona alia; & de alijs adulterij pœnis remissivè, art. 6. num. 10.

Et an etiam alimenta perdat conjux adultera ibid. num. 11.

Adulterij mariti, & vxoris compentantur ad evitandas civiles pœnas bonorum, & divertij d. art. 6. num. 14.

Adulterij pœnæ reconciliatione expressa, aut tacita tolluntur etiam post latam sententiam d. nu. 14. versicul. Quod probatur.

Adulterij causa, & condemnatio, cum civiliter tractatur sive agendo, sive expediendo in utroque conjuge æqualiter procedit, d. art. 6. num. 17. in fin. Secus cum criminaliter agitur, ibid. num. sequenti.

Adulterij crimen publicum est, & quilibet de populo ad illius accusationem admittitur jure communi antiquo, d. art. 6. num. 20. in fin. Et quid de jure noviori, num. ad fin. Et de jure Regio solus maritus accusat, d. n. 21.

Adulterij crimen, gravissimum est, & omnijure detestabile, & punibile, d. art. 6. nu. 26.

Adulterij causa ceteris ademptum legatum vxori relictum, art. 10. num. 10.

Adulterij crimen mixti fori est propter sacrilegium quod tecum involuit, art. 11. nu. 20.

Advocatus.

Advocatus, & doctor concubinæ donare non possunt, nec in testamento relinquere, secundum communem, art. 8. num. 24. versicul. In advocatione, vid. in num. sequentibus. prætertim num. 28.

Alimenta.

Alimenta viduæ quando debeantur à mariti hæredibus, artic. 14. num. 2.

Alimenta sive ex legis, sive ex hominis dispositione debeantur, non tenetur alimentarius recipere in domo alere debentis, secundum communem sententiam, ibid. num. sequenti & in versicul. Alj verò.

Alimenta viduæ relicta cum adjectione loci ubi illa pœtentur, si mulier in loco à testatore designato habitare honestè non possit, loci adjectione rejecta debentur, ibid. versicul. Cæterùm, & num. 4.

Ancilla.

Ancilla quæ domino suo luxuriosè illa abutenti resistere non quit, potest eum ad venditionem ipsius compellere, artic. 10. num. 4. versicul. Potest.

Ancilla in cuius concubinato dominus si suus perseveravit usque ad mortis suæ tempus, libera manet, si de illa aliter non discessit, ibid. num. 5.

Idem, si dominus perseveravit in ancillæ suæ concubinato usque ad tenilem ætatem, vel usque ad supervenientem cum carnalis coitus impediri non potest usque ad mortem, ampliato sicut final. C. commun. de manumission. d. numer. 5. & 6.

Idem, si in statu illo dominus perseveravit usque ad religionis ingressum, d. artic. 10. numer. 7.

Ancilla præmortua quam dominus usque ad tempus mortis illius concubinario affectu tractavit, liberi ex ea suscepti, morte patris quidem illis non discessit, libertatem consequuntur, d. art. 10. num. 8.

Ancilla in cuius concubinato dominus perseveravit, & quam ultimo elogio in servitute reliquit de liberis ex ea susceptis non disponens, in servitute manet, & filij libertatem adipiscuntur; similiter in casu e converso, d. art. c. 10. num. 9.

Ancilla domini sui concubina quæ cum alio, illo ignorante, fornicata est, libertatem non adipiscitur morte domini, filij verò liberi manent, ibid. nu. 10. & 11.

Ancillæ

I N D E X

Ancillæ quam dominus in concubinam habebat relictum, contraria voluntate censetur ademptum, si illa cum alio rem habuit, d. nu. 11. versicul. Aded.

Argumentum.

Argumentum ab ordine scripturæ frequens in jure est, init. num. 5.

Argumentum de milite ad clericum non intelligitur in clerico minorum ordinum, nec quando dissimilis ratio inter utrumque reperitur, art. 8. num. 27.

Argumentum de milite armato ad advocatum valet, in pænalibus tamē, & odiosis non procedit, art. 8. num. 28.

Bannitus.

Bannitum occidens stante statuto, quod à quolibet impunè occidi possit, non peccat si publicæ vindictæ zelo occidat; secus aliàs, art. 6. n. 24. versic. Et similis est.

Capacitas hæredis.

Capacitas hæredis extranei etiã aditæ hæreditatis tempore spectatur, quod quomodò intelligatur, vid. art. 13. num. 16. versic. Et ad jura.

Carceris custos.

Carceris custos carceratam mulierem cognoscens ultimo supplicio damnatur, art. 12. n. 5.

Et quid si illa meretrixerat, aut sponte se obtulit, ibid.

Castitas.

Castitas etiam de conjugali concubitu dicitur, sed simpliciter, & absolute intellecta, de conjugatis non prædicatur, init. nu. 3.

Castitatem simpliciter vovens impeditur contrahere matrimonium sed si de facto contrahat, tenet debitum verò exigere nequit, & reddere tenetur, ibid.

Castus quis esse potest, & si foris talis appareat, ib.

Castus potest esse aliquis & non honestus simul, ib.

Castitas maior exigitur in fæminis, quàm in masculis, secundum mores hominum init. 12.

Castitas coitum illicitum excludit, non verò conjugalem, art. 6. nu. 1.

Declara vt ibid. nu. 4. versic. Moveor.

Castitas maior requiritur in militibus, quam in paganis, art. 8. num. 23. versic. Et ratio,

Castitas virtus, regia est, ac sublimium personarum art. 13. nu. 2.

Castitas maior requiritur in principibus, & sublimibus personis quam in alijs, ibid. versic. Nostri verò.

Castitatis observatio maior requiritur in nobilibus mulieribus, quam in alijs, d. art. 13. n. 3.

Clericus.

Clericus concubinæ suæ nec donare, nec testamento relinquere potest, secundum comunè art. 8. n. 28.

Clericus vnde dicitur, art. 11. num. 1.

Clerici honestatis exemplo alijs esse debent; &

fordidis vestibus, atque etiam nimis pretiosis uti non debent; & suspectas mulieres apud se retinere non possunt d. n. 1. & 2.

Clericum solum cum sola loqui, prohibitum est quanvis illa commater sit, d. art. 11. nu. 3.

Clericis sanctimonialium monasteria absque causa frequentare non licet; & quot vicibus frequentatio induatur, ibid.

Clerici sacrorum ordinum matrimonium contrahere non possunt, & sceleratioris sūt nuptiæ eorum, quam concubinitus aut fornicatio; clericus verò minorum contrahit, sed beneficio, si quod habet, privatur ipso jure, ibid. num. 4.

Clerici Orientales sacrorum ordinum matrimonium contrahere nequeunt, sed uxerati ordinari permittuntur uxore retenta, ibid. n. 5.

Clerici filius susceptus sub specie matrimonij licenter contracti efficitur legitimus ecclesiæ cui pater in se vit. d. n. 5. versicul. Et Concil.

Clerici fornicatio etiam in contentioso foro punibilis est pænâ arbitraria, ibid. n. 6. & n. 10. in fin.

Clerici fornicatio cum soluta crimen adulterij secum non involuit, ibid. nu. 7. Nec incestum, nu. 8. nec stuprum, nu. 9.

Clerici sacrorum susceptio castitatem saltem implicitè vovere videntur, & simplex fornicatio eorum sacrilegium secum trahit, d. n. 10.

Clericus concubinarius graviter punitur, ac vanè Pontificio jure, & Concil. Trident. vique ad pœnam depositionis ab officio, & beneficio reservata portione congrua ad alimenta, d. art. 11. num. 11. & sequenti.

Clericus concubinarius etiam antequam admonitus sit, puniri debet pœnis sacris canonibus statutis, vel secundum ecclesiasticas constitutiones, d. art. 11. nu. 12.

Et an in manifesto concubinario monitio necessaria sit hodie ad incurrendam suspensionis pœnam; & an suspensus ordinis ministerio se immiscere irregularitatem incurrat, vid. ibid. num. 13. & sequenti. Et qui dicatur concubinarius manifestus, d. num. 13. versicul. Dicitur verò

Clerici concubina mixti fori est propter sacrilegium, d. art. 11. n. 15. quanvis concubinitus manifestus non sit; occultus verò de quo non potest inquiri, exteriori foro nulli subditur, ibid. versic. Mihi quidem.

Clericus sacerdos spiritualè cognationè contrahit cum illa quam audit in pœnitentiario foro, non tamen perpetuo durat, d. art. 11. n. 18.

Clericus propter incestum ab ordinibus perpetuò deponitur, d. art. 11. nu. 20. Item propter adulterium, ibid. propter quod, ultra depositionis pœnam, pœnam etiam subit perpetuæ clausuræ in monasterio aliquo, ibid. n. 21.

Cle-

R E R V M.

- Clerico in adulterio deprehenso occiso pœna excommunicationis non incurritur, *ibid.* nu. 22. Et quid, si eum sponsa deprehensus occidatur, *ibid.*
- Clericorum sacrorum ordinum filij, spurij sunt, d. art. 11. n. 23.
- Coitus.*
- Coitus dominæ cum proprio seruo acerrimè in utroque punitur, & in filijs etiam inde susceptis punibilis est, art. 10. n. 1.
- Et quid de serui coitu cum filia domini sui, aut dominæ lux, *ibid.* & n. sequenti.
- Coitus domini cum propria ancilla punibilis nõ est, sed aliquando remunerabilis, vt in casu l. final. C. commun. de manumissionib. d. art. 10. num. 4.
- Coitus damnatus ac punibilis dicitur etiam qui extraordinaria pœna punibilis est, art. 11. num. 26. *Compromissum.*
- Compromissum in muliere factum etiam iuramento præstito non valet, nec tale iuramentum obligatorium est art. 2. nu. 6.
- Concubinatus.*
- Concubinatus dicitur à simultaneo vtriusque concubitu, art. 8. nu. 1.
- Cōcubina dicitur quæ animi affectione in concubinatum carnaliter cognoscitur suppositis alijs ad id requisitis, *ibid.* & nu. sequenti.
- Concubinatus Pontificio iure, naturali, & diuino prohibitus est. Et an civili etiam iure prohibeatur, communes invicem contrariæ sunt opiniones, d. art. 8. n. 3.
- Concubinæ quas sanctos Patres veteris testamēti habuisse, legitur, vxores erant, & ad differentiam vxoris principalis concubinæ vocabantur, *ibid.* in versic. Respondendum.
- Concubinatus, secundum largam significationem etiam de illis dicitur, inter quos matrimonium consistere nequit d. art. 8. nu. 4.
- Concubinatus iure feri punibilis est secundum locorum statuta. Et quid de iure Regio Lusitanæ, *ibid.* & nu. sequenti.
- Et Pontificio iure arbitrio iudicis punibilis est d. n. 4. versic. De iure verò.
- Concubinarj personæ turpes censentur; & ideo si hæredes instituantur omisso fratre, aut sorore, inofficiosi testamenti querela competit, d. art. 8. nu. 6.
- Idem, siue propriam siue alienam concubinam, aut concubinarium instituat aliquis, aliquav è fratribus, aut sororibus omisiss, *ibid.* num. 9.
- Concubina ad emphyteusim etiam secularem nominari non potest, d. art. 8. n. 6. in fin.
- Concubinarios manifestos infames esse, ita vt in testes recipi non possint in causa civili, aliquorum est opinio. Idem traditur in illo qui duas simul cōcubinas habet, & qui vnā cū
- fit vxoratus, d. art. 8. nu. 7. & 8. Contrarium ad vtrumque probatur d. n. 8.
- Concubinarij instituere se invicem possunt in testamento, & legata, & fideicommissa sibi invicem relinquere, & inter vivos donate, d. art. 8. nu. 10.
- Et quid de iure Regio Lusitanæ circa donationes, & alienationes alias factas in concubinas ab vxoratis, latè *ibid.* ex n. 11.
- Concubina olim militis, quæ tempore testamēti in concubinatu illius jam non erat, potest ab eo ex testamento capere d. art. 8. nu. 22. versicul. Pro qua,
- Concubinis donata, aut in testamento relicta à milite, clerico, avvocato, aut doctore, vid. *ibid.* nu. cum sequentib.
- Concubinæ relictum à concubinario suo non censetur ademptum ex eo quòd cum alio, illo ignorante, fornicata est, art. 10. n. 11.
- Concubinarius manifestus qui dicitur, art. 11. n. 13. versic. Dicitur verò,
- Concubina clerici, mixti fori est, art. 11. n. 15.
- Concubina, quæ acquisiuit tempore concubinatus, non præsumitur ab amasio acquisivisse, art. 15. n. 8. & 9.
- Conditio.*
- Conditionem, si honestè vixerit, non implet mulier quæ casto corpore vivit, in honesta vitæ conversatione vtens, init. n. 3. & art. 5. n. 4.
- Conditio, si castè vixerit, vel, donec castè vixerit, siue à marito, siue ab alio scripta sit de viduali continentia, & castitate intelligitur, & secundas nuptias excludit, art. 6. n. 4.
- Conditio viduæ adjecta, si honestè vixerit, vel donec honestè vixerit, castæ, & honestæ viduitatis conditionem importat, *ibid.* n. 6. & 7.
- Conditio matrimonij impeditiva in nunquam nuptis non valet, d. art. 6. n. 8.
- Conditio, donec castè & honestè vixerit in testamento scripta ijs personis quæ nunquam matrimonium contraxerunt, matrimonij impeditiva non est; & quid impoitet, *ibid.*
- Et quid quando ejuscemodi conditio in contractu, adijcitur, *ibid.* n. 9.
- Consuetudo.*
- Consuetudo contraria honestati non valet, quæ corum tela potius dicenda est, art. 2. n. 4.
- Consuetudine induci non potest, vt mulieres iudicandi munere fungi possint, præterquam in mulieribus in dignitate constitutus, *ibid.*
- D.*
- D**ilectio, alia, implicat similitudinem ad præcedentia, art. 16. n. 23. versic. Tertio.
- Dilectio illegitimitatis an valeat si illegitimus erat filius alicujus principis, aut personæ aliâs sublimis, eo non expresse, art. 13. n. 2. versic. Nostri verò.
- Dives, honorabilis dicitur, & honestus, init. n. 1.

Doctoratus.

Doctoratus, est dignitas, art. 16. n. 22. Et illegitimè nati ad gradum doctoratus promovendi possunt, ibid. n. 21. cum sequentibus.

Doctoratus gradus ad quid principaliter sit institutus, & quæ ad illum requirantur, ibid. n. 23. versicul. Deinde respondetur.

Doctoratus prohibitio in spuris odiosa est d. n. 23. versic. Atque ita.

Doctor an concubinæ suæ donare possit, vid. in verbo Advocatus.

Dos, & donatio propter nuptias.

Dotis, & donationis propter nuptias, adulterij causa amissa vltimofructum extantibus liberis lucratur conjux innoxius proprietate liberis reservata, art. 6. nu. 15.

Et quid attentò jure Regio Lusitano, & Hispano ib. & sequentibus. *Ecclesia.*

Ecclesia maxima est cultrix honestatis, art. 16. nu. 17.

Ecclesia in concessione emphyteusis cum libera nominandi facultate, præsumitur non voluisse illegitimos comprehendere, ibid. nu. 8.

Emphyteusis.

Ad emphyteusim etiam seculari nominari non potest concubina, art. 8. n. 6. in fin.

Ad emphyteusim ecclesiasticam illegitimè nati nominari non possunt, præterquàm si per subsequens matrimonium sint legitimati, art. 16. num. 5. & 6.

Ampliatur in casu quo nominandi facultas concessa est per verba liberi à omnino voluntate importantia d. n. 6. versic. Ex qua ratione, n. 7.

Ad emphyteusim ecclesiasticam nominari nequit persona luxuriosè vivens, ibid. num. 9.

Emphyteusim ecclesiæ pro se, & concubina recipere, nemo potest d. n. 9. versicul. Et sanè.

In emphyteusi paterna succedit filius naturalis patre ab intestato mortuo, cui legitima proles nõ extat, ex jure Regio Lusitano, art. 16. n. 10.

Et quid eodem themate retento, si emphyteusis ecclesiastica sit, ibid. nu. 11.

Emphyteusis privata concedi potest cum pacto ne filius naturalis in illa succedat d. num. 11. versic. Cæterum.

Ad emphyteusim ecclesiasticam nominari potest legitimè natus ex naturali, aut spurio, d. art. 6. num. 12.

Ad emphyteusim privatam, seu secularem nominari naturalis potest, etiam si qui concessit, nobilis esset, aut quavis præditus dignitate d. art. 16. num. 18.

Et quid in emphyteusi privata pro filijs recepta, n. 18. versicul. Cujus tex. argumento.

Exceptio.

Exceptio firmat regulam in contrarium ad casus alios sub ea contentos, art. 4. n. 7. in fin.

Exceptio lenocinij marito objecta, dilatoria est, & idcirco ante litem contestatam opponi de-

bet, art. 6. nu. 22. ad fin.

Exceptio paris adulterij ab vxore marito objecta, peremptoria est, d. n. 22. in fin.

Filius, & Filia.

Filias irrequisitis parentibus ad nuptias convolare, honestum non est, art. 7. n. 1.

Quod intelligitur non solum in ijs quæ sub patria potestate sunt constitutæ, sed etiam in emancipatis, & viduis, & naturalibus solummodo, ibid. versic. Et hoc quidem.

Filiae minores viginti quinque annorum irrequisitis parentibus nubentes pœnam exheredationis incurrunt, d. n. 1. versic. Ad quod & n. 2.

Filia post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccans exheredationis pœnam non incurrit, quam incurrit, si minor viginti quinque annorum peccat d. n. 2.

Limitatur in illa quæ justis à patre nuptijs illi oblatis cum dote competente assentire nolens, in corpus suum peccare elegit, d. art. 7. n. 3. & 4.

Filia quæ dignas à patre nuptias illi oblatas recusat, & spreto parentis consensu post vigesimum quintum ætatis annum nubit, quanvis indigno nubat, dummodo sit liber, nec communi, nec Regio jure pœnam exheredationis incurrit, ibid. nu. 5. & 6.

Filia ante vigesimum quintum ætatis annum sine parentis consensu indigno nubens exheredari ob id non potest, d. n. 6. versic. Ex quo magis probo. Declaratur ibid. nu. sequenti.

Filia, vt pœnam exheredationis incurrat quia in corpus suum peccavit ante vigesimum quintum ætatis annum, secundum jus commune requiritur, quod luxuriosè vivat, sed attentò jure Regio Lusitano, semel peccasse, sufficit, d. art. 7. nu. 8.

Filia etiam vidua peccans in corpus suum ante vigesimum quintum ætatis annum, pœnam exheredationis incurrit, ibid. n. 9.

Filia conjugata adulterans sive ante vigesimum quintum ætatis annum, sive postea, eandem incurrit pœnam, ibid. n. 10. Declara vt ibi.

Filiam meretricij causa exheredare potest pater quanvis meretricator ipse sit, nisi ille turpitudine sua ejusdem turpitudinis occasionem filia præbuisset, d. art. 7. nu. 12.

Et quid in matre, vid. ibid. n. præcedente. Filia inuitis patris nubens quanvis indigno nubat intra tempus prohibitum, aut peccans in corpus suum necessarijs ad vitam alimentis privanda non est, d. art. 7. n. 13. & 14. & n. 16.

Filia in corpus suum peccans ante vigesimum quintum ætatis annum, & postea resipiscens, an à patre dotanda, & alenda sit ibid. n. 17.

Filio ingrato qui aliunde non habet unde alatur an alimenta præstandæ sint, d. art. 7. n. 14.

Et an pœnitentia illius causa ingratitude tollatur, ibid. nu. 15.

Filius, ex qua causa exheredari potest, alimētis etiā privari potest, *ibid.* n. 16. versic. *Movet*.
 Filij ex servili conortio suscepti, an, & quando parentibus liberis deinde factis succedāt, art. 13. nu. 36. & 37. & nu. 44.
 Filius ex illicito coitu susceptus paternæ turpitudinis testis est, art. 13. num. 41. versic. *Dicendum*.
 Filij legitimis æqualiter hodie succedunt viri-
 ulque sexus parentes cum in pari gradu exit-
 unt, d. art. 13. nu. 54.
 Ad filij verò naturalis successione, melioris cōditionis est mater quam pater, *ibid.* n. seq.
 Filia, quæ acquirit constituta sub cura, & administratione parentum, de bonis illorum acquisivisse præsumitur, art. 15. nu. 7.
 Et quid in filio masculino, *ibid.*

Fornicatio.

Fornicatio simplex, mortale peccatum est, & contrarium asserere; esset hæreticum, art. 8. nu. 3. versic. *Movet* dubitationem,

Frater.

Fratri competit querela inofficiosi testamenti adversus testamentum fratris quando in illo turpem instituit personam, dummodò frater ipse querelam movens simili turpitudinis nota non laboret, art. 8. nu. 9.

Honestas.

Honestas dicitur à verbo, *honor*, seu *honor*, quasi, honoris status; & in lata significatione prædicatur de honorabilibus ex qualibet causa personis, *init.* n. 1.
 Honestas simpliciter dicta, quasi per excellentiam intelligitur de virtute morali, quæ libidini opponitur, *ibid.* num. 2.
 Honestatis diffinitio secundum prædictum significatum *ibid.* & nu. 3.
 Honestas simpliciter, & absolute sumpta, ad conjugatos æque pertinet, ut ad cælibes, *init.* n. 3. versic. *Honestas*.
 Honestas virtus moralis est exterius apparens, *ibid.* versic. *Verba illa*.
 Honestus qui verè est, & castus simul necessario est, d. nu. 3.
 Honestas inter juris præcepta, & legis requisita primo loco collocatur, & excedit quod licitum est, d. *init.* nu. 6.
 Honestum omne, licitum est, & bonum, *ibid.*
 Honestas maior requiritur in fæminis, quam in masculis, *init.* nu. 12. in fin.
 Honestatis jus ab omni superioritate exceptum est, art. 1. num. 1. & nu. 3.
 Honestatis causa subditæ ad tripudium à Principe vocatæ igit non tenentur, d. n. 1. *Declaratur* nu sequent. ad fin.
 Honestatis jus Regia, & Imperiali dignitate antiquius est, & cum primis partibus cæpit in paradiso terrestri, inde ad barbaras etiā natio-

nes ejus observatio transcendit, d. art. 1. n. 3.
 Honestas in publicis spectaculis etiā quæ publicæ lætitiæ causa celebrantur, & in histrionum theatris servari debet, art. 1. nu. 4.
 Honestas quæ requiritur in mulieribus, & propter quam judices esse nequeunt, ad bonos mores naturales pertinet, art. 2. nu. 2.
 Honestatem servari, magis expedit reipublicæ, quam multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, art. 3. n. 7. in fin.
 Honestas tantum d. sideratur, ut fori privilegio locus sit, tam in viduis, quam in nunquam nuptis, art. 4. nu. 8. in princ.
 Honestæ mulieris appellatio simpliciter, & absolute, ad illam refertur, quæ honestatem semper coluit, vulgò apud nos, *donzela*, d. n. 8. post princ.

Honestas etiā de conjugatis prædicatur, sicuti de nunquam nuptis, art. 6. nu. 1.
 Honesto in loco non licet collocare personas in honestas, art. 9. n. 7. versic. *Pro qua*.
 Honestas summa requiritur in clericis c. c. omnia, art. 11. nu. 1.
 Honestatis privilegio, mulier virum non habens hospitè recipere non tenetur, art. 14. n. 5. & 6.
 Quavis mulier ipsa aliàs in honestè vivat, *ibid.* nu. sequenti.
 Honestatis servandæ causa veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt, d. art. 14. nu. 9.
 Honestatis causa loco vigiliarum Sancto-
 rum jejunia sunt subrogata, *ibid.* versic. *Quem mori è*.
 Honestatis jus maritali etiā jure maius est, d. art. 14. nu. 11. versic. *Quibus apparet*.
 Honestum possibile in dubio potius præsumitur, quam possibile inhonestum, art. 15. num. 1. versic. *Ceterum*.
 Honestas in muliere præsumitur tam in legis quam in hominis dispositione, d. art. 15. nu. 12. *All. gari* tamen debet, *ibid.* n. sequenti.
 Honestatis publicæ impedimentum, *vid.* in verb. *Impedimentum*.

Illustris.

Illustum fæminarum præcipuum est debitum, castitatis observatio, art. 13. n. 3.
 Illustris mulier cui legitima soboles extat, non succedit filio suo sponte; succedit verò, si cum spuris moritur, illa legitimis caret liberis, art. 13. n. 15. & 16. & n. 52. versic. *Et quavis*.
 Illustri matri filius naturalis succedit unà cū legitimis ejusdem matris liberis d. art. 13. n. 25. & nu. 29.
 Idem, si filius ex fornicario coitu susceptus ab illa est, qui tamen punibilis non sit, nec meretricius, *ibid.* n. 27. & nu. sequenti.
 Illustres personæ quæ dicantur, d. art. 13. n. 31.
 Illustris mulier ad spurij exclusionem à successione illius, quæ dicatur, d. n. 31. ad fin.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.
 Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis causa, & intuitu ab Ecclesia introductum est, & quid illud sit art. 17. num. 1.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis Pontificio jure antiquo ad quartum usque gradum extendebatur, & etiam ex sponsalibus irritis oriebatur. Sed Concil. Tridentin. decreto non habet locum nisi cum sponsalia valida sunt, & primum gradum non egreditur, nu. 2.

Impedimentum hoc oritur ex sponsalibus de presenti nulliter contractis, secundum Pontificium jus, & quod in sponsalibus de presenti à Concilio correctum non est, d. art. 17. n. 3.

Idem, & si irrita sint ob formæ defectum quia clandestinè contracta, num. sequenti.

Incestus, & alia de litera I.

Incestus non committitur nisi cum consanguineis, & affinibus carnalibus, aut spiritualibus art. 11. num. 8. in fin.

Incestus multis de causis detestabilis est, & utroque jure varijs pœnis punitur, d. art. 11. nu. 16.

An pœnis jure civili impositis incestus crimini, plectendus sit qui incestum committit, Pontificio jure ex spiritali cognatione inductum ibid. num. 17.

Inimicus testatoris eligi potest libera eligendi facultate à testatore data, art. 16. nu. 7. Limitatur quando post conditum testamentum suborta inimicitia est, ibid.

Injuria vera mortuis non inferitur sed ficta, art. 5. num. 12. in fin.

Judex de crimine inquirere non potest nisi præcedente diffamatione, aut partis querela aut denuntiatione, & aliàs manet processus nullus art. 2. num. 17.

Juramentum contra bonos mores naturales obligatorium non est, art. 2. nu. 7.

Juris præceptum, & unum ex capitalibus est honestè vivere, & intelligitur de honestate secundum mores, quam quilibet in se servare debet, init. num. 4.

Ius Regium Lusitaniæ circa successionem filij naturalis in bonis patris, à comuni in multis deviat, art. 13. n. 33. & n. 37. & n. 39. & n. 46.

Læso.

Læso etiam si sit citra dimidiam justij pretij repugnat bono, & æquo, quo jus gentium consistit, init. nu. 10. in fin.

Læso citra dimidiam justij pretij in foro conscientiae non permittitur, init. num. 12.

Legatum.

Legatum à testatore relictum ut pauperibus mulieribus distribuatur, aut pro virginibus maritandis, distribuendum inter illas potius debet quæ honestæ sunt, art. 16. num. 1.

Legatum monasterio simpliciter relictum cum

duo in civitate sunt, cui potius applicari debeat, ibid. num. 2. & sequenti.

In legato pro virginibus maritandis, inter honestas eæ præferri debent quarum honestas sub maiori discrimine est, ibid. nu. 3.

Lenocinium.

Lenocinij crimen detestabile est, & homicidio, atque etiam adulterio gravius art. 6. n. 22.

Lenocinij exceptione opposita per uxorem marito illam de adulterio accusatam, repellitur maritus ab accusatione, alius tamen utriusque acculat, d. nu. 22. versicul. Quod sic.

Lex.

Lex honesta esse debet, & de honestate morum intelligitur, init. nu. 5.

Lex humana interdum mala aliqua permittit ex causa, & etiam boni permissiva aliquando est, init. num. 8.

Lex humana permittit læsionem citra dimidiam justij pretij, init. n. 9. & n. 11. & 12. Non tamen obtinet in foro conscientiae d. n. 12.

Lex permissiva mali, mala idcirco non est aut non justa, ibid.

Lege generali constitui non potest, ut mulieres judicandi munere fungi possint, art. 2. n. 5.

Lex loquens de vidua honesta non intelligitur de illa, quæ inhonesta vitæ conversatione utitur tamen si corpore non peccet, art. 5. nu. 4.

Idem, etsi lex simpliciter in vidua loquatur privilegij causa, ibid. n. 5. & n. 9. in fin. Declaratur nu. sequenti.

Leges pœnales de secundò nubentibus sublatae hodie sunt Pontificio jure; sed habent locum in vidua quæ stuprum committit, art. 5. n. 7.

Legis Regiæ Lusitaniæ pia institutio in executione ultimi supplicij laudatur, art. 6. nu. 25. versic. Denique.

Lex permittens occidere adulteros propria auctoritate, an justa sit, & valida, ibid. n. 26. & sequenti.

Leges de concubinarijs simpliciter loquentes, de publicis concubinarijs intelliguntur, art. n. 7.

Lex correctoria nec ex identitate rationis extenditur ad casum non expressum, art. 13. n. 30. versicul. Sed quia.

Lex filios naturales, & etiam ex servili consortio admittens ad successionem plebeij patris vna legitimis, nutritiva peccati non est, nec iniqua, art. 13. nu. 40. & nu. 42.

Locator.

Locans domum meretrici in lupanari sitam, aut extra illud, quam turpiter vivere non ignorat, an peccet, art. 9. n. 4. & duobus sequent.

Locator durante locationis tempore potest expellere mulierem inhonestè viventem in domo lacata, d. art. 9. nu. 8.

Et an in casu isto residui temporis pensio mulieri remittenda sit; & generaliter, an debeat remitti

Remitti pensio inquilino expulso propter malum rei vltim; ibid vid. nu. 9.
 In locacione domus communis quam vnus ex locijs locare vult, personæ honestæ, alter inhonestæ, præferendus est qui honestæ locare vult, præterquam si in lupanari constituta sit domus, art. 16. nu. 4.

Luxuria.

Luxuriola vita, indecens, & in honesta, etiam dici potest absque cõmixtione carnali art. 5. num. 5. in fin.
 Luxuriosè vivere, & semel aut iterũ in corpus peccare, differunt, art. 5. nu. 21.
 Luxuriosè viventi mulieri datur curator d. nu. 21. in fin.
 Luxuriosè vivens pater administrationem bonorum filij amittit, d. art. 5. nu. 22. in fin.

Maiores.

MAiores à successione repellitur qui quis qui à radice exciuta seu infecta procedit, art. 16. nu. 12.
 In maioratu naturales non succedunt quando expressè vocati non sunt, etiam si institutor illius nobilis non esset, sed inferioris ordinis d. art. 16. nu. 7.

Maritus.

Maritus cui lege competit facultas vxorem adulteram propria authoritate occidendi si ipse quoque adulterio innodatus sit, occidere vxorem adulteram non potest, art. 6. n. 23.
 Maritus occidens vxorẽ, & adulteram cum illa, quanvis lege permittente faciat, lethaliter peccat. d. art. 6. n. 24. & seq. & n. 26. circa init.
 Marito civilibus legibus nunquã data est potestas occidendi propria authoritate vxorem adulteram, patri vero data est hæc facultas in filiam sub sua potestate constitutam, & marito in adulterum in certis casibus; & cur sic, d. art. 6. nu. 28. & sequenti.
 Maritus, vbi bona ex forma statuti inter conjuges communicantur, quæ ex illis alteri debent in partem suam debet imputare, vel remediata sua poterit vxorẽ revocare, art. 8. n. 16.
 Maritus in partem suam imputat quæ de bonis communibus in malos usus consumpsit, & pecuniariam condemnationem delicti ab eo commissi d. art. 8. n. 17.

Maritus qui in furore est, mortuus æquiparatur, art. 9. nu. 11. versic. Sed dubitatur.
 Maritum inutilem habens fruitur privilegio viduarum, ibid.
 Mariti confessio circa res ab vxore acquisitas, quod de bonis suis acquisita non sint, nõ probat, art. 15. n. 4. & 5.

Mater.

Mater propter debitum contractum ex causa tutelæ filij non est in carcerem detrudenda quanvis privilegij omnibus, & huic expressè

renuntiaverit, art. 3. n. 5. & 6.
 Mater propter impudicitiam amittit filiorũ tutelam, sicut quæ ad secundas nuptias convolavit, art. 5. n. 19. Declaratur nu. 21.
 Mater secundas nuptias ante pettum filij tutorem non succedit illis in pupillari ætate defunctis, ibid. nu. 20.
 Contrarium in illa quæ luxuriosam vitam agere instituit tutore filijs non petito, ibid.
 Mater propter luxuriosam vitam filiorum tutelam ipso iure amittitur non ex cõtato iudicis decreto, d. art. 5. nu. 22.
 Item illa quæ secundas cõtrahit nuptias, ibid. versic. In contrarium.

Mater quæ filiorum tutelam amittit propter secundas, nuptias, an iterum facta vidua illam recuperet art. 5. n. 23. & 24.
 Mater habens secundum virum tunc facta redditur filijs prioris matrimonij, d. n. 24.
 Mater quæ filiorum tutelam amittit propter luxuriosam vitam, quanvis postea resipiscat, illam non recuperat, d. art. 5. nu. 25.
 Mater quæ est meretrix filiam meretricij causa exheredare nequit, art. 7. n. 11. Limitatur in matre quæ conditi testamenti tempore emendata est, ibid. versic. Quod tamen. Sublimitatur ibid. versic. Ego ilis.
 Mater melioris conditionis est ad naturalis filij successione, quam pater; & in tutela filij naturalis præfertur patri, art. 13. n. 55. Et quid de jure Regio Lusitanæ, vid. in n. sequenti.

Matrimonium.

Matrimonium permissivum iuris est in statu generis humani multiplicatis; & differentia circa hoc inter primum, & secundum art. 6. n. 7.
 Matrimonium clandestinè contractum, nec in vim sponsalium valet, art. 17. nu. 3.

Meretrix.

Meretrices infames sunt, & vt tales regulariter in omni casu à testificatio repelluntur, art. 4. nu. 4.
 Et quanvis meretricari desinat eadem infamiam notatam habet, ibid. nu. 9.
 Meretrix olim, & si postea honestè vivat, honestarum mulierum privilegio non gaudet, d. art. 4. nu. 9. versic. Tertius casus.
 Meretrix quæ meretricij causa recipitur turpiter non recipit, art. 8. n. 19. versic. Quod tamen.
 Meretrix quæ dicatur, art. 9. n. 1. Et vnde dicatur, ibid. in n. sequenti.
 Meretrices, & lupanaria in civitate permittuntur ad evitanda maiora mala; & unde lupanaria dicta sint, d. art. 9. nu. 3.
 Meretrici domũ locans, quam in illa turpiter vivere non ignorat, an peccet, d. art. 9. n. 4. & 5.
 Meretrix è vicinia expelli potest. Item, & mulier quæ in honestè vivit cum aliquo, ibid. num. 6. & 7.

Et etiam in domo propria inhonestè vivens expelli potest, ibid. num. 10.
 Meretrices propter civile debitum in carcerem detrudi possunt, art. 9. num. 12.
 Meretrices infames sunt, & personæ turpes, & an in testes adhiberi possint in causa criminali, ibid. nu. 13.
 Meretricem si aliquis instituat sibi hæredem omissio fratre, aut sorore, inofficiosi testamenti querelæ locus est, ibid.
 Meretrici an sit dandus curator, remissivè ibid. in versic. Et an meretrici.
 Meretrices testamenti factionem habent activam, & passivam, d. art. 9. nu. 14.
 Meretrices cogi non possunt portare certum habitum, aut signum, ibid. nu. 15.
 Meretrix, etiam quæ in lupanario publico residet, ad coitum invita compelli non potest, & vim illi inferens iudicis arbitrio punitur, d. art. 9. num. 16.
 Et quid de jure Regio Lusitano, ibid. num. 17. & sequenti.
Miles, & alia de litera M.
 Milites concubinæ suis donare non possunt, nec in testamento relinquere, & donata ipsi repetunt, in testamento verò relicta auferit fiscus, art. 8. nu. 23. Limitatur in donatione remuneratoria, ibid. n. 24. versic. Limitant.
 Ministros publicos cognoscetes carnaliter mulieres coram illis muneris sui causa comparètes leges puniunt, art. 12. nu. 1.
 Etiam si mulier sponte se offerat, ibid. nu. 3.
 Et quavis inhonesta sit quæ alijs præbere se contueverit, nu. 4.
 Monachus habetur pro mortuo artic. 10. num. 7.
 Monialibus competit fori privilegium, quod cõpetit honestis virginibus in sæculo viventibus etiam si monasterium dives sit, art. 4. num. 10. Limitatur, secundum jus Regium Lusitanum in monasterio jurisdictionem habente, ibid.
 Mores boni, meliores sunt quam nobilitas, art. 4. nu. 4. in princ.
 Mores naturales per lapsum triennij præsumuntur mutati, artic. 4. num. 9. versic. Secundus casus, art. 5. nu. 10. versicul. Mutatam.
Mulier.
 Mulierum choreæ, & tripudia ex se licita sunt, & honesta aliquando tamen in honestè aguntur, artic. 1. numer. 2. versic. Pro resolutione.
 Mulier iudex esse non potest, nec arbitrix, etiam si in illam compromittatur, & tolceperit arbitrium, art. 2. nu. 1.
 Mulier quæ est regina, aut quæ in comitatu suo superiorem non recognoscit, iudicandi munus in subditos per se exercere potest, d. artic.

2. nu. 8. & 9.
 Quæ verò in comitatu suo superiorem recognoscit, potest inter subditos jurisdictionem per se exercere, vbi de hoc consuetudo extiterit, ibid. numer. 9. versicul. Secundus casus.
 Mulier quavis non possit esse arbitrix potest esse arbitratrix, d. art. 2. nu. 11.
 Mulier prohibetur, in iudicio pro alijs postulare quavis honesta ipsa sit, ibid. numer. 12. In camera verò consulere, non prohibetur, numer. 14.
 Mulier pro alijs procuratrix ad iudicia esse nequit, præterquam in aliquibus casibus qui remissivè traduntur, ibid. nu. 13.
 Mulier testimonij ferendi causa ad iudicem ire cogenda non est, propter honestatem, d. art. 2. nu. 15. Limitatur ibid.
 Mulier regulariter non admittitur ad publicum muneris accusationem quod propriam ipsius aut suorum injuriam secum non trahit, d. art. num. 16.
 Item, non admittitur ad denunciandum crimen quod accusare nequit, ibid. nu. 17.
 Mulier in causis criminalibus quas prosequi potest, per procuratorem admittitur, ibid. num. 18.
 Mulier privilegio honestatis in publicum carcerem non est detrudenda, etiam si detur carcer à virorum carceribus segregatus, nec si ex publica causa sit obligata, artic. 3. numer. 1.
 Quod est honestatis privilegium, & in muliere honesta duntaxat intelligitur, ibid. num. 2. versic. Constat enim, Limitatur in conjugata, d. n. 2.
 Mulier nec pro fiscali debito ex causa civili descendente in carcerem detrudenda est, & quavis fisci debitori successisset, qui pro debito eodem capi poterat, ibid. nu. 3.
 Mulier, attento communi Authentic. jure nec pro delicto in publicum carcerem mittitur, quod jus consuetudine, & patrijs legibus abrogatum est, d. nu. 3. & seq.
 Mulier privilegio ne in carcerem detrudatur pro civili debito renuntiare nequit, d. artic. 3. num. 7.
 Mulier es adhibitæ ad testificandum de virginitate, honestæ esse debent, aliàs non admittuntur quavis peritæ sint, & genere nobiles art. 4. num. 4.
 Mulier stuprata non nupta, honestè vivens gaudet privilegio fori honestis viduis indulto, art. 4. nu. 6. & n. 8. versic. Postquam ergo, Declaratur nu. sequenti.
 Mulier dicitur à mollicie; & in stricta significatione de corrupta accipitur, proprie tamen, etiam de virgine, ibid.

Mulier obligans secum marito, & promittens respondere coram certo iudice, vidua deinde facta privilegio fori viduis competente vti poterit, art. 4. n. 12.

Mulieres extra fœdus matrimoniale coeuntes, in triplici sunt differentia, artic. 8. numer. 8.

Mulier in honestè vivens è vicinia ejici potest, non tamen in lupanario vivere cogenda erit si merito vltu non vivit, art. 9. nu. 7.

Et juxta sacras ædes habitare in honestas mulieres, non est permittendum, d. numer. 7. prope fin.

Et etiam in honestè vivens in domo propria, expelli potest, d. art. 9. n. 10.

Mulier conjugata, propter in honestum vivendi vltum quando è vicinia expelli possit, ibid. num. 11.

Et quando propter civile debitum in publicum carcerem mitti possit, ibid. nu. seq.

Mulierem sollicitans ad rem veneream in penitentiario foro, Inquisitorum Apostolicorum foro subicitur. Idem, si ante, vel statim post sollicitet, art. 11. n. 19.

Mulieres in templo ex more antiquo segregantur à viris, art. 14. nu. 11.

Naturalis filius.

Naturales filij dicuntur qui ex concubinato suscipiuntur, ad quod plura requiruntur, secundum jus civile; sed secundum Pontificium, omnes qui nascuntur ex ijs inter quos matrimonium consistere potest, naturales censentur, art. 8. num. 2. versic. Quavis.

Naturalis filius transversalibus ex parte patris abintestatò non succedit, nec illi illis, art. 13. num. 17.

Naturalis filius matris illustris succedit illi pariter cum legitimis, d. art. 13. nu. 25.

Naturalis filij appellatione quis intelligatur, vt matri illustri succedat pariter cum legitimis, ibid. n. 26. & duob. sequentib.

Naturalis filius patris plebeij succedit illi vnà cum legitimis, jure, Regio Lusitano; si verò pater nobilis esset filius naturalis non succedit illi d. art. 13. nu. 30.

Naturales filij quando, & qualiter patribus succedant secundum jus commune, d. art. 13. nu. 33. Et quid de jure Regio Lusitanæ, ibid. nu. 34.

Naturalibus liberis pater qui est nobilis, & legitimam habet iobolem non potest relinquere partem quæ est extra liberorum legitimam, secundum jus Regium d. art. 13. nu. 47. & 48.

Naturales liberos præsumitur pater ita diligere, vt legitimos, ibid.

Naturales filij patris plebeij si prætereantur, testamentum rumpere non possunt, nec annullare, sed debitam sibi portionem ex bonis paternis vendicat, art. 13. n. 49.

Naturales liberi qui non habent vnde alantur, de bonis paternis, & etiam contra testamentariam patris dispositionem ali debent, ibid. num. 50.

Naturali filio pater eatenus succedit, quatenus ille patri, quanvis pater legitima iobole non careat tempore, quo naturalis sine illa moritur, d. art. 13. nu. 51. 52. & 53.

Naturales non succedunt abintestatò consanguineis ex parte patris, nec illi illis, sed cum collateralibus maternis datur reciproca successio, art. 13. nu. 57.

Naturales fratres æqualiter succedunt abintestatò prædefuncto fratri, quanvis vnus vtrinque illi conjunctus sit, alter veterinus tantum, ibid. nu. sequenti.

Naturales plebeio patre nati qui patri succedunt, secundum jus Regium, collateralibus paternis non succedunt, nec è contra, d. art. 13. nu. 59.

Idem in susceptis ex ancilla, ibid. numer. sequenti.

Naturalis filius patri abintestatò mortuo succedit in emphyteusi paterna si legitima proles non extat, ex jure Regio Lusitano, art. 16. num. 10.

Et an in ecclesiastica emphyteusi locum hoc habeat, vid. in nu. sequenti.

Naturalis filius quando substitutum excludat artic. 16. numer. 16. & numer. 18. versic. Nec obstat.

Naturalis filius non succedit in maioratu quanvis institutor illius nobilis non esset, nec in dignitate positus, ibid. nu. 17.

Naturales filij non comprehenduntur appellatione filiorum, vbi de commodo, & honore filiorum agitur, d. nu. 17.

Naturales an ad dignitates evehii possint, d. art. 16. num. 20.

Et an ad doctoratus, magisterijvè gradum evehii possint naturales, & spurij ibidem numer. 21. & sequentib. Affirmativè resolvitur nu. 23.

Nepos.

Nepos spurius à paternis avis institui in testamento potest tanquam extraneus quilibet, quanvis ex damnato coitu susceptus sit, art. 13. nu. 22.

Nepos legitimus ex filio spurio paternis avis abintestatò succedere nequit, d. art. 13. numer. 23.

Nepos legitimus ex filio spurio ab avis paternis institui in testamento potest tribus concurrentibus

rentibus ibid. nu. 24.
Nepos legitimus ex filio spurio ab avo institutus, in dubio in eius nepotis contemplatione institutus cenletur, & quicquid ab avo capit, adventitium reputatur nec patri usufructus quaeritur, d. n. 24. versic. Secundum.
Nepos legitimus ex spurio incestu ab avo paterno institui non potest, ibid. versic. Tertium.
Nepos naturalis aut spurius ex spurio filio susceptus ab avo paterno institui potest quibus casibus nepos legitimus ex spurio potest, d. nu. 24. in fin.
Nepos naturalis, aut legitimus ex naturali filio susceptus, an, & quando avo paterno ab intestato succedat art. 13. n. 43.
Nepotes comprehenduntur dispositione legis de filiis loquentis, art. 13. nu. 48. versic. Et non obstat.
Nepos legitimè natus ex filio naturali, & etiam ex spurio succedit avo in emphyteusi ecclesiastica art. 16. nu. 13.
Et etiam in privata emphyteusi succedit avo mortuo ab intestato, patre suo naturali ipsius avi filio excluso, stante jure Regio Lusitano, d. art. 16. nu. 14.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilium personarum crimina, deteriora reputantur, & per contrarium, earum virtus praestantius elucet, art. 13. nu. 1.
Nobilium appellatione qui comprehendantur, d. art. 13. nu. 2. in fin.
Nobilitas qualis requiratur in patre, ut filius naturalis illi non succedat ex jure Regio Lusitano, art. 13. nu. 32.
Nobilis non praesumitur quisquis, sed plebeius quoad contrarium non edocetur, d. num. 32. ad fin.
Nobilitas patris in filios legitimos derivatur, sed non in naturales, seu bastardos d. art. 13. numer. 43.

Nuptiae.

Nuptiae dicuntur castae, & castus cum propria vxore concubitus, art. 6. n. 1.
Nuptijs secundis marito praedefuncto, & filiis superstitibus injuria irrogatur, art. 6. n. 3.
Nuptiae secundae etiam dicuntur castae, d. art. 6. nu. 6. Non tamen ita ut primae ibid.
Nuptiae secundae pertinent ad legem boni permissivam, d. nu. 6. versic. Quod verò.
Et quomodo primae permissivi item juris dicantur, ibid. nu. 7.

Præsumptio.

Praesumptionis juris, & de jure definitio, art. 8. nu. 13. Contra eam probatio non admittitur, nisi per partis confessionem in

judicio factam, ibid.

Præsumitur vnusquisque plebeius, quoad contrarium non probatur, art. 13. n. 32. ad fin.
Præsumitur filius potius ex marito susceptus, quam ex adulterio, & si mater contrarium asseveret, nec filius illi credere tenetur, art. 15. nu. 1.
Præsumitur actus potius loco, & tempore licito gestus, quam illicito, ibid. n. sequenti.
Præsumitur, quaesita per vxorem, de viri bonis acquisivisse, d. art. 15. nu. 3. Et quid, marito contrarium asseverante, ibid. nu. sequenti.
Fallit in muliere negotiatrice, ibid. n. 5.
Præsumptio legis dicitur liquidissima probatio, vera, & propria, & probationis onus transfert in adversarium, d. art. 15. n. 10.
Præsumptio hominis probationem sola non efficit, sed conjecturam ad iudicis arbitrium, ibid. nu. 11. in fin.
Præsumitur pro honestate mulieris tam in hominis, quam in legis dispositione de muliere honesta loquentis, d. art. 15. n. 12.
Præsumptio legis alleganda temper est, ut locum habeat, & sufficit, illam etiam post conclusionem in causa allegari, ibid. n. 13.

Presbyter. & alia de litera P.

Presbyterorum filij cum patribus suis habitare non possunt, art. 11. n. 24.
Ali tamen debent à patribus, & etiam de redditibus praebendarum, si aliunde non sit unde alantur, ibid. num. 25.
Presbyterorum filij etiam ex soluta simplici suscepti, ex damnabili, & punibili coitu dicuntur suscepti; & idcirco matribus non succedunt, ibid. nu. 26.
Princeps generalem legem condere nequit, quae statuatur, mulieres in iudices eligi posse: potest verò certae alicui mulieri privilegium illud ex causa elargiri, art. 2. n. 5. & 6.
Privilegium datum alicui, & descendentes suis masculis, ac faeminis, etiam filiabus viduis competit, art. 5. nu. 1.
Privilegium honestatis causa concessum renuntiari nequit, art. 14. n. 6.
Prohibitus postulare in iudicio, non cenletur prohibitus in camera consulere, nisi quando prohibitionis ratio hunc etiam casum comprehendit, art. 2. n. 14.
Pupillus aut pupilla non dicitur qui quæve patrem habet, quavis intra pupillarem aetatem exiit, art. 4. nu. 8.
Pupilli qui filios genuerunt, art. 14. n. 8.

Sacrilegium.

Sacrilegium committitur quolibet coitu clericus sacris initiatus, art. 11. n. 10.

Sacrile-

Sacrilegij crimen est mixti fori, & præventioni locus est in illo, d. art. 11. n. 15.

Spurius, & Successio.

Spurius quis sit, & vnde dicatur, artic. 11. numer. 23.

Spurius maternæ successiois capax quando ex non punibili coitu susceptus fuit, aliàs secus, art. 13. nu. 4.

Et quando ex non punibili coitu susceptus est succedit matri vnà cum legitimis, & præteritis, aut sinè causa exhæredatus matris testamentum rumpit, ibid. versic. Et adeò. Limitatur in spurio matris illustris cui legitima soboles extat d. art. 13. nu. 5.

Et quid si legitima soboles matris illustris illi hæres non existat, an spurius succedat, ibid. num. 6.

Spurius viduæ quæ origine sua plebeia conditionis erat, & illustris facta est ex persona mariti ex quo legitimos filios suscepit, matri cum illis non succedit, d. art. 13. n. 7.

Idem, si ex priore matrimonio cum plebeio contracto legitimam prolem reliquisset illustris postea facta secundis nuptijs, ibid. numer. 9.

Contrarium in spurio suscepto ante matrimonium cum matre contractum, vnde illa postea illustris facta est, ibid. n. 8.

Spurius matris illustris filius maternis avis non succedit extate sobole legitima prædefunctæ matris, d. art. 13. nu. 10.

Succedit verò maternis avis cum eorundem filijs legitimis, aut nepotibus ex filio, aliavè filia procreatis si mater ejusdem abique legitimis liberis decessisset, ibid. n. 11.

Idem, quanvis mater cum liberis legitimis decessisset, qui tempore delatæ successiois avitæ non extabant, ibid. nu. 13.

Et an spurius cujus mater illustris est plebeis avis ex latere materno succedat, ibid. num. 14.

Spurius transverfalibus ex latere paterno abintestatò non succedit, nec illi spurio art. 13. nu. 17.

Spurius transverfalibus ex latere materno succedit abintestatò, & illi spurio, d. n. 17. versic. Per contrarium.

Et quid, si ex punibili coitu susceptus fuisset, nu. 18. & duob. sequentib.

Spurius etiam dicitur, qui ex nefario, incestuoso, & punibili alio coitu oritur, d. art. 13. nu. 19. versic. Et fanè.

Spurius qui matri succedere nequit quia illustris erat, & legitimam sobolem reliquit, maternis collateralibus abintestatò succedit, & illi similiter spurio d. artic. 13. numer. 20.

Spurius à collateralibus ex parte patris capere potest ex testamento, & per actum inter vivos, ibid. nu. 21.

Spurius non succedit in emphyteusi paterna patre abintestatò mortuo, nisi si à Principe legitimatus ut abintestatò succedere possit patri, art. 16. nu. 10. versic. In spurio.

Spurius ad doctoratus, & magisterij gradum promoveri potest, art. 16. nu. 23.

Successiois intestatæ jus, mutuum, & reciprocum est, art. 13. nu. 15.

T.

T Alionis pæna per consuetudinem abrogata est hodie, art. 2. nu. 18.

Tormentis ad indagandam veritatem iudices uti non debent nisi in subsidium quando alijs probationibus delictum non probatur, & contra reum indicia vrgent, articul. 15. num. 11.

Tutela filiorum non est decernenda mulieri in honestæ conversationis, & si corpore casta sit, art. 5. nu. 27.

Tutela non dum obtenta facilius denegatur, quàm amittatur jam obtenta ibid.

Tutelam quando mulier amittat propter impudicitiam, aut secundas nuptias, vid. in verb. *Mater propter impudicitiam*, & in sequentib.

Tutor pupillam suam carnaliter cognoscens de portationis pæna punitur cum publicatione bonorum, art. 12. n. 5.

Vidua.

V Iduæ, & si divites sint, privilegio fori uti possunt, art. 4. n. 10.

Vidua vna ab alia conventa coram iudice domicilij sui, potest privilegio fori utens, proprii domicilij iudicem declinare, & curiæ præsidem eligere, & art. 4. nu. 11.

Vidua privilegio eligendi iudicem, quod miserationis causa concessum est, renuntiare nequit; si verò contentiat in iudicem coram quo convenitur, alium deinde in eadem causa eligere nequit, d. art. 4. nu. 12.

Viduæ competunt privilegia nobilitatis ex persona mariti defuncti, sed non illa quæ marito competeant ratione officij, & dignitatis illi annexæ, art. 5. nu. 2.

Et etiam invito marito nobilitatis privilegia ex persona illius illi competunt, ibid. num. 14.

Vidua quæ honestè non vivit, privilegij viduitatis non fruitur, tam quæ aliàs competunt ex persona mariti quàm quæ ex viduitate ipsa, d. art. 5. n. 3. & 4.

Idem, si in honesta vitæ conversatione utatur, quanvis sinè stupro, art. 5. n. 8.

Vidua testatoris stuprans amittit relicta sibi sibi ab illo, art. 5. nu. 6. & nu. 15. versic. Militat verò.

Vidua committens stuprum perdit relicta sibi in testamento mariti, num. 6. & num. 9. Et ad quem pertineant, vid. d. nu. 9.

Vidua quæ aliquando in honestè vixit, honestè postea vivens legis beneficio de honestis viduis loquentis fruitur, d. art. 5. nu. 10.

Vidua unico stupro amittit privilegia nobilitatis quæ illi competunt ex persona mariti; & quanvis postea castè, & honestè vivat, non recuperat illa, ibid. nu. 11.

Et an propter stuprum donata à marito amittat, & lucra alia intuitu mariti constante matrimonio acquisita, d. art. 5. nu. 12.

Vidua propter stuprum dotem non amittit, d. num. 12.

Nec amittit lucra ex dotalibus pactis, aut ex legali bonorum communicatione illi obvenientia ibid. num. 13.

Vidua donec nubit, in priore matrimonio per fictionem permanere dicitur, d. art. 5. num. 12. versicul. Quinimò.

Vidua propter stuprum non amittit donata illi à marito prædefuncto; amittit verò in testamento relicta, etiam post annum luctus commissò stupro, ibid. n. 15.

Si verò ex matrimonio illo liberos habeat, proprietates bonorum quæ à marito accepit, ad illos pertinet, ibid. n. 16.

Vidua succedens vni ex liberis in bonis illi à patre eorum relicta, & luxuriosè vivens sive post, sive ante successorem, tenetur proprietatem illorum bonorum alijs liberis ejusdem tori reservare instar secundò nubentis, d. art. 5. num. 17.

Vidua filiofam tutelam amittit propter luxuriosam vitam, & alia in propositum vide in verb. *Mater propter impudicitiam*, & in sequentib.

Vidua relicta donec castè, & honestè vixerit, tranteunte illa de secundas nuptias, an, & quando debeat, artic. 6. numer. 2. & sequentib.

Vidua relicta purè non deficit illa ad secundas nuptias etiam intra lugubre tempus festinante, d. art. 6. nu. 5.

Vidua, illa etiam dicitur quæ habet virum inutilem, & talis fruitur privilegio viduarum, art. 9. nu. 11. versic. Sed dubitari.

Vidua cui alimenta debentur ex mariti bonis, non tenetur habitare cum hæredibus illius quando habitare honestè cum illis non possit, art. 14. nu. 1. & n. 3. & 4.

Vidua quando alimenta debeantur de bonis mariti ex legis dispositione, dict. artic. 14. numer. 2.

Vidua honestatis causa onere hospitij exempta est, & qualiter id intelligatur, d. art. 14. nu. 5. & 6. & nu. 7. sequenti.

Vidua præsumitur acquisivisse de bonis defuncti mariti, quæ intra annum luctus acquisivit, art. 15. nu. 6.

Viduitatis laudes remissive articul. 5. numer. 1.

Vigiliæ sanctorum vnde dicantur, & de subrogatione juniorum loco earum, art. 14. num. 9.

VIRGO MARIA.

Virgo Maria pulcherrima omnium mulierum fuit, & honestatis, castitatis, & virginitatis singularibus prærogativis inter omnes excellit, art. 18. nu. 1.

Virginis beatissimæ singularis honestas ad honestatem excitabat intuentes in eam, & à verbo iniquo mendaces etiam linguas cohibebat, ibid. nu. 2. & 3.

Castra semper absque villo vnquam concupiscentiæ motu; & super omnem humanam creaturam castitatem dilexit, ibidem num. 4.

Virgo semper, Virgo virginum, prima in orbe terrarum virgo ex voto facto, Deo, & aliæ virginitatis ejusdem prærogativæ, d. art. 18. à num. 5.

Virgines.

Virginis in cælo portant laureolam, quæ alio nomine, aureola nuncupatur; & est corona splendoris ad accidentale præmium pertinet, art. 4. nu. 1.

Virginibus illis laureola debetur, quæ propositum habuerunt virginitatem perpetuo servandi, sive voto sive absque illo, & tales sequuntur Agnum quocunque jert, ibid.

Virginis testimonio magis creditur, quam testimonio viduæ, vel aliarum mulierum, ibid. num. 3.

Virgines privilegio fori gaudent, quod viduis competit, dict. artic. 4. numer. 5. Et hoc si pupillarem jam excesserint ætatem, ibidem, numer. 8. versicul. Qua interpretatione.

Virgines fæminis alijs loco, & incessu præcedunt, d. art. 4. num. 13.

Virgines humiles esse decet, art. 18. nu. 7.

Virginitatis prærogativæ, & laudes, art. 4. nu. 1. & 2. & nu. 13.

Vxor.

Vxor propter adulterium dotem amittit, & alia de vxore adultera vide in verb. *Adulterium.*

R E R V M.

Vxor propter oscula, & impudicos alios tactus dotem non perdit, nec alimenta, art. 6. numer. 12.

Et an divortio locus sit illam ob causam, ibid. & nu. sequenti.

Vxor virum adulterum convenire civiliter potest ad tori separationem, lucrandaque donationem propter nuptias, ibid. nu. 14.

Vxor non potest maritum criminaliter accusare de adulterio, d. art. 6. n. 18.

Vxor maritum illam de adulterio criminaliter accusantem repellere potest opposita exceptione adulterij ab illo commissi, communi jure attento, ibid. nu. 19. & 20.

Et quid de jure Regio Lusitano, & Hispano, d. n. 19. ad fin. & n. 21.

Vxor rem à marito concubinæ illius donatam, vel in eam quoquo titulo translata in soli-

dum sibi repetere potest cum libera ejusdem rei administratione, & stare in judicio pro repetitione illius absque mariti licentia potest de jure Regio Lusitano, artic. 8. numer. 11.

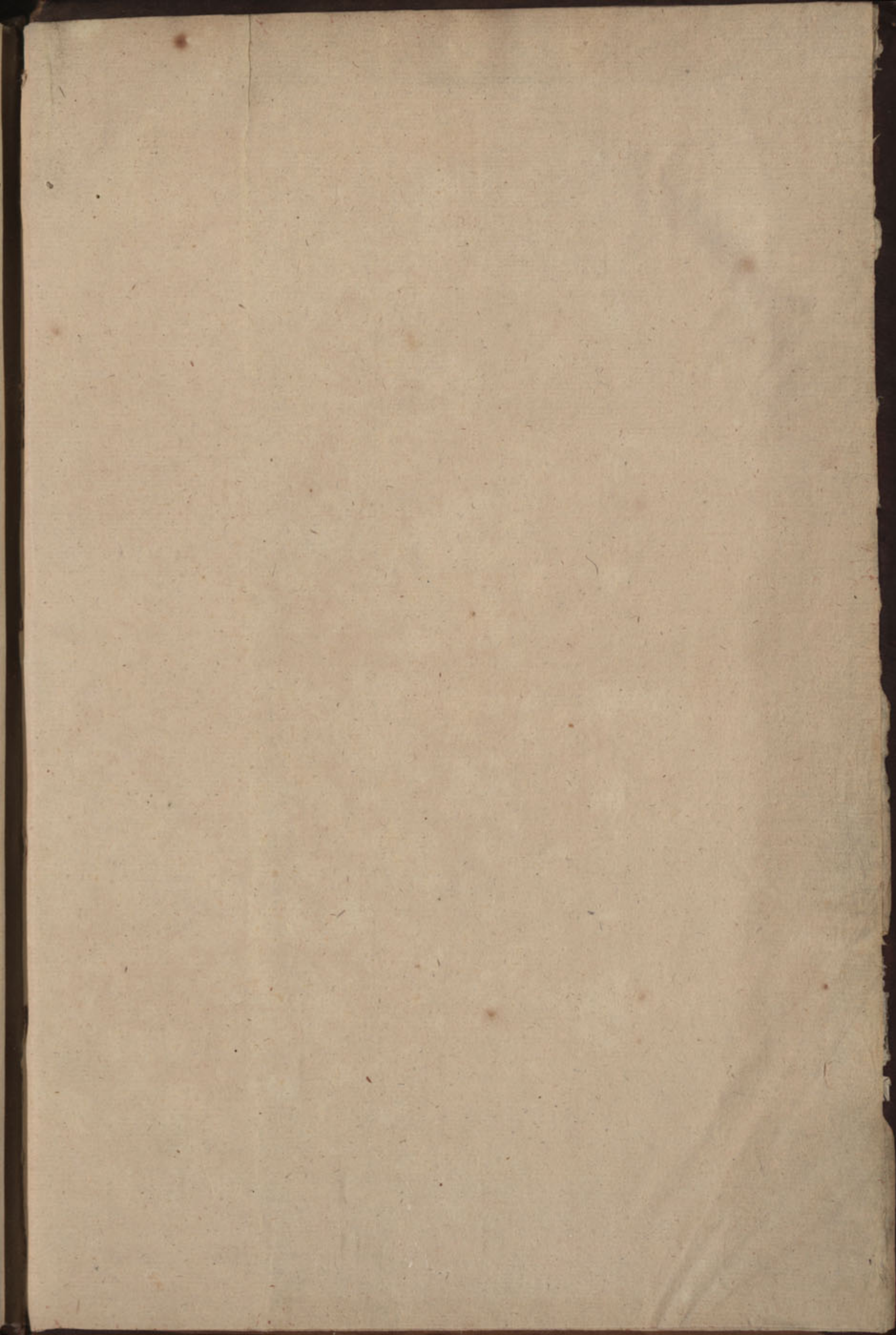
Limitatur si agat post mariti mortem alij nupta ibid. nu. 12.

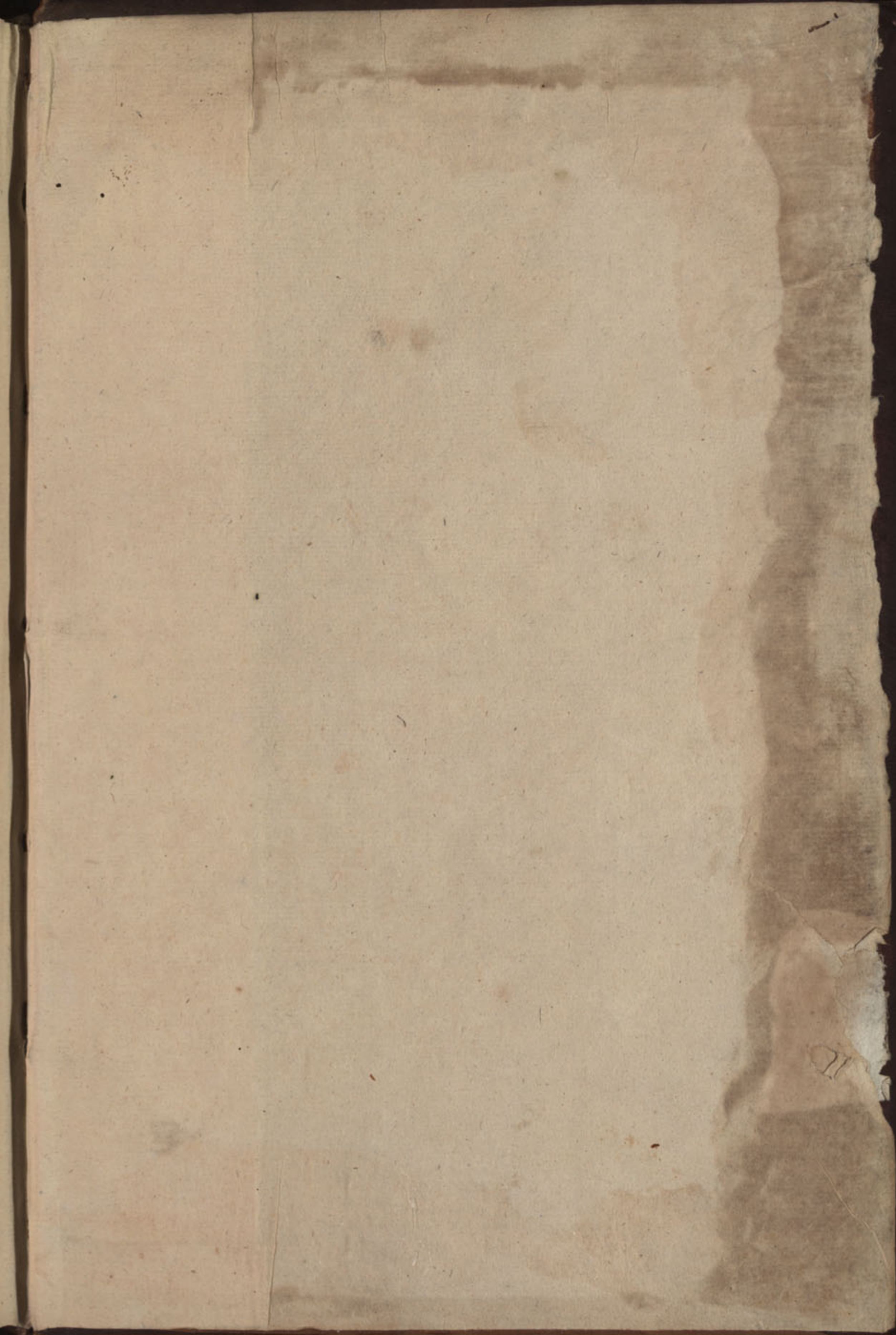
Nec pretium refundit quanvis à marito concubinæ venditam rem fuisse, dicatur; nec concubina admittitur ad probandum rem sibi venditam fuisse pretio dato, nisi per ipsius vxoris confessionem in judicio factam, ibid. num. 13. Et alia in propositum ad jus Regium vid. ibid. in numer. sequentib. usque ad 22.

Vxori relictum censetur ademptum contraria mariti voluntate, propter adulterium ab illa commissum, art. 10. nu. 10.

F I N I S.

EGIDIO
DE
SACROS
ECCLES